

Viborg Kommune
Teknik og Miljø
Prinsens Allé 5
8800 Viborg

16. december 2019

ANSØGNING TIL VIBORG KOMMUNE OM NØDVENDIGE TILLADELSE EFTER OPHÆVELSE AF LOV OM UDNYTTELSE AF VANDKRAFTEN I GUDENAA (TANGELOVEN)

1. INDLEDNING

Hermed fremsendes Gudenaacentralens fornyede ansøgning om tilladelse til fortsat vandindvinding.

Gudenaacentralen har tidligere (2. april 2014) søgt om tilladelse til videreførelse af den eksisterende drift til at indvinde overfladevand fra Gudenåen til produktion af elektricitet på Tangeværket. Viborg Kommune har ved afgørelse af 5. februar 2015 meddelt tilladelse til den pågældende indvinding efter vandforsyningslovens § 20, jf. § 18. Afgørelsen er efterfølgende blevet påklaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet, som har hjemvist sagen til fornyet behandling med henblik på, at Viborg Kommune *"skal foretage en habitatvurdering, der omfatter opstemningens påvirkning af habitatområderne"*. I den forbindelse skal Viborg Kommune videre *"vurdere, om projektet kan betyde, at mindst et af de anførte kvalitetslementer for vandområderne falder et niveau, eller om projektet indebærer risiko for, at der ikke opnås en god tilstand for overfladeområderne."*

Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemvisning er således baggrunden for, at Gudenaacentralen på ny ansøger om tilladelse til fortsat vandindvinding.

For det **første** skal det fremhæves, at denne ansøgning er stort set uændret i forhold til ansøgningen af 2. april 2014. Ansøgningen er hovedsageligt blot suppleret med nye afsnit om habitatvurdering og vurdering af projektets indvirkning på vandområderne, som Miljø- og Fødevareklagenævnet henviser til som hjemvisningsgrund i afgørelsen af 15. maj 2019.

For det **andet** bemærkes, at det i ansøgningen er lagt til grund, at Tangeværket udgør et allerede eksisterende anlæg. Det skyldes dels, at værket har eksisteret siden 1921, og dels at det ved vedtagelse af lov nr. 1461/2013 tillige var Naturstyrelsens opfattelse, *"at der i forbindelse med Tangelovens ophævelse og koncessionens ophør (alene) skal tages stilling til Tangeværkets fortsatte drift, og at der således ikke skal tages stilling til værket som et nyt projekt"* (miljøministerens besvarelse til spørgsmål 5 til forslaget til lov nr. 1461/2013, L 44). På den baggrund er det Gudenaacentralens opfattelse, at Tangeværket ikke er sammenligneligt med kulkraftværket Moorburg i dommen C-142/16, som Miljø- og Fødevareklagenævnet henviser til i afgørelsen af 15. maj 2019. I denne dom var spørgsmålet, om habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 og 4, var tilsidesat i forbindelse med tilladelse til nyopførelse af Moorburg.

I forlængelse af ovenstående bemærkes, også at den samfundsmæssige påvirkning af Gudenåsystemet på tidspunktet for etableringen af Tangeværket må formodes at have været helt anderledes end i dag. Desuden vil det være forbundet med meget stor usikkerhed at beskrive/fastlægge denne

historiske tilstand retvisende og troværdigt samt skelne mellem Tangeværkets påvirkning og andre kumulative effekter på Gudenåsystemet.

Sagens historik er kort beskrevet under punkt 2, mens relevante forarbejder mv. til lov nr. 1461/2013 er gengivet i punkt 3. Hjemvisningsgrundene, herunder habitatvurdering og vurdering af projektets indvirkning på vandområderne, er kommenteret i henholdsvis punkt 4 og 5. Viborg Kommunes habilitet er beskrevet i punkt 6. Vandløbslovens og vandforsyningslovens relevante bestemmelser er kommenteret i henholdsvis punkt 7 og 8. I punkt 9 og 10 knytter Gudenaacentralen for en ordens skyld nogle bemærkninger til henholdsvis reglerne om VVM-pligt og naturbeskyttelsesloven. Afslutningsvis er Gudenaacentralens forpligtelse til vandløbsvedligeholdelse og pligt til udsætning af fisk kommenteret i punkt 11.

2. HISTORIKKEN I FORHOLD TIL ANSØGNINGSFORLØBET

Tangeværkets koncession fra 1921, der gav værket ret til at udnytte vandkraften i Gudenåen, blev ophævet ved lov nr. 1461/2013 (herefter "Ophævelsesloven").

Efter vedtagelse af Ophævelsesloven ansøgte Gudenaacentralen 2. april 2014 om en 30-årig tilladelse til videreførelse af den eksisterende drift til at indvinde overfladevand fra Gudenåen til produktion af elektricitet på værket. Ansøgningen er vedlagt som **bilag 1**.

Viborg Kommune traf afgørelse i sagen 5. februar 2015 og meddelte i medfør af vandforsyningslovens § 20, jf. § 18, tilladelse til den pågældende vandindvinding.

Afgørelsen fra Viborg Kommune blev efterfølgende påklaget af Favrskov Kommune, Danmarks Sportsfiskerforbund og Danmarks Naturfredningsforening.

Miljø- og Fødevareklagenævnet traf afgørelse i klagesagen 21. februar 2019. I afgørelsen ophæver nævnet Viborg Kommunes afgørelse af 5. februar 2015 og hjemviser sagen til fornyet behandling med henblik på, at kommunen skal foretage en habitatvurdering og en vurdering af projektets indvirkning på vandområderne. Af afgørelsen fremgår, at ophævelsen skal ske med virkning fra 1. juni 2020.

Gudenaacentralen bad efterfølgende Horten om at besvare en lang række spørgsmål for at få afklaret, hvilke juridiske konsekvenser afgørelsen af 21. februar 2019 fremadrettet ville have for Gudenaacentralen. Hortens notat/besvarelse af 11. marts 2019 er vedlagt som **bilag 2**.

Sideløbende med Hortens besvarelse gjorde Viborg Kommune Miljø- og Fødevareklagenævnet opmærksom på, at det følger af § 4 i Ophævelsesloven, at den i medfør af lov nr. 184 af 20. marts 1918 om Udnyttelse af Vandkraften i Gudenaa (herefter "Tangeloven") meddelte koncession gælder indtil 8. januar 2016, eller, hvis koncessionshaver søger om de nødvendige tilladelser inden 8. januar 2016, indtil der er truffet endelig afgørelse vedrørende meddelelse af tilladelser til udnyttelse af vandkraften i Gudenåen. Som konsekvens heraf kan der ikke fastsættes en dato for ophævelse som sket ved nævnets afgørelse.

På baggrund af Viborg Kommunes henvendelse har Miljø- og Fødevareklagenævnet berigtiget sin afgørelse af 21. februar 2019. Den berigtigede afgørelse af 15. maj 2019 er vedlagt som **bilag 3**.

3. OPHÆVELSESLOVEN

Gudenaacentralen har anset ansøgningen om tilladelse til fortsat vandindvinding for blot at være en formsag, jf. også bilag 1, side 1.

Det skyldes særligt, at Naturstyrelsen og miljøministeren forud for vedtagelse af Ophævelsesloven eksplicit har tilkendegivet, at loven ikke ville have økonomiske konsekvenser for Tangeværket og dets virke, samt at Tangeværket kunne fortsætte driften uhindret. Dette fremgår i øvrigt også klart af forarbejderne til Ophævelsesloven. På den baggrund har det efter Gudenaacentralens opfattelse været en klar forudsætning ved vedtagelse af Ophævelsesloven, at Tangeværket skulle holdes

skadefri, og at der ikke skulle udarbejdes nye miljømæssige vurderinger, herunder fx habitatvurdering, jf. også nærmere herom straks nedenfor.

3.1 Forarbejderne til Ophævelsesloven

Det fremgår af forslaget til lov nr. 1461/2013, at det er Miljøministeriets vurdering "*at værket vil kunne fortsætte driften efter koncessionens ophør, således at ophævelsen af koncessionen ikke i sig selv vil have nogen praktisk betydning for værkets fremtid*" (afsnit 6, punkt 1.1 og 2.2) (vores understregning).

Videre fremgår det af lovforslaget, at "*[d]a lovforslaget ophæver den eksisterende lov og værkets drift herefter kan videreføres uændret efter de almindelige regler, vil lovforslaget ikke have konsekvenser for de eksisterende forhold omkring Gudenaåen, Tangeværket og Tange Sø. Forslaget vurderes derfor ikke at have miljømæssige konsekvenser*" (punkt 6) (vores understregning).

Herudover fremgår det af lovforslaget, at Ophævelsesloven ikke har økonomiske konsekvenser for Tangeværket og dets virke.

3.2 Tilkendegivelser forud for vedtagelse af Ophævelsesloven

Naturstyrelsen og Gudenaacentralen har forud for vedtagelsen af lov nr. 1461/2013 holdt møde 26. september 2013. Referatet af mødet er vedlagt som **bilag 4**.

På mødet har Naturstyrelsen over for Gudenaacentralen tilkendegivet, at styrelsen "*forudsætter, at Tangeværket kan fortsætte driften uhindret. Det vil sige "status quo" for området*" (vores understregning).

Endvidere har Naturstyrelsen på mødet udtalt, at "*[p]ålæg/krav fra kommunen eller andre, der ændrer eller skærper de nuværende forhold og medfører selskabets øgede omkostninger på drift/anlæg eller mindre indtægter udløser erstatning, i overensstemmelse med grundloven og vandløbsloven. Der vil næppe sagligt kunne fastsættes nye skærpede vilkår i relation til pligtudsætning og grødeskæring i vandløb...*".

3.3 Svar til forslaget til lov nr. 1461/2013 (L 44)

Gudenaacentralen har i hørings svar af 5. september 2013 til forslaget til lov nr. 1461/2013 gjort Naturstyrelsen opmærksom på, at lovforslaget ikke tager stilling til, "*hvorvidt fremtidig drift af Tangeværket nødvendiggør tilladelser/dispensationer efter planlovgivningen og naturbeskyttelsesloven. Det må imidlertid anses for hensigtsmæssigt, at lovforslaget også tager stilling til, om det er nødvendigt for Gudenaacentralen at ansøge om tilladelser/dispensation efter disse lovgivninger også (...)*"

På den baggrund anbefalede Gudenaacentralen, at "*der sker en omtale af, i hvilket omfang VVM-reglerne og som minimum planloven og naturbeskyttelsesloven er relevante for Tangeværket efter ophævelse af koncessionen.*" Høringssvaret er vedlagt som **bilag 5**.

Miljøministeren har i besvarelsen hertil (spørgsmål 5 til forslaget til lov nr. 1461/2013, L 44) blandt andet tilkendegivet, at det er "*Naturstyrelsens generelle opfattelse, at der i forbindelse med Tange-lovens ophævelse og koncessionens ophør (alene) skal tages stilling til Tangeværkets fortsatte drift, og at der således ikke skal tages stilling til værket som et nyt projekt, og herunder ikke de samlede konsekvenser for naturen i området af værkets placering og opstemningen*" (vores understregning).

3.4 Opfordringer i forlængelse af svar til forslaget til lov nr. 1461/2013 (L 44)

I forlængelse af Gudenaacentralens hørings svar har Horten 4. november 2013 sendt et brev til forhenværende miljøminister Ida Auken, hvori der gøres opmærksom på, at L 44 ikke i fornødent omfang tager højde for alle relevante forhold. Brevet er vedlagt som **bilag 6**. På den baggrund

opfordrede Horten miljøministeren til, at *"lovforslaget ændres og justeres på visse og væsentlige punkter, således at det tager højde for alle øvrige forhold, som bør afdækkes med lovforslaget fremfor at efterlade en række juridiske tvivlsspørgsmål."*

Horten har ved brev af 27. november 2013, der er vedlagt som **bilag 7**, på ny rettet henvendelse til miljøministeren. Af brevet fremgår, at Horten *"desværre [kan] konstatere, at det er ministeriets – og Naturstyrelsens – opfattelse, at der ikke er behov for at ændre den nuværende ordlyd af lovforslaget."*

På den baggrund har Horten i brevet af 27. november 2013 noteret, *"at det er Naturstyrelsens og ministerens opfattelse, at lobemærkningerne er juridisk bindende (i samme omfang som selve lovteksten), jf. ovenfor; og at det af disse helt klart fremgår, at lovforslagets bestemmelser alene har til formål at videreføre gældende forpligtelser, ligesom det er styrelsens opfattelse, at en skærpelse af forpligtelserne ikke vil være i overensstemmelse med almindelig forvaltningsret."*

Afslutningsvis gør Horten i brevet af 27. november 2013 opmærksom på, at "Naturstyrelsens besvarelse [forstås] således, at der ikke ved fortsættelse af værket skal foretages en VVM-undersøgelse, habitatvurderinger og vurderinger efter vandløbsloven" (vores understregning). Horten har ikke modtaget bemærkninger eller indvendinger hertil.

4. HABITATVURDERING

Miljø- og Fødevareklagenævnet har hjemvist Viborg Kommunes afgørelse af 5. februar 2019 til fornyet behandling med henblik på, at kommunen skal foretage en habitatvurdering. Af nævnets afgørelse fremgår følgende vedrørende habitatspørgsmålet (bilag 3, side 20-21):

"Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at det følger af EU-domstolens praksis, at Viborg Kommunes vurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, jf. § 7, stk. 10, nr. 1, skal omfatte den aktivitet, der meddeles tilladelse til i kumulation med alle øvrige planer eller projekter, der i sig selv eller sammen med aktiviteten kan påvirke et Natura 2000- område væsentligt."

Miljø- og Fødevareklagenævnet konstaterer, at Viborg Kommune ikke har foretaget en vurdering af indvindingens påvirkning af habitatområder efter habitatbekendtgørelsens regler. Nævnet fremhæver herved, at der ikke er foretaget en nærmere vurdering af Tangeværkets, herunder navnlig opstemningens påvirkning på migrerende arter, som havlampret, flodlampret og bæklampret."

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at de akvatiske arter på udpegningsgrundlaget i habitatområderne H14 og H45 alene kan vandre op- og nedstrøms opstemningen ved at anvende fisketrappen og ungfiskeslusen. Der foreligger ingen vurdering af, om spærringen kan indebære en påvirkning af eksempelvis arternes vandring til og fra gydepladser i flodsystemet i løbet af deres livscyklus."

Det er på den baggrund Miljø- og Fødevareklagenævnets vurdering, at det ikke kan udelukkes at tilladelsen til indvinding af vand – i kumulation med andre planer og projekter – kan påvirke habitatområderne H14 og H45 væsentligt."

Viborg Kommune skal således foretage en screening af projektet efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1. Først herefter – og afhængigt af resultatet af denne screening – skal der udarbejdes en konsekvensvurdering, jf. habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 2.

Som følge af ovenstående har Gudenaacentralen bedt NIRAS om at udarbejde et notat vedrørende lampretter i Gudenåen. Notatet, "Stavsild og lampretter i Gudenåen, NIRAS dec. 2019", er vedlagt som **bilag 8**.

NIRAS konstaterer, at det i forbindelse med udredningen er blevet åbenlyst, at datagrundlaget/vidensniveauet om udbredelse og forekomst af tre af de fire arter i Gudenå systemet er meget mangelfuldt/lavt. Miljøstyrelsen har foretaget undersøgelser af stavsild, hav- og flodlampret, som endnu ikke er afrapporteret og/eller gjort offentligt tilgængelige. Det har ikke været muligt inden for

denne ansøgnings tidsfrist at få de seneste data/undersøgelser fra styrelsen. Når disse data/oplysninger fremsendes, vil bilaget blive revideret.

Overordnet konkluderer NIRAS, at:

- Bæklampret er vidt udbredt i Gudenåen, både op- og nedstrøms Tangeværket. Den vurderes ikke – på kort sigt – at være direkte påvirket af opstemningen og eksistensen af Tange Sø, idet arten ikke foretager lange nødvendige gydevandring i vandløbene. Fragmentering af bestanden som følge af opstemningen er dog en hindring for migration og genflow, som på længere sigt potentielt kan påvirke bestanden. Med den nuværende bestandstørrelse vurderes det dog ikke at være problematisk, men på længere sigt kan det udgøre en risiko, hvis bestanden reduceres.
- Flodlampret er sjælden i Gudenåen, men er registreret både op- og nedstrøms Tangeværket. Det ser således ud til, at flodlampretter er i stand til at passere opstemningen, men teoretisk udgør opstemningen en hindring for vandrende fisk som flodlampretter. Det er usikkert, om og i hvilken udstrækning flodlampret gyder i Gudenåen.
- I forhold til bæk- og flodlamprets beskyttelse og forvaltning må det anses for vigtigt, om flodlampretten skal betragtes som én selvstændig art, eller om den tilsammen med bæklampret udgør en art. Det er blandt andet et grundlæggende spørgsmål om, hvad der er genstanden og enheden for beskyttelsen og forvaltningen.
- Havlampret er sjælden i Gudenåen, men er dog registreret i nyere tid nedstrøms Tangeværket. Der foreligger ingen registreringer af havlampret opstrøms Tangeværket. Ældre oplysninger indikerer, at der i Gudenåen tidligere har været hyppigere observationer, inklusive oplysninger om gydninger i vandløbet. Ligesom hos flodlampretten ligger gydepladserne i de større dele af vandløbet med sten- og grusbund, hvilket betyder, at der – i teorien – kan have ligget gydepladser, der hvor Tange Sø nu ligger.
- Stavsild forekommer i Randers Fjord, men det vurderes usandsynligt, at der findes andet end enkelte strejfe i selve Gudenåen, eller at stavsild gyder i området. Hvis der findes gydepladser i Gudenåen, ville disse desuden ligge omkring Randers; det vil sige et godt stykke nedstrøms Tangeværket.

Den samlede konklusion må efter NIRAS' vurdering være, at flod- og havlampret forekommer sporadisk i Gudenåen, men at der ikke er fundet gydepladser og/eller larver fra disse arter i Gudenåen. Datagrundlaget for disse arters tilstedeværelse er desuden så spinkelt, at det er svært at konkludere noget om opstemningens betydning for arternes antal og forekomst.

Mangel på undersøgelser/registrering af de beskyttede fiskearters forekomst er yderst problematisk for vurderingen af en eventuel påvirkning. I dommen C-142/6 (Moorburg) fremhæves det, at staten er ansvarlig for at fremskaffe det tilstrækkelige grundlag for myndighedsvurdering.

Den nuværende viden om forekomst og status for de særligt udpegede fiskearter i H14 og H45 er yderst mangelfuld, bortset fra bæklampret. Det er derfor vanskeligt at afgøre, hvilke tiltag der ville virke befordrende for disse arters bestandsudvikling, så længe arternes tilstedeværelse ikke er tilstrækkeligt dokumenteret.

Der ansøges i nærværende alene om fornyet vandindvindingstilladelse, da opstemningen allerede er godkendt. I henhold til vandløbslovens § 88, stk. 1, bevarer en sådan godkendelse sin gyldighed, indtil den ændres ved lov eller ny afgørelse. Opstemningen er i forhold til vandløbsloven forudsat bevaret i Ophævelsesloven.

Miljø- og Fødevareklagenævnet fremhæver, at Viborg Kommune ved myndighedsbehandlingen af denne ansøgning om fornyet vandindvindingstilladelse medtager kumulative effekter af planlagte og eksisterende planer og projekter/anlæg, der kan påvirke udpegningsgrundlaget for habitatområderne. Denne vurdering skal i henhold til dommen C-142/6 (Moorburg) også omfatte anlæg anlagt før habitatreglerne, herunder opstemningsanlægget.

Viborg Kommune bør derfor ved behandling af fornyet ansøgning om vandindvinding inddrage såvel den eksisterende opstemning med gitterværker, ålepas, fisketrappe og ungfiskesluse, Tange sø, grødeskærings- og oprensningspraksis som den sejltredeoprensning, der foregår i Gudenåen og Randers Fjord, foruden eventuelt forventede/planlagte restaureringstiltag i Gudenå systemet, herunder ”Tangestryget”.

I forlængelse af ovenstående bemærkes, at en screening af projektet efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1, og en eventuel efterfølgende konsekvensvurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 2, skal ske i forhold til den viden, som forelå på tidspunktet, hvor Ophævelsesloven blev vedtaget. Tidspunktet for Ophævelseslovens vedtagelse er med andre ord retskrafttidspunktet for de habitatmæssige undersøgelser. Dette følger også af EU-Domstolens praksis, herunder blandt andet C-399/14 (Grüne Liga Sachsen). I dommen fastslog EU-Domstolen, at *"[h]vad angår det tidspunkt, som en efterfølgende undersøgelse [af et bestående anlæg] (...) skal tage afsæt i, skal det bemærkes, at det følger af habitatdirektivets artikel 4, stk. 5, at en lokalitet først er beskrevet i henhold til dette direktiv fra det tidspunkt, hvor den er opført på listen over LAF", jf. præmis 58. EU-Domstolen fastslog på den baggrund, at en "foranstaltning truffet på grundlag af dette direktivs artikel 6, stk. 2, kan derfor ikke vedrøre et tidspunkt fra en periode, hvor den pågældende lokalitet ikke var på listen over LAF", jf. præmis 59.*

Hvis Viborg Kommune mod forventning finder, at afgørelsen vil falde negativt ud som følge af habitatvurderingen, bedes Viborg Kommune i medfør af forvaltningslovens § 7 vejlede Gudenaacentralen om, hvad der i givet fald skal til for at opnå en positiv habitatvurdering, ligesom Viborg Kommune skal forholde sig til, hvorvidt kravet om konsekvensvurdering i givet fald vil kunne fraviges efter habitatbekendtgørelsens § 9, stk. 1. Der henvises i den forbindelse til C-346/14 (Europa-Kommissionen mod Østrig), hvor EU-Domstolen fandt, at opførelse af et vandkraftværk kan udgøre en væsentlig samfundsmæssig interesse.

5. VURDERING AF PROJEKTETS INDVIRKNING PÅ VANDOMRÅDERNE

Det fremgår af Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse, at Viborg Kommune videre skal vurdere, *"om projektet kan betyde, at mindst et af de anførte kvalitetslementer for vandområderne falder et niveau, eller om projektet indebærer risiko for, at der ikke opnås en god tilstand for overfladeområderne"* (bilag 3, side 21).

Gudenaacentralen bemærker i den forbindelse, at ovenstående vurdering er sammenfaldende med Miljø- og Fødevarerministeriets udarbejdelse af vandområdeplanerne for tredje planperiode (2021-2027). De kommende vandområdeplaner skal sammen med tilhørende bekendtgørelser, herunder indsatsprogrammer mv., offentliggøres senest 22. december 2021.

På baggrund af ovenstående er Gudenaacentralen ikke på nuværende tidspunkt bekendt med, hvilke målsætninger der skal opfyldes i tredje planperiode for at sikre en tilfredsstillende vandkvalitet i Gudenåen. Gudenaacentralen har derfor ikke mulighed for at lave en komplet og fyldestgørende ansøgning, der klarlægger, om projektet på sigt kan risikere at få negativ indvirkning på vandområderne. Viborg Kommune bedes i den forbindelse oplyse og vejlede om, hvilke vandplankrav Gudenaacentralen konkret skal overholde, samt hvilke foranstaltninger der eventuelt skal foretages i forbindelse hermed.

Ved vurdering af, om projektet kan medføre fald i mindst et af de anførte kvalitetslementer, gør Gudenaacentralen opmærksom på, at ikke mindst tilstanden for kvalitetslementet fisk på nuværende tidspunkt er ukendt.

Selve vandindvindingen foregår over et så kort stykke af Gudenåen, at der kun er cirka 20 meter mellem de steder, hvor Gudenåens vand ledes gennem kraftværket og til det sted, hvor det returneres til åen igen.

Det vurderes, at vandindvindingen i sig selv ikke påvirker Gudenåens vandkvalitet, men i kumulation med opstemningen er der delvandområder, der påvirkes på forskellig vis, og som derfor bør holdes adskilt i en analyse af vandkvaliteten:

1. Gudenåens forløb mellem Kongensbro og Tange Sø sydlig ende. Dette vandløbsafsnit påvirkes af en reduceret strømhastighed.
2. Den opstemmede Tange Sø.
3. Gudenåens forløb nedstrøms for opstemningen og indtil Randers Bro. Vandløbet er påvirket af ændret flowregime og sedimentationsrate, øget input af organisk materiale fra søens alger, og ændringer i vandets termiske og kemiske profil (næringssalte, herunder også tilbageholdelse af betydelige mængder kvælstof og fosfor).
4. Randers Fjord fra Randers Bro til Udbyhøj. Fjorden påvirkes af ændringer i vandets kemiske profil (næringssalte).

Der forventes i den kommende VOP en række indsatser for at sikre kontinuiteten omkring Tangeværket samt øvrige nødvendige indsatser til at sikre målopfyldelse i Gudenåen. Disse indsatser bør indgå i vurderingen.

6. VIBORG KOMMUNES HABILITET

Det er Gudenaacentralens opfattelse, at Viborg Kommune er habil til at behandle denne ansøgning, selvom Viborg Kommune har en mindre ejerandel i Gudenaacentralen.

Dette skyldes, at Viborg Kommunes ejerandel alene er af mindre størrelse og derfor ikke kan forventes at have betydning for kommunens behandling af sagen. Herudover henvises til, at kommunens afgørelse stort set er forudbestemt ved forarbejderne til lov nr. 1461/2013.

Hertil kommer, at det er sædvanlig praksis, at kommuner i vidt omfang behandler spørgsmål om forskellige forsyningsselskaber, selvom kommunerne er aktionærer heri.

7. VANDLØBSLOVEN – ORIENTERING OM FORTSAT DRIFT

Det bemærkes indledningsvis, at Viborg Kommune ved afgørelse af 5. februar 2015 ikke har anset en tilladelse for nødvendig efter vandløbsloven.

Det er også Gudenaacentralens opfattelse, at godkendelse/tilladelse efter vandløbsloven til Tangeværkets fortsatte drift ikke er nødvendig, jf. ansøgningen af 2. april 2014 (bilag 1). Dette følger af de relevante bestemmelser i vandløbsloven, §§ 48 og 18.

Tangeværket må anses som et opstemningsanlæg, men i og med at anlægget ikke er nyt, ligesom der ikke på grund af lov nr. 1461/2013 sker ændringer heraf, er det vores opfattelse, at godkendelse ikke er nødvendig efter *vandløbslovens § 48*. Denne bestemmelse angår således opstemningsanlæg, men alene nye anlæg eller ændringer, herunder driftsmæssige ændringer, hvilket som nævnt ikke er tilfældet her.

I forhold til *vandløbslovens § 18* anser Tangeværket heller ikke en tilladelse for nødvendig. Bestemmelsen foreskriver, at sænkning af vandstanden i søer kun må foretages efter "*vandløbsmyndighedens bestemmelse*". Men eftersom vandsænkning i dag sker ud fra det relevante vandreulativ for Gudenåen (Regulativ for Gudenåen Silkeborg – Randers 2000), må denne bestemmelse allerede anses for opfyldt.

Flodemål fremgår således også af det nævnte regulativ, jf. § 11 i bekendtgørelse nr. 834 af 27. juni 2016 om vandløbsregulering og –restaurering m.v.

Hvis Viborg Kommune mod forventning måtte ændre sin tidligere opfattelse, skal ovenstående anses som en ansøgning om godkendelse/tilladelse efter vandløbsloven.

8. VANDFORSYNINGSLØVEN – ANSØGNING OM FORTSAT DRIFT

Gudenaacentralen ansøger hermed om fornyet tilladelse på 30 år til vandindvinding til Tangeværkets fortsatte drift, jf. vandforsyningslovens § 18, jf. §§ 20 og 22.

Som fremhævet i ansøgningen af 2. april 2014 (bilag 1) er det Gudenaacentralens opfattelse, at vandindvindingstilladelse til fortsat drift af Tangeværket ikke ligger inden for kerneområdet af vandforsyningsloven. Det er derfor Gudenaacentralens opfattelse, at dette forhold bør føre til en lempeligere vurdering ved fastsættelse af eventuelle vilkår til vandindvindingstilladelsen, herunder tidsbegrænsningen af tilladelsen; det vil sige, tilladelsen bør meddeles for så langt et tidsrum som muligt, nemlig 30 år.

Baggrunden for Gudenaacentralens opfattelse af, at situationen ikke er inden for kerneområdet i vandforsyningsloven, er for det *første*, at vandet jo udledes igen ganske kort tid efter brug, hvorfor der reelt ikke er tale om indvinding, jf. vandforsyningslovens § 18, ligesom det principielt set ikke er selve vandet, der nyttiggøres (ved udvinding af varme, mineraler eller andet herfra), men den *kraft*, som vandet opnår ved opstemning af vandet.

For det *andet* henvises til, at Miljøministeriet i 2000 også var af den opfattelse, at Tangeværkets drift ikke krævede vandindvindingstilladelse. Der henvises til, at det i udkastet til et lovforslag i 2000, hvorved koncessionsloven blev foreslået ophævet (senere i 2000 blev det vedtaget at forlænge koncessionen), var anført, at vandforsyningsloven ikke fandt anvendelse på fremtidig drift. Miljøministeriet ses dog umiddelbart at have ændret denne opfattelse i lovforslaget til lov nr. 1461/2013.

For det *tredje* henvises også til, at Miljøministeriet anså de tidligere gældende regler om vandindvindingstilladelser for *ikke* at omfatte vand, der blev benyttet som vandkraft – hvilket dog primært må anses at have været begrundet i særregler, som ikke eksisterer længere. Der henvises til § 36 i lov nr. 373 af 13. juni 1973 om ændring af lov om vandforsyning m.v. samt forarbejderne hertil, hvoraf det fremgik (Folketingstidende 1972-73, Tillæg A, III, sp. 4076), at § 36, stk. 1, kun omfatter "*indvinding af overfladevand, men ikke benyttelse af vandet til drivkraft. Sådant benyttelse må reguleres enten gennem de særlige love om udnyttelse af vandkraft til brug for elektricitetsværker, jf. lov nr. 184 af 20. marts 1918 og lovebekendtgørelse nr. 393 af 5. juli 1918, eller – med hensyn til benyttelse i mindre omfang – gennem reglerne i vandløbslovens kapitel X*". Miljøstyrelsen gentog det anførte i forarbejderne i sin afgørelse af 22. marts 1999 (j.nr. M 232-0121), som Viborg Kommune har henvist til i et notat af 28. august 2013.

I forhold til tidsbegrænsning af tilladelsen bemærkes, at tilladelsen bør tidsbegrænses mindst muligt; det vil sige, at den bør gives for 30 år. Virksomheder som Gudenaacentralen bør således kunne planlægge sin drift og investeringer ud fra en længere periode, navnlig når omkostningerne til vedligehold og investeringer i infrastruktur (herunder dæmningsanlæg), bygninger, produktionsapparat mv. som oftest er betydelige millionbeløb. En kort tilladelse vil naturligvis indebære meget stor risiko for, at billigere, men også mindre permanente og holdbare løsninger, prioriteres til fordel for dyrere og mere langvarige løsninger.

Det er i øvrigt Gudenaacentralens opfattelse, at offentlig annoncering/høring i forbindelse med udstedelse af vandindvindingstilladelsen bør kunne undlades, da den hidtidige koncession bør sidestilles med ansøgning om forlængelse af en tidligere tilladelse uden ændring af indvindingsstedet eller forhøjelse af indvindingsmængden, jf. § 10, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 470 af 26. april 2019.

I øvrigt henvises til §§ 6 og 14 i bekendtgørelse nr. 470 af 26. april 2019, hvoraf fremgår de oplysninger, som en ansøgning om vandindvindingstilladelse skal indeholde.

9. VVM-PLIGT

Det bemærkes indledningsvis, at Viborg Kommune i afgørelsen af 5. februar 2015 har vurderet, at anlægget Tangeværket og dets drift ikke er omfattet af reglerne om VVM.

Det er også Gudenaacentralens opfattelse, at fortsættelse af elproduktionen på Tangeværket ikke udløser VVM-pligt, jf. ansøgningen af 2. april 2014 (bilag 1). En sådan VVM-pligt kan ikke udledes af de gældende regler om VVM-pligt eller forarbejderne til lov nr. 1461/2013, hvor spørgsmålet blev drøftet i forbindelse med behandlingen af lovforslaget hertil (L 44).

For det *første* skal det fremhæves, at miljøministeren ved besvarelse af spørgsmål 1 til L 44 – som blandt andet indeholder en kommentering af, om fortsat drift indebærer VVM-pligt – har henvist til, at det er Naturstyrelsens "*opfattelse, at der i forbindelse med Tangelovens ophævelse og koncessionens ophør (alene) skal tages stilling til Tangeværkets fortsatte drift, og at der således ikke skal tages stilling til værket som et nyt projekt, og herunder ikke de samlede konsekvenser for naturen i området af værkets placering og opstemningen*" (vores understregning).

For det *andet* henvises til Kammeradvokatens notat af 3. april 2013, der er vedlagt som **bilag 9**, som Gudenaacentralen modtog fra Naturstyrelsen i forbindelse med behandlingen af forslag til lov nr. 1461/2013. Det fremgår af dette notat, at det er Kammeradvokatens vurdering, at fortsættelse af elproduktion på Tangeværket efter 8. januar 2014 ikke vil udløse pligt til at foretage VVM-undersøgelser.

10. NATURBESKYTTelsesLOVEN

Det bemærkes indledningsvis, at Viborg Kommune ved afgørelse af 5. februar 2015 ikke har anset dispensation eller tilladelse for nødvendig efter naturbeskyttelsesloven. Dette må anses for at være i overensstemmelse med forarbejderne til lov nr. 1461/2013, som ikke nævner, at der skal opnås dispensation eller tilladelse efter naturbeskyttelsesloven.

For en ordens skyld bemærkes, at Gudenaacentralen heller ikke anser dispensation/tilladelse efter denne lovgivning for nødvendig. Særligt skal det fremhæves, at det ikke ses relevant at opnå en dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3, idet Tangeværkets elproduktion fremadrettet ikke ændrer på tilstanden af Tange Sø.

Der henvises også til Naturstyrelsens notat af 19. april 2013 om det retlige grundlag for Tangeværket ved udløb af koncessionen eller ophævelse af Tangeloven, hvoraf fremgår, at Naturstyrelsen heller ikke finder, at dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 3, er nødvendig.

11. VANDLØBSVEDLIGEholdELSE OG UDSÆTning AF FISKEYngEL

For en ordens skyld bemærkes, at det for eventuel fremtidig regulering af Gudenaacentralens forpligtelser til vandløbsvedligeholdelse og udsætning af fiskeyngel bør haves for øje, at der ikke med lov nr. 1461/2013's tilføjelser til vandløbslovens § 12, stk. 3, og § 37 a, om Tangeværkets henholdsvis vandløbsvedligeholdelse og pligt til udsætning af fiskeyngel har været tilsigtet nogen ændring, herunder skærpelse af disse forpligtelser, som i dag påhviler Gudenaacentralen.

Der henvises for det første til punkt 2.2 i bemærkningerne til forslag til lov nr. 1461/2013, hvoraf fremgår, at nye afgørelser om pligt til vandløbsvedligeholdelse og udsætning af fiskeyngel alene vil gå ud på at "*konstituere gældende forpligtelser*".

Herudover henvises der for så vidt angår *vedligeholdelsesforpligtelsen* i vandløbslovens § 12, stk. 3, til, at det af forarbejderne til denne bestemmelse fremgår: "[F]or at sikre, at selve pligten til vandløbsvedligeholdelse ikke bortfalder med vedtagelsen af dette lovforslag, foreslås det, at lovforslaget udtrykkeligt viderefører denne" (vores understregning).

Om bemyndigelsen i § 37 a fremgår af forarbejderne til denne bestemmelse i forslag til lov nr. 1461/2013, at den ikke kan udnyttes til at fastsætte yderligere forpligtelser til at *udsætte fisk* end de forpligtelser, som hidtil har været gældende for koncessionshaver. Det fremgår videre, at der ved bemyndigelsen skal ske en "*videreførelse af pligten*".

Det fremgår af miljøministerens svar på spørgsmål 1 til L 44, at det her anførte i lovforslagets bemærkninger om, at formålet med de nævnte bestemmelser alene er en videreførelse af gældende forpligtelser, er juridisk bindende, *samt* at en skærpelse efter Naturstyrelsens opfattelse ikke vil være i overensstemmelse med almindelig forvaltningsret (ikke vil være saglig).

Det er Gudenaacentralens opfattelse, at vedligeholdelsesforpligtelsen alene vedrører én årlig grødeskæring i Gudenåen på strækningen Silkeborg til Bjerringbro – og ikke grødeskæring af øvrige strækninger i Gudenåen, jf. brev af 4. november 2013 fra Horten til miljøministeren (bilag 6) og miljøministerens svar på spørgsmål 2 til L 44.

For så vidt angår forpligtelsen til at udsætte fisk kan det oplyses, at denne på ansøgningstidspunktet 2. april 2014 svarede til en årlig omkostning på 165.000 kr., jf. bilag 6. I henhold til DTU Aquas (fiskepleje) prisliste, er prisen i dag 0,36 kr./stk. (yngel). Dette svarer til en samlet omkostning på 180.000 kr. En forpligtelse Gudenaacentralen på baggrund af ovennævnte mener ikke kan blive skærpet. Der henvises tillige til miljøministerens svar på spørgsmål 3 til L 44, hvoraf også fremgår, at der ikke kan blive tale om en udvidelse af forpligtelsen. Hertil kommer også et vildfisketillæg, som Gudenaacentralen ikke finder, at der er grundlag for at opkræve, jf. forarbejderne til Ophævelsesloven, hvoraf det som nævnt i afsnit 3.1 fremgår, at loven ikke har økonomiske konsekvenser for Tangeværket og dets virke.

12. AFSLUTNING

På baggrund af ovennævnte ser Gudenaacentralen frem til Viborg Kommunes positive tilbagemelding.

Hvis Viborg Kommune anser tilladelse, godkendelse, dispensation eller lignende efter øvrig lovgivning end den ovennævnte for relevant for Gudenaacentralens fortsatte drift, anmodes Viborg Kommune om at vejlede Gudenaacentralen herom, jf. forvaltningslovens § 7, så Gudenaacentralen opnår alle nødvendige tilladelser til fortsat drift.

Såfremt Viborg Kommune har brug for yderligere oplysninger, står Gudenaacentralen naturligvis til rådighed, ligesom Gudenaacentralen gerne deltager i et møde til drøftelse af denne ansøgning, hvis Viborg Kommune måtte ønske det.

Kopi af denne ansøgning er sendt til Naturstyrelsen, Miljø- og Fødevareklagenævnet, medlemmer af Klima- og Miljøudvalget og Teknisk Udvalg i Viborg Kommune samt til Favrskov Kommune og Silkeborg Kommune til orientering.

Det bemærkes afslutningsvis, at Gudenaacentralen er bekendt med, at Viborg Kommune har fremsendt forslag til faunapassage til Miljøministeriet, jf. referat fra byrådsmødet 21. november 2018. Gudenaacentralen går ud fra, at Viborg Kommune er opmærksom på at koordinere muligheden for en sådan faunapassage.

Horten og NIRAS står naturligvis til rådighed, hvis ansøgningen måtte give anledning til spørgsmål.

Med venlig hilsen

Gudenaacentralen

Hanne Bæk Olsen
Bestyrelsesformand

Rasmus Lambert
Direktør

Bilagsoversigt

- Bilag 1 Ansøgningen om tilladelse til fortsat vandindvinding af 2. april 2014
- Bilag 2 Hortens notat af 11. marts 2019
- Bilag 3 Miljø- og Fødevareklagenævnets berigtigede afgørelse af 15. maj 2019
- Bilag 4 Referat af møde 26. september 2013
- Bilag 5 Høringssvar af 5. september 2013
- Bilag 6 Hortens brev til miljøministeren af 4. november 2013
- Bilag 7 Hortens brev til miljøministeren af 27. november 2013
- Bilag 8 Stavsild og lampretter i Gudenåen, NIRAS dec. 2019
- Bilag 9 Kammeradvokatens notat af 3. april 2013

Til Viborg Kommune
Prinsens Allé 5
8800 Viborg
ATT. Teknik og Miljø

Tange den 1. april 2014

ANSØGNING EFTER VANDFORSYningsLOVEN /ORIENTERING EFTER VANDLØBSLOVEN TIL VIBORG KOMMUNE OM NØDVENDIGE TILLADELSER EFTER OPHÆVELSE AF LOV OM UDNYTTELSE AF VANDKRAFTEN I GUDENAA (TANGELOVEN)

1. INDLEDNING

Hermed fremsendes Gudenaacentralens ansøgning efter vandforsyningsloven/orientering efter vandløbsloven om nødvendige tilladelser.

Ansøgningen/orienteringen fremsendes på baggrund af lov nr. 1461 af 17. december 2013 om ophævelse af koncessionsloven for Tangeværket (lov nr. 184 af 20. marts 1918 om udnyttelse af vandkraften i Gudenaå med senere ændringer).

Det skal indledningsvist bemærkes, at Gudenaacentralen anser denne ansøgning/orientering for at være en formsag på baggrund af følgende, som Viborg Kommune anmodes om at være særlig opmærksom på i forbindelse med behandlingen af denne ansøgning/orientering:

- 1) Det fremgår af forslaget til lov nr. 1461/2013, at det er Miljøministeriets vurdering på det foreliggende grundlag, *"at værket vil kunne fortsætte driften efter koncessionens ophør, således at ophævelsen af koncessionen ikke i sig selv vil have nogen praktisk betydning for værkets fremtid"* (punkt 1.1, 6. afsnit og 2.2, 6. afsnit i lovforslaget),
- 2) Det fremgår af forslaget til lov nr. 1461/2013, at lovforslaget ikke har økonomiske konsekvenser for Tangeværket og dets virke.
- 3) At Naturstyrelsen over for Gudenaacentralen forud for vedtagelsen af lov nr. 1461/2013 har tilkendegivet, at *"[p]ålæg/krav fra kommunen eller andre, der ændrer eller skærper de nuværende forhold og medfører selskabets øgede omkostninger på drift/anlæg eller mindre indtægter udløser erstatning, i overensstemmelse med grundloven og vandløbsloven. Der vil næppe sagligt kunne fastsættes nye skærpede vilkår i relation til pligtudsætning og grødeskæring i vandløb..."*, jf. **bilag 1** (referat af møde den 26. september 2013).

For en ordens skyld bemærkes, at det af lovforslaget (punkt 2.2, 5. afsnit) til lov nr. 1461/2013 fremgår, at Gudenaacentralen bør rette henvendelse til Viborg Kommune med henblik på, at der bliver truffet afgørelse om meddelelse af tilladelser vedrørende udnyttelse af vandkraften i Gudenaåen efter f.eks. vandløbsloven og vandforsyningsloven, idet Tangeværket som anlæg hindrer vandets frie løb og indvinder vand. Dette brev udgør denne henvendelse. Som det fremgår nedenfor anser Gudenaacentralen dog ikke en tilladelse efter vandløbslovens for at være nødvendig.

Viborg Kommunes habilitet er kommenteret nedenfor under punkt 2. Vandløbslovens og vandforsyningslovens relevante bestemmelser er kommenteret i henholdsvis punkt 3 og punkt 4 nedenfor. I punkt 5 og 6 knytter Gudenaacentralen for en ordens skyld nogle bemærkninger til henholdsvis reglerne om VVM-pligt og naturbeskyttelsesloven. Og i punkt 7 er Gudenaacentralens forpligtelse til vandløbsvedligeholdelse og pligt til udsætning af fisk kommenteret med henblik på eventuelle fremtidige afgørelser herom.

2. VIBORG KOMMUNES HABILITET

Det er Gudenaacentralens opfattelse, at Viborg Kommune er habil til at behandle denne ansøgning, selvom Viborg Kommune har en mindre ejerandel i Gudenaacentralen.

Dette skyldes, at Viborg Kommunes ejerandel alene er af mindre størrelse og derfor ikke kan forventes at have betydning for kommunens behandling af sagen. Herudover henvises til, at kommunens afgørelse stort set er forudbestemt ved forarbejderne til lov nr. 1461/2013.

Hertil kommer, at det er sædvanlig praksis, at kommuner i vidt omfang behandler spørgsmål om forskellige forsyningsselskaber, selvom kommunerne er aktionærer heri.

3. VANDLØBSLOVEN – ORIENTERING OM FORTSAT DRIFT

I forhold til vandløbsloven udgør dette brev alene en orientering til Viborg Kommune om fortsat drift. Efter Gudenaacentralens opfattelse er det således ikke nødvendig med godkendelse/tilladelse efter vandløbsloven til Tangeværkets fortsatte drift. Dette følger af de relevante bestemmelser i vandløbsloven, som er henholdsvis vandløbslovens §§ 48 og 18.

Tangeværket må anses som et opstemningsanlæg, men i og med at anlægget ikke er nyt, ligesom der ikke på grund af lov nr. 1461/2013 sker ændringer heraf, er det vores opfattelse, at godkendelse ikke er nødvendig efter vandløbslovens § 48. Denne bestemmelse angår således opstemningsanlæg, men alene nye anlæg eller ændringer, herunder driftsmæssige ændringer, hvilket som nævnt ikke er tilfældet her.

I forhold til vandløbslovens § 18 anser Tangeværket heller ikke en tilladelse for nødvendig. Bestemmelsen foreskriver, at sænkning af vandstanden i søer kun må foretages efter "vandløbsmyndighedens bestemmelse". Men eftersom vandsænkning i dag sker ud fra det relevante vandregulativ for Gudenåen (Regulativ for Gudenåen Silkeborg – Randers 2000), må denne bestemmelse allerede anses for opfyldt.

Flodemål fremgår således også af det nævnte regulativ, jf. § 11 i bekendtgørelse nr. 1436 af 12. november 2007 om vandløbsregulering og -restaurering med senere ændringer.

Såfremt Viborg Kommune anser tilladelse for nødvendig efter loven skal dette brev dog anses som en ansøgning herom.

4. VANDFORSYNINGSLØVEN – ANSØGNING OM FORTSAT DRIFT

Gudenaacentralen ansøger hermed om tilladelse til vandindvindingstilladelse til Tangeværkets fortsatte drift på 30 år, jf. vandforsyningslovens § 18, jf. §§ 20 og 22.

Det bemærkes dog, at det er Gudenaacentralens opfattelse, at vandindvindingstilladelse til fortsat drift af Tangeværket ikke ligger inden for kerneområdet af vandforsyningsloven. Det er derfor Gudenaacentralens opfattelse, at dette forhold bør føre til en lempeligere vurdering ved fastsættelse af eventuelle vilkår til vandindvindingstilladelsen, herunder tidsbegrænsningen af tilladelsen, dvs. tilladelsen bør meddeles for så langt et tidsrum som muligt, nemlig 30 år.

Baggrunden for Gudenaacentralens opfattelse af, at situationen ikke er inden for kerneområdet i vandforsyningsloven, er for det første, at vandet jo udledes igen ganske kort tid efter brug, hvorfor der reelt ikke er tale om indvinding, jf. vandforsyningslovens § 18, ligesom det principielt set ikke er selve vandet, der nyttiggøres (ved udvinding af varme, mineraler eller andet herfra), men den kraft, som vandet opnår ved opstemning af vandet.

For det andet henvises til, at Miljøministeriet i 2000 også var af den opfattelse, at Tangeværkets drift ikke krævede vandindvindingstilladelse. Der henvises til, at det i udkastet til et lovforslag i 2000, hvorved koncessionsloven blev foreslået ophævet (senere i 2000 blev det vedtaget at forlænge koncessionen), var anført, at vandforsyningsloven ikke fandt anvendelse på fremtidig drift. Miljøministeriet ses dog umiddelbart at have ændret denne opfattelse i lovforslaget til lov nr. 1461/2013.

For det trejde henvises også til, at Miljøministeriet anså de tidligere gældende regler om vandindvindingstilladelser for *ikke* at omfatte vand, der blev benyttet som vandkraft – hvilket dog primært må anses at have været begrundet i særregler, som ikke eksisterer længere. Der henvises til § 36 i lov nr. 373 af 13. juni 1973 om ændring af lov om vandforsyning m.v. samt forarbejderne hertil, hvoraf det fremgik (Folketingstidende 1972-73, Tillæg A, III, sp. 4076), at § 36, stk. 1, kun omfatter *"indvinding af overfladevand, men ikke benyttelse af vandet til drivkraft. Sådan benyttelse må reguleres enten gennem de særlige love om udnyttelse af vandkraft til brug for elektricitetsværker, jf. lov nr. 184 af 20. marts 1918 og lovbekendtgørelse nr. 393 af 5. juli 1918, eller – med hensyn til benyttelse i mindre omfang – gennem reglerne i vandløbslovens kapitel X"*. Miljøstyrelsen gentog det anførte i forarbejderne i sin afgørelse af 22. marts 1999 (j.nr. M 232-0121), som Viborg Kommune har henvist til i et notat af 28. august 2013.

I forhold til tidsbegrænsning af tilladelsen bemærkes, at tilladelsen bør tidsbegrænses mindst muligt, dvs. den bør gives for 30 år. Virksomheder som Gudenaacentralen bør således kunne planlægge sin drift og investeringer ud fra en længere periode, navnlig når omkostningerne til vedligehold og investeringer i infrastruktur (herunder dæmningsanlæg), bygninger, produktionsapparat m.v. som oftest er betydelige millionbeløb. En kort tilladelse vil naturligvis indebære meget stor risiko for, at billigere, men også mindre permanente og holdbare løsninger prioriteres til fordel for dyrere og mere langvarige løsninger.

Det er i øvrigt Gudenaacentralens opfattelse, at offentlig annoncering/høring i forbindelse med udstedelse af vandindvindingstilladelsen bør kunne undlades, da den hidtidige koncession bør sidestilles med ansøgning om forlængelse af en tidligere tilladelse uden ændring af indvindingsstedet eller forhøjelse af indvindingsmængden, jf. § 10, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 1451 af 11. december 2007 med senere ændringer.

I øvrigt henvises til **bilag 2**, hvoraf fremgår de oplysninger, som en ansøgning om vandindvindingstilladelse skal indeholde i henhold til §§ 6 og 14 i bekendtgørelse nr. 1451 af 11. december 2007 med senere ændringer.

5. VVM-PLIGT

Det er Gudenaacentralens opfattelse, at fortsættelse af elproduktionen på Tangeværket efter 8. januar 2014 ikke udløser VVM-pligt. En sådan VVM-pligt kan ikke udledes af de gældende regler om VVM-pligt eller forarbejderne til lov nr. 1461/2013, hvor spørgsmålet blev drøftet i forbindelse med behandlingen af lovforslaget hertil (L 44).

For det første skal det fremhæves, at miljøministeren ved besvarelse af spørgsmål 1 til L 44 - som blandt andet indeholder en kommentering af om fortsat drift indebærer VVM-pligt - har henvist til, at det er Naturstyrelsens *"opfattelse, at der i forbindelse med Tangelovens ophævelse og koncessionens ophør (alene) skal tages stilling til Tangeværkets fortsatte drift, og at der således ikke skal tages stilling til værket som et nyt projekt, og herunder ikke de samlede konsekvenser for naturen i området af værkets placering og opstemningen"* (understreget her).

For det andet henvises til Kammeradvokatens notat af 3. april 2013 (**bilag 3**), som Gudenaacentralen modtog fra Naturstyrelsen i forbindelse med behandlingen af forslag til lov nr. 1461/2013. Det fremgår af dette notat, at det er Kammeradvokatens vurdering, at fortsættelse af elproduktion på Tangeværket efter 8. januar 2013 ikke vil udløse pligt til at foretage VVM-undersøgelser.

6. NATURBESKYTTelsesLOVEN

Forarbejderne til lov nr. 1461/2013 nævner ikke, at der skal opnås dispensation eller tilladelse efter naturbeskyttelsesloven.

For en ordens skyld bemærkes, at Gudenaacentralen heller ikke anser dispensation/tilladelse efter denne lovgivning for nødvendig. Særligt skal det fremhæves, at det ikke ses relevant at opnå en dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3, idet Tangeværkets elproduktion fremadrettet ikke ændrer på tilstanden af Tange Sø.

Der henvises også til Naturstyrelsens notat af 19. april 2013 om det retlige grundlag for Tangeværket ved udløb af koncessionen eller ophævelse af Tangeloven, hvoraf fremgår, at Naturstyrelsen heller ikke finder, at dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 3, er nødvendig.

7. VANDLØBSVEDLIGEHOJDELSE OG UDSÆTNING AF FISKEYNGEL

For en ordens skyld bemærkes, at det for eventuel fremtidig regulering af Gudenaacentralens forpligtelser til vandløbsvedligeholdelse og udsætning af fiskeyngel bør have for øje, at der ikke med lov nr. 1461/2013's tilføjelser til vandløbslovens § 12, stk. 3, og § 37 a om Tangeværkets henholdsvis vandløbsvedligeholdelse og pligt til udsætning af fiskeyngel har været tilsigtet nogen ændring, herunder skærpelse af disse forpligtelser, som i dag påhviler Gudenaacentralen.

Der henvises for det første til punkt 2.2 i bemærkningerne til forslag til lov nr. 1461/2013, hvoraf fremgår, at nye afgørelser om pligt til vandløbsvedligeholdelse og udsætning af fiskeyngel alene vil gå ud på at "*konstituere gældende forpligtelser*".

Herudover henvises der for så vidt angår vedligeholdelsesforpligtelsen i vandløbslovens § 12, stk. 3, til, at det af forarbejderne til denne bestemmelse fremgår: "*[F]or at sikre, at selve pligten til vandløbsvedligeholdelse ikke bortfalder med vedtagelsen af dette lovforslag, foreslås det, at lovforslaget udtrykkeligt viderefører denne*" (understreget her).

Om bemyndigelsen i § 37 a fremgår, af forarbejderne til denne bestemmelse i forslag til lov nr. 1461/2013, at den ikke kan udnyttes til at fastsætte yderligere forpligtelser til at udsætte fisk end de forpligtelser, som hidtil har været gældende for koncessionshaver. Det fremgår videre, at der ved bemyndigelsen skal ske en "*videreførelse af pligten*".

Det fremgår af miljøministerens svar på spørgsmål 1 til L 44, at det her anførte i lovforslagets bemærkninger om, at formålet med de nævnte bestemmelser alene er en videreførelse af gældende forpligtelser er juridisk bindende samt at en skærpelse efter Naturstyrelsens opfattelse ikke vil være i overensstemmelse med almindelig forvaltningsret (ikke vil være saglig).

Det er Gudenaacentralens opfattelse, at vedligeholdelsesforpligtelsen alene vedrører én årlig grødeskæring i Gudenåen på strækningen Silkeborg til Bjerringbro – og ikke grødeskæring af øvrige strækninger i Gudenåen, jf. brev af 4. november 2013 fra Horten til miljøministeren (**bilag 4**) og miljøministerens svar på spørgsmål 2 til L 44.

For så vidt angår forpligtelsen til at udsætte fisk, kan det oplyses, at denne på nuværende tidspunkt svarer til en årlig omkostning på 165.000 kr., jf. bilag 4. En forpligtelse Gudenaacentralen på baggrund af ovennævnte mener ikke kan blive skærpet. Der henvises tillige til miljøministerens

svar på spørgsmål 3 til L 44, hvoraf også fremgår, at der ikke kan blive tale om en udvidelse af forpligtigelsen.

8. AFSLUTNING

På baggrund af ovennævnte ser Gudenaacentralen frem Viborg Kommunes positive tilbagemelding.

Hvis Viborg Kommune anser tilladelse, godkendelse, dispensation eller lignende efter øvrig lovgivning end den ovennævnte for relevant for Gudenaacentralens fortsatte drift, anmodes Viborg Kommune om at vejlede Gudenaacentralen herom, jf. forvaltningslovens § 7, således at Gudenaacentralen opnår alle nødvendige tilladelser til fortsat drift.

Såfremt Viborg Kommune har brug for yderligere oplysninger, står Gudenaacentralen naturligvis til rådighed, ligesom Gudenaacentralen gerne deltager i et møde til drøftelse af denne ansøgning/orientering på et møde, hvis Viborg Kommune måtte ønske det.

Kopi af denne ansøgning er fremsendt til Naturstyrelsen samt til alle medlemmer af Klima- og Miljøudvalget samt Teknisk Udvalg i Viborg Kommune til orientering.

Med venlig hilsen

Gudenaacentralen

Bent Kornbek
Bestyrelsesformand

Rasmus Lambert
Direktør

Bilagsoversigt

Bilag 1: Referat af møde den 26. september 2013

Bilag 2: Oplysninger i henhold til §§ 6 og 14 i bekendtgørelse nr. 1451 af 11. december 2007 med senere ændringer.

Bilag 3: Kammeradvokatens notat af 3. april 2013

Bilag 4: Brev af 4. november 2013 fra Horten til miljøministeren

KONSEKVENSER AF NATUR- OG MILJØKLAGENÆVNETS AFGØRELSE

NATUR- OG MILJØKLAGENÆVNETS AFGØRELSE AF 21. FEBRUAR 2019

1. INDLEDNING OG OPDRAG

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved afgørelse af 21. februar 2019 (herefter "Afgørelsen") ophævet Viborg Kommunes afgørelse af 5. februar 2015 om tilladelse til indvinding af overfladevand fra Gudenåen til produktion af elektricitet på Tangeværket.

Ophævelsen sker med virkning fra 1. juni 2020, og nævnet hjemviser herefter sagen til fornyet behandling ved Viborg Kommune.

På den baggrund har Gudenaacentralen A.m.b.a. (herefter "Gudenaacentralen") anmodet om en besvarelse af en række spørgsmål til afklaring af konsekvenserne af Afgørelsen samt af det videre forløb.

2. SPØRGSMÅL TIL BESVARELSE

Gudenaacentralen A.m.b.a. har rejst følgende spørgsmål

- Hvad ligger der i, at Viborg Kommune kun kan give en driftstilladelse til Tangeværket, hvis projektet ikke forstyrrer Natura 2000-området væsentligt?
- Hvad er Gudenaacentralens muligheder for erstatning, hvis Viborg Kommune vurderer, at der ikke kan gives en driftstilladelse, eller hvis en tilbagekaldelsesklausul i en driftstilladelse udnyttes?
- Bør Gudenaacentralen søge at påvirke, at de sideløbende processer i Viborg Kommune (ny sagsbehandling) og Naturstyrelsen (ændring af Gudenåens forløb ved Tangeværket) køres adskilt?

- Kan Miljø- og Fødevareklagenævnet ved Afgørelsen tilsidesætte bemærkninger og forudsætninger for ophævelsesloven fra 2013?
- Hvad sker der, hvis der ikke kan gives en ny driftstilladelse, og der ikke er nogen parter (offentlig myndighed eller Energimuseum), som ønsker at overtage Tangeværket?
- Kan Miljø- og Fødevareklagenævnet forlange driften stoppet pr. 1. juni 2020 og i givet fald med hvilken lovhjemmel?
- Kan Viborg Kommune pålægge Gudenaacentralen at finansiere en miljøkonsekvensvurdering i en fornyet sagsbehandling?
- Hvem kan meddele dispensation, og hvordan skal kravet om væsentlig samfundsmæssig interesse forstås?

3. AFGØRELSEN

Tangeværket har hidtil være drevet på baggrund af en koncession meddelt efter lov nr. 184 af 20. marts 1918 om udnyttelse af vandkraften i Gudenåen med senere forlængelser (herefter "Tangeloven").

Ved lov nr. 1461 af 17. december ophævede Folketinget Tangeloven (herefter "Ophævelsesloven") og dermed det lovgrundlag, som Tangeværket hidtil havde været reguleret efter.

Tangeværket har herefter skullet reguleres efter gældende regelgrundlag og har i den forbindelse ansøgt Viborg Kommune om de nødvendige tilladelser til fortsat drift af Tangeværket.

Ved afgørelse af 5. februar 2015 meddelte Viborg Kommune en tidsubegrænset tilladelse efter vandforsyningslovens § 20 til indvinding af overfladevand fra Gudenåen til produktion af elektricitet på Tangeværket.

Denne tilladelse er med virkning fra 1. juni 2020 ophævet ved Afgørelsen fra Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Begrundelsen for ophævelse af Afgørelsen og hjemvisning til fornyet behandling ved Viborg Kommune er, at Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at Viborg Kommune burde have foretaget en vurdering af indvindingens påvirkning af habitatområder efter habitatbekendtgørelsens regler.

Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at det ikke kan udelukkes, at tilladelsen til indvinding af vand – i kumulation med andre planer og projekter – kan påvirke habitatområderne H14 og H45 væsentligt.

Viborg Kommunes afgørelse om indvindingstilladelse ophæves derfor og hjemvises til fornyet behandling med henblik på, at kommunen skal foretage en habitatvurdering, der omfatter opstemningens påvirkning af habitatområderne.

I Afgørelsen er tillige angivet, at Viborg Kommune ved den fornyede behandling af sagen skal vurdere, om projektet kan betyde, at mindst et af de anførte kvalitetslementer for vandområderne falder et niveau, eller om projektet indebærer risiko for, at der ikke opnås en god tilstand for overfladeområderne.

4. BESVARELSE AF SPØRGSMÅL

4.1 Spørgsmål vedrørende indholdet og konsekvenser af Afgørelsen

4.1.1 *Kan Miljø- og Fødevareklagenævnet forlange driften stoppet pr. 1. juni 2020 og i givet fald med hvilken lovhjemmel?*

Ved Ophævelsesloven overgik Tangeværket fra regulering efter Tangeloven til regulering efter almindelige regler.

Efter vandforsyningslovens § 20 kræver vandindvinding ud over de mængder, der er angivet i lovteksten, en indvindingstilladelse.

Når effekterne af Afgørelsen træder i kraft 1. juni 2020 betyder det, at den eksisterende indvindingstilladelse ophæves. Fra dette tidspunkt er der således ikke længere en indvindingstilladelse til den indvinding, som foretages til Tangeværket.

Indvinding uden tilladelse udgør et ulovligt forhold, og efter vandforsyningslovens § 65 skal kommunen som vandforsyningsmyndighed foranledige ulovlige forhold bragt til ophør.

Det vil derfor være Viborg Kommune, der skal gribe ind over for en fortsat drift af Tangeværket uden indvindingstilladelse. Som led i sine tilsynsforpligtelser vil Viborg Kommune i udgangspunktet være forpligtet til at stille krav om indstilling af indvindingen, indtil der foreligger den fornødne tilladelse.

4.1.2 *Kan Miljø- og Fødevareklagenævnet ved Afgørelsen tilsidesætte bemærkninger og forudsætninger for ophævelsesloven fra 2013?*

Habitatbekendtgørelsen¹ udgør en implementering af EU-regulering. Det betyder, at reguleringen ikke kan tilsidesættes, da Danmark derved ville overtræde sine EU-retlige forpligtelser.

Såfremt Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at der er en konflikt mellem indvindingstilladelsen og de vurderinger, som skal foretages i henhold til habitatbekendtgørelsen, vil Miljø- og Fødevareklagenævnet derfor ikke være bundet af de forudsætninger og bemærkninger, som er blevet lagt til grund af Naturstyrelsen mv. i lovgivningsprocessen.

¹ Bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter

Miljø- og Fødevarerklagenævnet kan dog ikke tilsidesætte selve Ophævelsesloven, hvis der med loven er foretaget en specifik regulering af et spørgsmål.

I Ophævelsesloven er der dog ikke – trods vores opfordring hertil – foretaget en specifik regulering af forholdet til habitatbekendtgørelsen eller en regulering af, at der skal gives en bestemt tilladelse til Tangeværket. Derimod fremgår det eksplicit af bemærkningerne til Ophævelsesloven, at den ikke vil få økonomisk betydning for Tangeværket og dets drift.

På den baggrund vurderes det, at Miljø- og Fødevarerklagenævnet ikke er bundet af de udtalelser mv., som er givet af blandt andet Naturstyrelsen i forbindelse med lovgivningsprocessen.

4.1.3 *Hvad ligger der i, at Viborg Kommune kun kan give en driftstilladelse til Tangeværket, hvis projektet ikke forstyrrer Natura 2000-området væsentligt?*

Efter habitatbekendtgørelsens § 6 skal der inden meddelelse af nærmere angivne tilladelser foretages en forudgående vurdering af, om projektet i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt.

Indvindingstilladelser efter vandforsyningslovens § 20 er omfattet af dette krav, jf. habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 9, nr. 1.

I henhold til bekendtgørelsens § 6, stk. 2, skal der, hvis myndigheden vurderer, at det pågældende projekt kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt

"foretages en nærmere konsekvensvurdering af projektets virkninger på Natura 2000-området under hensyn til bevaringsmålsætningen for det pågældende område. Viser vurderingen, at projektet vil skade det internationale naturbeskyttelsesområdes integritet, kan der ikke meddeles tilladelse, dispensation eller godkendelse til det ansøgte."

Det er på den baggrund, at Viborg Kommune alene kan meddele indvindingstilladelse til Tangeværket, hvis det vurderes, at indvindingen ikke vil have en væsentlig påvirkning på de angivne Natura 2000-områder.

4.2 **Spørgsmål vedrørende den videre proces**

4.2.1 *Kan Viborg Kommune pålægge Gudenaacentralen at finansiere en miljøkonsekvensvurdering i en fornyet sagsbehandling?*

Det er myndighedens ansvar at sikre sig, at en sag afgøres på et tilstrækkeligt oplyst grundlag. Myndigheden skal således påse, at der er tilvejebragt tilstrækkelige oplysninger til at afgøre, at planen/projektet ikke skader et Natura 2000-område.

Omvendt vil det være sædvanligt, at det er den, der ansøger om en tilladelse, som tilvejebringer de undersøgelser, der er nødvendige til brug for vurdering af det projekt, der søges om tilladelse til.

En myndighed vil i en konkret sag kunne pålægge ansøger at tilvejebringe de oplysninger, der er nødvendige til brug for sagsbehandlingen, hvis der er specifik hjemmel til dette i den pågældende lovgivning, som sagsbehandlingen foretages efter.

I bekendtgørelse nr. 832 af 27. juni 2016 om vandindvinding og vandforsyning er fastsat krav til de oplysninger, som skal indeholdes i en ansøgning om vandindvinding.

I bekendtgørelsens § 8 er der givet den pågældende kommune, som behandler ansøgningen, mulighed for at indhente yderligere oplysninger gennem ansøgeren.

Viborg Kommune vil med hjemmel i denne bestemmelse kunne kræves yderligere oplysninger af Gudenaacentralen til brug for Viborg Kommunes gennemførelse af miljøkonsekvensvurdering i henhold til habitatbekendtgørelsen. Det bemærkes også her, at vi i forbindelse med Ophævelsesloven gjorde ministeriet opmærksom på, at loven ville kunne påføre Tangeværket nye udgifter.

4.2.2 *Hvem kan meddele dispensation, og hvordan skal kravet om væsentlig samfundsmæssig interesse forstås?*

I henhold til habitatbekendtgørelsens § 9, stk. 1, kan myndigheden fravige § 6, stk. 2, 2. pkt., om, at der ikke kan meddeles tilladelse, hvis der sker en væsentlig påvirkning af et Natura 2000-område, hvis der foreligger bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social eller økonomisk art, fordi der ikke findes nogen alternativ løsning.

Fravigelsen forudsætter, at der træffes alle nødvendige kompensationsforanstaltninger for at sikre sammenhængen i Natura 2000-området, og det er et krav, at der foretages en underretning af Europa-Kommissionen om, hvilke kompensationsforanstaltninger der træffes, jf. habitatbekendtgørelsens § 9, stk. 3.

Beslutning om fravigelse træffes af den myndighed, som er tillagt kompetence til at træffe afgørelse efter de almindelige regler i den lovgivning, der regulerer det pågældende område. Det vil sige Viborg Kommune som myndighed på vandforsyningsområdet.

Inden Viborg Kommune kan træffe afgørelse om fravigelse, skal der indhentes en udtalelse fra Miljø- og Fødevarerministeren. Det er også Miljø- og fødevarerministeren, der står for underretning af og kontakt til Europa-Kommissionen.

Efter praksis skal der meget til, før der kan antages at foreligge et grundlag for en fravigelse. Det kan ikke afvises, at forsyningsmæssige forhold kan indebære et grundlag for en fravigelse. Dog er det som angivet oven for tillige en forudsætning for en fravigelse, at der ikke findes andre alternativer.

4.2.3 *Bør Gudenaacentralen søge at påvirke, at de sideløbende processer i Viborg Kommune (ny sagsbehandling) og Naturstyrelsen (ændring af Gudenåens forløb ved Tangeværket) køres adskilt?*

Besvarelsen af spørgsmålet falder i to dele, a) og b).

a)

Afgørelsens alvor nødvendiggør, at Gudenaacentralen A.m.b.a. må tage de fornødne forholdsregler i forhold til Viborg Kommune.

Først og fremmest består disse forholdsregler i at arbejde for, at Viborg Kommune træffer afgørelse om den fornødne indvindingstilladelse.

Isoleret set må tilvejebringelsen af denne tilladelse ikke indebære udgifter for Tangeværket, da det er en klar tilkendegivelse i bemærkningerne til Ophævelsesloven, at loven ikke har økonomiske konsekvenser for Tangeværket.

Ved udsigten til afholdelse af udgifter for at opnå tilladelsen og senere til risikoen for, at en ny tilladelse måtte blive underkendt af nævnet, skal der tages de fornødne forbehold for erstatning over for Viborg Kommune og over for ministeriet. Et sådant forbehold bør uden videre afsendes til Fødevare- og Miljøministeriet og til kommunen, hvis der opstår en udsigt til udgifter til fx undersøgelser.

Det kan – sideløbende med disse forbehold – overvejes at indgå i et samarbejde med kommunen for at lægge et fælles pres på Naturstyrelsen og ministeriet.

b)

Under den forudsætning, at en (hurtig) ændring af Gudenåens forløb uden videre kan føre til, at Viborg Kommune kan meddele en ny indvindingstilladelse, ses der ikke at være noget til hinder for, at de to processer iværksættes sideløbende. Tværtimod.

Hvis der iværksættes en proces med en ændring af Gudenåens forløb, vil der dog være tale om en reguleringssag efter vandløbsloven, som erfaringsmæssigt tager lang tid. Derfor er der nok ingen tvivl om, at nævnet ved at udskyde ikrafttrædelsesdatoen for ophævelsen af Viborg Kommunes indvindingstilladelse har villet signalere, at der skal foretages den nødvendige vurdering af habitatforholdene, hvorefter tilladelsen skal meddeles.

4.3 **Spørgsmål vedrørende erstatning**

Gudenaacentralen har spurgt til mulighederne for at rejse erstatningskrav, hvis Viborg Kommune vurderer, at der ikke kan gives en driftstilladelse, eller hvis en tilbagekaldelsesklausul i en driftstilladelse udnyttes, og tilladelsen således tilbagekaldes.

Herudover har Gudenaacentralen spurgt til, hvad der skal ske, hvis Viborg Kommune vurderer, at der ikke kan gives en driftstilladelse, og der ikke er nogen

andre parter (offentlige myndigheder eller Energimuseet), som ønsker at overtage Tangeværket.

4.3.1 *Erstatningskrav, hvis der gives afslag på driftstilladelse*

Om der foreligger et grundlag for erstatning ved afslag på meddelelse af indvindingsstilladelse vedrører dels spørgsmålet, om et afslag kan anses for ekspropriation/tilbagekaldelse af eksisterende tilladelse, dels om der på andet grundlag kan antages at være mulighed for erstatning som følge af, at Tangeværket ikke kan fortsætte sin drift uændret, på trods af forudsætningerne herom i forbindelse med vedtagelsen af Ophævelsesloven.

I forbindelse med vedtagelsen af Ophævelsesloven har Naturstyrelsen udtalt, at

"Tangeværket kan forsætte driften uhindret. Det vil sige "status quo" for området. De kommende Nationale Vandplaner kan evt. ændre ved disse forhold, dog med fuld dækning af pålagte anlægsudgifter, samt fuld erstatning for ekstra driftsomkostninger og mindre indtægter i overensstemmelse med grundlovens og vandløbsloves bestemmelser herom, med mindre andet aftales med værkets ejere".

Det har således været en forudsætning ved vedtagelsen af Ophævelsesloven, at Tangeværket kunne fortsætte driften uhindret, og at ændringer i driften skulle føre til fuld erstatning til værket.

Det fremgår af vandforsyningslovens § 22, at når en vandindvindingsstilladelse bortfalder som følge af en tidsbegrænsning, skal en ny tilladelse meddeles i det omfang, der fortsat er behov for vandindvinding, medmindre samfundsmæssige hensyn er til hinder herfor.

Bestemmelsen – eller en analog anvendelse af bestemmelsen – må formentligt føre til, at situationen med Tangeværket tillige er omfattet af denne formodning om en tilladelse. Det vil sige, at samfundsmæssige hensyn skal være til hinder for tilladelsen, for at der kan gives afslag. Et hensyn til beskyttelse af Natura 2000-områder kan udgøre et sådant hensyn, som kan begrunde et afslag.

Vi vurderer dog, at det på baggrund af det anførte i forudsætningerne for Ophævelsesloven og overgangen til regulering af Tangeværket efter almindelige regler er forudsat, at den eksisterende drift kunne fortsætte, og at indskrænkninger i denne drift derfor må ske efter vandforsyningslovens og grundlovens regler om erstatning. Det er derfor vores bedømmelse, at der vil være en god mulighed for at komme igennem med et krav om erstatning, såfremt der gives afslag på tilladelse til fortsat indvinding, og dette betyder, at driften af værket må indstilles.

Men det er en vurdering, som er behæftet med usikkerhed, da der er tale om en ganske særlig situation, som ikke er specifikt reguleret i vandforsyningsloven.

En nærmere vurdering af spørgsmålet vil kræve yderligere vurderinger, som tidshorizonten for dette notat ikke har muliggjort.

4.3.2 *Erstatningskrav, hvis en tilbagekaldelsesklausul i en driftstilladelse udnyttes*

Udnyttelsen af en tilbagekaldelsesklausul i en indvindingstilladelse må forventes primært at blive aktuel, hvis dette viser sig nødvendigt af hensyn til opfyldelse af forpligtelser efter vandrammedirektivet.

At der kan opstå en sådan situation, var også et af de forhold, som man var opmærksom på i forbindelse med vedtagelsen af Ophævelsesloven.

Det fremgår således blandt andet af bemærkningerne til Ophævelsesloven, at *"der med lovforslaget ikke tages stilling til spørgsmålet om opfyldelse af vandrammedirektivets forpligtelser, herunder hvilke miljømål, der skal gælde for overfladevandområdet. Miljøministeren vil som nævnt tage stilling til dette spørgsmål i forbindelse med udarbejdelse af vandplaner for 2. planperiode i 2015"*.

Det har derfor været lovgivers hensigt, at opfyldelsen af vandrammedirektivets forpligtelser skal ske uafhængigt af Ophævelsesloven – samt efter egne regler, herunder regler om erstatning og afholdelse af anlægsudgifter.

Dette afspejler sig også i udtalelsen fra Naturstyrelsen, som er citeret oven for under afsnit 3.3.1., og hvor det blandt andet fremgår, at nødvendige ændringer i de eksisterende driftsforhold som følge af vandplanerne skal ske mod *"fuld dækning af pålagte anlægsudgifter, samt fuld erstatning for ekstra driftsomkostninger og mindre indtægter i overensstemmelse med grundlovens og vandløbsloves bestemmelser herom..."*.

Efter vandforsyningsloven er det et almindelige princip, at tilbagekaldelse af tilladelser efter loven sker mod erstatning, medmindre der er tale om vilkårsovertrædelser eller tilladelser meddelt på urigtigt grundlag eller lignende.

Normalt vil indsættelse af en tilbagekaldelsesklausul i en tilladelse dog indebære, at tilbagekaldelsen i udgangspunkt kan ske erstatningsfrit, fordi det har været et vilkår for meddelelse af tilladelsen.

Vi vurderer dog, at en tilbagekaldelse i denne særlige situation, hvor det netop i forudsætningerne for Ophævelsesloven og overgangen til regulering af Tangeværket efter almindelige regler er forudsat, at den eksisterende drift kunne fortsætte, og at indskrænkninger i denne må ske efter vandforsyningslovens og grundlovens regler om erstatning, vil indebære en god mulighed for at komme igennem med et krav om erstatning.

Men det er en vurdering, der er behæftet med usikkerhed, da der er tale om en ganske særlig situation, som ikke er specifikt reguleret i vandforsyningsloven.

En nærmere vurdering af spørgsmålet vil kræve yderligere vurderinger, som tidshorizonten for dette notat ikke har muliggjort.

Det anbefales dog, at der tages udtrykkeligt forbehold om erstatning over for Viborg Kommune ved modtagelse af en indvindingstilladelse med tilbagekaldelsesklausul for det tilfælde, at klausulen udnyttes.

4.3.3 *Hvad sker der, hvis der ikke kan gives en ny driftstilladelse, og der ikke er nogen parter (offentlig myndighed eller Energimuseum), som ønsker at overtage Tangeværket?*

Udover ovenstående betragtninger vedrørende erstatning er der ikke regler i lovgivningen, som fx forpligter staten eller kommuner eller andre offentlige myndigheder til at overtage Tangeværket.

I værste fald vil et afslag på en indvindingstilladelse således betyde, at Tangeværket må lukke, og at ejendommen må afhændes i en sædvanlig salgsproces. Igen henledes opmærksomheden på bemærkningerne til Ophævelsesloven, hvoraf det fremgår, at loven ikke vil få økonomiske konsekvenser for Tangeværket.

Horten, 11. marts 2019

Henriette Soja

21. februar 2019

Berigtiget 15. maj 2019

Sagsnr. NMK-42-00491

KlageID: 69512, 67954, 69299,

68651, 68970, 69465

EBRAU-NMKN

BERIGTIGET AFGØRELSE FRA MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET

**MILJØ- OG
FØDEVAREKLAGENÆVNET**

Toldboden 2
8800 Viborg

OPHÆVELSE OG HJEMVISNING i sag om tilladelse til indvinding af vand fra Gudenåen til el-produktion på Tangeværket i Viborg Kommune

Tlf. 72 40 56 00
CVR nr. 37795526
EAN nr. 5798000026070
nmkn@naevneneshus.dk
www.naevneneshus.dk

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter vandforsyningslovens¹ § 20, jf. § 75, stk. 1.

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver afgørelse 5. februar 2015 om tilladelse til indvinding af overfladevand fra Gudenåen til produktion af elektricitet på Tangeværket, Bjerringbrovej 54, 8850 Bjerringbro, og hjemviser sagen til fornyet behandling.

De indbetalte klagegebyrer tilbagebetales.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet² og gebyrbekendtgørelsens § 2.³ Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. vandforsyningslovens § 81.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 8 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

¹ Lovbekendtgørelse nr. 118 af 22. januar 2018 om vandforsyning m.v.

² Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

³ Bekendtgørelse nr. 754 af 16. juni 2012 om gebyr for indbringelse af klager for Natur- og Miljøklagenævnet mv, jf. § 3, stk. 4, i bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af sager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet

Viborg Kommunes afgørelse er den 4. marts 2015 påklaget til Natur- og Miljøklagenævnet af Favrskov Kommune (klager 1) og Danmarks Sportsfiskerforbund (klager 2) og den 5. marts 2015 af Danmarks Naturfredningsforening (klager 3).

Sagen er pr. 1. februar 2017 overført til Miljø- og Fødevareklagenævnet, jf. lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 24, stk. 6.

Klagerne har navnlig anført, at

- tilladelsen er tidsubegrænset, hvilket er i strid med vandforsyningsloven,
- der ikke er foretaget en tilstrækkelig afvejning af samfundsmæssige hensyn, og at
- indvinding efter tilladelsen vil forhindre målopfyldelse i Gudenåen og opfyldelse af den nationale lakseforvaltningsplan.

Klagerne har desuden anført, at Tangeværket og den fortsatte drift af værket er omfattet af VVM-bekendtgørelsen, hvorfor Viborg Kommune skulle have screenet Tangeværket og driften efter VVM-reglerne. Natur- og Miljøklagenævnet har den 25. maj 2016 truffet afgørelse om, ikke at give klagerne medhold heri.⁴

Der er ved delafgørelser af 10. juni 2015 afvist tre andre klagere på grund af manglende klageberettigelse.⁵

Klagepunkterne er uddybet nærmere i afsnit 2.3.

2. Sagens oplysninger

2.1 Natur- og planforhold

2.1.1 Tangeværket

Indvindingsstedet er Tangeværket beliggende på Bjerringbrovej 54, Tange, 8850 Bjerringbro. Herudover hører en række matrikler til selve vandreservoir, der tilhører Tangeværket (Tange Sø og Gudenå).

Indvindingsstedet er placeret i Gudenåen. 50-400 meter syd-sydøst for indvindingsstedet findes der, udover Tange Sø, en række moseområder og mindre søer. 200-400 meter nord-nordvest for indvindingsstedet findes der langs Gudenåens bredder et moseområde og engarealer. Både sø-, mose-, og engarealer er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

⁴ NMK-34-00465.

⁵ Silkeborg Fiskeriforening, Foreningen til nedlæggelse af Tange Sø, og Ferskvandsfiskeriforeningen for Danmark.

Tangeværket har hidtil været drevet på baggrund af en koncession med-delt efter Tangeloven⁶. Tangeloven fra 1918 havde en tidsbegrænsning på 80 år, men er efterfølgende forlænget i tre omgange⁷.

Folketinget har den 12. december 2013 ved lov⁸ ophævet tangeloven og derved det grundlag, som Tangeværket har været reguleret efter. Tangeværkets drift skal herefter reguleres efter gældende miljølovgivning.

2.1.2 Natura 2000 plan for periode 2010-2015

Ved afgørelse om tilladelse til indvinding af vand til produktion af el på Tangeværket har Natura 2000 plan 2010-2015 for Gudenå og Gjern Bakker⁹ og Natura 2000 plan for Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord¹⁰ udgjort administrationsgrundlaget for de pågældende miljømyn-digheder.

Gudenåen indgår således ca. 7,6 km opstrøms fra indvindingsstedet ved Kongensbro i habitatområde H45, der er en del af Natura 2000-område nr. 49, Gudenå og Gjern Bakker. Udpegningsgrundlaget for habitatområ-de H45 er bl.a. grøn kølleguldsmed, stor vandsalamander, damflagermus, odder, samt en række akvatiske og terrestiske naturtyper.

Fjernrecipienten Randers Fjord indgår ca. 40 km nedstrøms indvindings-stedet ved Uggelhuse i habitatområde H14, der er en del af Natura 2000-område nr. 14, Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord. Udpeg-ningsgrundlaget for habitatområde H14 er bl.a. havlampret, flodlampret, stavsild, odder, spættet sæl samt en række akvatiske og terrestriske natur-typer.

2.1.3 Natura 2000-planer for perioden 2016-2021

Natura 2000-planerne for 2010-2015 for Gudenå og Gjern Bakker, samt Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord er efter Viborg Kommu-nes afgørelse afløst af Natura 2000 plan 2016-2021 for Gudenå og Gjern Bakker¹¹ og Natura 2000 plan for Ålborg Bugt, Randers Fjord og Maria-ger Fjord¹²

⁶ Lov nr. 184 af 20. marts 1918 om Udnyttelse af Vandkraften i Gudenaa.

⁷ Lov nr. 1274 af 20. december 2000, lov nr. 1054 af 17. december 2002 og lov nr. 1533 af 19. december 2007, om ændring af Lov om Udnyttelse af Vandkraften i Gudenå.

⁸ Lov nr. 1461 af 17. december 2013 om ophævelse af Lov om Udnyttelse af Vandkraften i Gu-denaa og om ændring af lov om vandløb

⁹ Natura 2000 plan 2010-2015, Gudenå og Gjern Bakker, natura 2000 område nr. 49, <http://mst.dk/media/119771/049plan.pdf>

¹⁰ Natura 2000 plan 2010-2015 for Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord, Natura 2000 område nr. 14, <http://mst.dk/media/119492/014plan.pdf>

¹¹ Natura 2000 plan 2016-2021, Gudenå og Gjern Bakker, natura 2000 område nr. 49, http://mst.dk/media/130081/49_n2000plan_2016-21.pdf

¹² Natura 2000 plan 2016-2021 for Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord, Natura 2000 område nr. 14, http://mst.dk/media/129844/n14_n2000plan_2016-21.pdf

Udover de ovenfor nævnte arter i habitatområde H45, i Natura 2000 plan 2010-2015 for Gudenå og Gjern Bakker, er arten Bæklampret tilføjet udpegningsgrundlaget i samme Natura 2000-plan for perioden 2015-2021. I habitatområde H14, i Natura 2000-området Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord er udpegningsgrundlaget uændret i forhold til forrige planperiode.

2.1.4 Vandplan (2010-2015) for Randers Fjord, Hovedvandopland 1.5 Følgende fremgår af retningslinje 17 i vandplan for Randers Fjord¹³:

”17) Direkte indvinding af overfladevand fra vandløb skal så vidt muligt undgås. Hvor der foretages indvinding, og hvor vandet efterfølgende udledes igen, søges længden af den påvirkede vandløbsstrækning begrænset mest muligt, ligesom der sikres en så stor og naturligt varieret vandmængde som muligt. Der kan kun i særlige tilfælde gives nye tilladelser til indvinding af vand fra ferske overfladevandområder. De særlige tilfælde er fx indvinding fra de større vandløbs nedre strækninger, gravede bassiner og afvandingskanaler.”

Gudenåen er opstrøms og nedstrøms Tange Sø i vandplanen målsat til god økologisk tilstand og faunaklasse 5. Nuværende tilstand er fastsat til moderat økologisk tilstand og faunaklasse 4.

Tange Sø er i vandplanen målsat til godt økologisk potentiale og udpeget som en stærkt modificeret sø. Nuværende tilstand er ikke kendt og målopfyldelse for søen er omfattet af en undtagelse i første vandplanperiode således, at målopfyldelsen er udsat til næste planperiode.

2.1.5 Vandområdeplan 2015-2021 for Vandområdedistrikt Jylland og Fyn

Vandplan 2010-2015 for Hovedoplandet Randers Fjord er den 27. juni 2016 erstattet af *Vandområdeplan 2015-2021 for Vandområdedistrikt Jylland og Fyn*.¹⁴ Vandområdeplanerne 2015-2021 udgøres dels af plan-dokumenter og dels af digitalt kortmateriale på Miljø- og Fødevarerministeriets MiljøGIS¹⁵.

I vandområdeplan 2015-2021 for vandområdedistrikt Jylland og Fyn er Gudenåen opstrøms og nedstrøms Tange Sø målsat til god økologisk tilstand og god kemisk tilstand. Målopfyldelse for den økologiske tilstand er udsat til planperioden efter 22. december 2021, mens målopfyldelse for den kemiske tilstand skal være opfyldt senest 22. december 2021.

¹³ [Vandplan 2009-2015 for Hovedopland 1.5 Randers Fjord, http://mst.dk/media/129578/15-randersfjord_med_forside.pdf](http://mst.dk/media/129578/15-randersfjord_med_forside.pdf)

¹⁴ Vandområdeplan 2015-2021 for vandområdedistrikt Jylland og Fyn, <http://mst.dk/media/122170/revideret-jylland-fyn-d-28062016.pdf>

¹⁵ <http://miljoegis.mim.dk/spatialmap?&&profile=natura2000planer2-2016>

I vandområdeplan 2015-2021 for vandområdedistrikt Jylland og Fyn er Tange Sø målsat til god økologisk tilstand og god kemisk tilstand. Ifølge vandområdeplanen ændrer søen status fra et stærkt modificeret vandområde, til ikke at være et stærkt modificeret vandområde da det vurderes, at den fysiske modifikation ikke er til hinder for, at søen kan opnå god økologisk tilstand. Søens miljømål og tilstand er i forslaget angivet til god økologisk tilstand.

Af vandområdeplanens kortmateriale for Gudenå fremgår det at:

- den økologiske tilstand for kvalitetselementet smådyr er moderat nedstrøms Tange Sø og god opstrøms Tange Sø
- den økologiske tilstand for kvalitetselementet fisk er ukendt op- og nedstrøms Tange Sø
- den økologiske tilstand for kvalitetselementet makrofyter er ringe nedstrøms Tange Sø og moderat opstrøms Tange Sø
- den økologiske tilstand vurderet på baggrund af de miljøfarlige forurenende stoffer, for hvilke der er fastsat nationale miljøkvalitetskrav, er god nedstrøms Tange Sø og ukendt opstrøms Tange Sø
- den samlede økologiske tilstand er ringe nedstrøms Tange Sø og moderat opstrøms Tange Sø
- den kemiske tilstand er ikke god nedstrøms Tange Sø og ukendt opstrøms Tange Sø.

I miljømålet for den økologiske tilstand for søer indgår kvalitetselementerne for klorofyl, fytoplankton, makrofyter, fisk, og miljøfarlige forurenende stoffer, mens der i vurdering af den kemiske tilstand indgår prioriterede stoffer og visse andre forurenende stoffer med EU-fastsatte miljøkvalitetskrav.

Af vandområdeplanens kortmateriale for Tange Sø fremgår det at:

- den økologiske tilstand for kvalitetselementet klorofyl er god
- den økologiske tilstand for kvalitetselementet fytoplankton er ukendt
- den økologiske tilstand for kvalitetselementet makrofyter er høj
- den økologiske tilstand for kvalitetselementet fisk er ukendt
- den økologiske tilstand vurderet på baggrund af de miljøfarlige forurenende stoffer, for hvilke der er fastsat nationale miljøkvalitetskrav, er ukendt
- den samlede økologiske tilstand er god

2.1.6 Kommuneplan 2013-2025 for Viborg Kommune

Tangeværket er omfattet af retningslinje 1 i afsnit 7 i Viborg kommunes kommuneplan:

”Inden for de særligt beskyttelsesværdige kulturmiljøer og landsbyer, som fremgår af skema 7.1 og 7.2 samt kort 7, side 87, skal de kulturhistoriske værdier så vidt muligt beskyttes. Byggeri, anlægsarbejder og andre indgreb, der i væsentlig grad vil forringe oplevelsen eller kvaliteten af de kulturhistoriske værdier, må ikke finde sted”.

Udpegningsgrundlag:

”Tange Sø med opstemningen, Tangeværket, ledningstracé og funktionærboliger er væsentlige kulturarvs værdier, som belyser elektricitetens historie i Danmark.

Pramdragerstien er et kulturspor, som fortæller om transporten i Midtjylland.

Tangeværket – Gudenåcentralen Tangeværket blev opført som Danmarks største vandkraftværk i årene 1918-1920. Byggeriet betød en radikal ændring af det eksisterende kulturlandskab, idet Gudenåen blev stemmet op og Tange Sø opstod som vandressource for værkets store vandturbiner, der producerer elektricitet. Et landbrugsområde og transportvejen på Gudenåen med pramfart og ladepladser forsvandt til fordel for søen og elektricitetsværket. Industrianlægget og de fem funktionærboliger blev tegnet af arkitekt Søren Vig-Nielsen. Gudenåcentralen var Jyllands første store højspændingsværk, og med anvendelsen af vekselstrøm kunne også landområderne elektrificeres.”

2.2 Den påklagede afgørelse

2.2.1 Ansøgningen

Gudenaacentralen har den 2. april 2014 som følge af tangelovens ophævelse ansøgt om en 30-årig tilladelse til videreførelse af den eksisterende drift til at indvinde overfladevand fra Gudenåen til produktion af elektricitet på Tangeværket.

Det fremgår af ansøgningen, at der ansøges om tilladelse til at indvinde den mængde vand, der til enhver tid tilstrømmer vandreservoiret ”Tange Sø”, til produktion af elektricitet på Tangeværkets vandkraftsanlæg, dog således at der herfra skal fratrækkes den mængde vand, der kontinuerligt strømmer i allerede eksisterende fauna- og fiskepassager ved Tangeværket. Denne mængde udgør op til 650 l/s og er fordelt på 150 l/s til fiske-trappen og op til 450 l/s til en ”ungfiskesluse”.

Det fremgår endvidere af ansøgningen, at Tangeværkets kapacitet er på maksimalt 83 m³/s, men at der de seneste 10 år har været en maksimal vandføring ved Tangeværket på op til 72 m³/s, og at Tangeværket til enhver tid vil have kapacitet til 100 % udnyttelse af den ansøgte vandmængde.

2.2.2 Afgørelsen

Viborg Kommune har den 5. februar 2015 i medfør af vandforsyningslovens § 20, jf. § 18, meddelt Gudenaacentralen tilladelse til indvinding af overfladevand fra Gudenåen til produktion af elektricitet på Tangeværket. Tilladelsen er meddelt på følgende vilkår:

1. ”Indvindingen skal finde sted ved den opstemning af Gudenåen, der skaber vandreservoir Tange Sø.
2. Der må indvindes den vand mængde, der til enhver tid strømmer til Tange Sø fraregnet 150 l/s til fisketrappen og op til 450 l/s til ungfiskeslusen.
3. Vandet må kun benyttes til produktion af elektricitet på Tangeværket beliggende på matrikel 19a, Tange By, Højbjerg.
4. Vandspejlet i Tange Sø må ikke overstige kote 13,57 m DVR90 og ikke komme under kote 12,57 m DVR90.
5. I perioden 15. marts – 15. oktober er der fastsat et flodemål for bagvandet på kote 3,65 m DVR90 i Bjerringbro til sikring mod oversvømmelse nedstrøms værket. Koten måles på målestation ved Gudenåvej. Dette flodemål må dog overskrides, såfremt tilstrømningen til Tange Sø er så stor, at flodemålet for søen ikke kan overholdes ved en fuldstændig jævn afledning af vandet døgnet rundt. Fra dette tidspunkt må der ledes lige så meget vand igennem turbinerne eller frislusen, som søen modtager.
6. Tilladelsen er tidsbegrænset.”

Det fremgår af afgørelsen, at overvejelserne bag lov om ophævelse af koncessionen for Tangeværket har haft en væsentlig indflydelse på Viborg Kommunes behandling af ansøgningen, da der er tale om en meget særegen situation, hvor særlovgivning/koncession erstattes med almindeligt tilladelsessystem.

Viborg Kommune har i den forbindelse i afgørelsen citeret fra Naturstyrelsens kommenterede høringsoversigt af 16. oktober 2013 vedrørende udkast til forslag til lov om ophævelse af lov om udnyttelse af vandkraften i Gudenaa og ændring af lov om vandløb¹⁶:

”Naturstyrelsen har – som en nødvendig forudsætning for lovforslaget – foretaget en vurdering af, om Gudenaacentralen efter en ophævelse af loven og ophør af koncessionen vil kunne fortsætte driften af værket. Det er, som det fremgår af lovforslaget, Naturstyrelsens vurdering, at driften af værket vil kunne fortsætte uhindret i medfør af den almindelige lovgivning.

Dette betyder ikke, at der med lovforslaget konkret tages stilling til udfaldet af de konkrete afgørelser, der skal træffes i medfør af den almindelige lovgivning. Afgørelseskompetencen i medfør af de nævnte regler henhører under kommunerne.

Naturstyrelsen kan dog samtidig generelt oplyse, at det er styrelsens opfattelse, at der i forbindelse med Tangelovens ophævelse og koncessionens ophør (alene) skal tages stilling til Tangeværkets fortsatte drift, og at der således ikke skal tages stilling til værket som et nyt projekt, og herunder ikke de samlede konsekvenser for naturen i området af værkets placering og opstemningen.

¹⁶ Citatet stammer fra den kommenterede høringsoversigt fra Naturstyrelsen og ikke lovbemærkningerne, som kommunen fejlagtigt henviser til i deres afgørelse af 5. februar 2015.

Ved en myndighedsbehandling skal det således lægges til grund, at Tangeværket er en eksisterende lovligt etableret virksomhed, og det er i den forbindelse styrelsens opfattelse, at fysiske ændringer alene kan gennemtvinges ved påbud efter vandløbslovens bestemmelser herom.

Myndigheders vurderinger skal dermed tage udgangspunkt i, om en fortsættelse af den eksisterende drift i sig selv vil indebære påvirkninger af nuværende natur og miljøforhold, men selve eksistensen af værket skal ikke inddrages i vurderingerne.

Til illustration kan nævnes, at der ved behandling af en ansøgning efter vandforsyningsloven alene vil skulle tages stilling til, om overfladevandet fra søen fortsat kan ledes via indløbskanalen og igennem turbinerne og ned i bagkanalen, men ikke selve eksistensen af værket og opstemningen. Et afslag på vandindvindingstilladelse vil derfor i givet fald formentlig alene indebære, at vandet fremover ledes over værkets frisluse, hvilket i sig selv ikke vil have nogen betydning for de naturforhold opstrøms værket, som er påvirket af opstemningen.”

Viborg Kommune har vurderet, at Tangeværket ved udløbet af vandindvindingsrettighederne som udgangspunkt skal gives tilladelse til at indvinde på samme måde som hidtil, medmindre der er væsentlige samfundsmæssige interesser, der forhindrer det. Hvis der er væsentlige modhensyn, kan der i tilladelsen stilles vilkår om en anden indvindingsmåde end den eksisterende. Kommunen har hertil bemærket, at tilladelsen gives for en periode på maksimalt 30 år, og at der ikke er krav i vandforsyningsloven om afgivelse af frivand ved indvinding af overfladevand til produktion af elektricitet.

Det fremgår desuden af afgørelsen, at Viborg Kommune har lagt til grund, at Tangeværkets ansøgning om indvindingstilladelse er en ansøgning om videreførelse af den eksisterende drift, og at kommunens vurdering af ansøgningen i henhold til Naturstyrelsens udmelding skal tage udgangspunkt i, om en fortsættelse af den eksisterende drift i sig selv vil indebære påvirkninger af nuværende natur og miljøforhold, dog uden at selve eksistensen af Tangeværket inddrages i vurderingerne. Kommunen har tilføjet, at der efter Naturstyrelsens opfattelse, som kommunen lægger til grund, foreligger en situation, der er meget sammenlignelig med en forlængelse af en vandindvindingstilladelse, jf. vandforsyningslovens § 22, stk. 2.

Det fremgår af afgørelsen, at Viborg Kommune har vurderet, at Vandplan for Randers Fjord udgør plangrundlaget for at sikre en tilfredsstillende vandkvalitet i Gudenåen, og at en tilladelse til at indvinde overfladevand fra Gudenåen til Tangeværket efter kommunens opfattelse ikke er i strid med mål og retningslinjer i vandplanen. Kommunen har endvidere anført, at vandresursens omfang er meget stabil, da Tange Sø hovedsageligt tilføres vand fra Gudenåen, Tange Å, Borre Å samt mindre tilløb, og tilførslen er kontinuerlig og uden begrænsninger.

Viborg Kommune har yderligere bemærket, at Tangeværket indvinder fra Tange Sø og leder det ud igen ca. 20 m nedstrøms indvindingsstedet. Længden af den påvirkede strækning er således begrænset, og det er ikke muligt under nuværende forhold at mindske afstanden. Kommunen har derfor vurderet, at indvindingen er i overensstemmelse med retningslinje 17 i vandplanen, hvoraf det fremgår, at længden mellem indvinding og udledning, det vil sige den påvirkede strækning, skal begrænses mest muligt.

Det fremgår desuden, at det er kommunens vurdering, at indvindingen ikke har indflydelse på private eller offentlige indvindinger eller beskyttede naturtyper, da tilladelsen ikke vil medføre ændringer i Tange Søes vandspejl.

I forhold til indvindingens påvirkning af Natura 2000-områder har Viborg Kommune bemærket, at en tilladelse til at fortsætte den eksisterende drift uden ændringer ikke medfører en ændring af den eksisterende påvirkning af habitatområder og bilag IV-arter. Det er derfor kommunens vurdering, at der ikke skal foretages en konsekvensvurdering af påvirkningen af habitatområder og bilag IV-arter. Kommunen har hertil bemærket, at denne vurdering er baseret på Naturstyrelsens udmeldinger om, at der ikke skal tages stilling til værket som et nyt projekt, herunder de samlede konsekvenser for naturen i området af værkets placering og opstemningen.

Det er således Viborg Kommunes samlede vurdering, at en videreførelse af den eksisterende indvinding af overfladevand fra Tange Sø ikke har nogen betydning for beskyttede naturtyper, bilag IV-arter eller habitatområder samt for vandforekomstens omfang, på befolkningens og erhvervslivets behov for vandforsyning eller på anvendelsen råstoffer.

2.3 Klagernes indhold

Klager 1 har indledningsvist anført, at den er vandløbsmyndighed på dele af strækningen af Gudenåen, både opstrøms og nedstrøms Tange Sø, samt en mindre del af Tange Sø. Disse vandområder er alle mere eller mindre påvirkede af vandindvindingen ved Tangeværket, hvorfor Viborg Kommune burde have hørt klager 1 som part i sagen.

Klager 1 har desuden navnlig anført, at tilladelsen er meddelt som en tidsubegrænset tilladelse, hvilket er i strid med vandforsyningslovens bestemmelser om indvindingstilladelser.

Endvidere bør der efter klager 1's opfattelse indsættes et vilkår, der sikrer, at vandføringen nedenfor Tangeværket bliver mere stabil og sammenlignelig med den naturlige vandstandsvariation i Gudenåen overfor Tange Sø, idet vandstandshøjden på strækningen af Gudenåen nedstrøms Tangeværket er markant påvirket af indvindingen ved Tangeværket.

Endelig har klager 1 anført, at Viborg Kommune skal tage stilling til, om der med tilladelsen bør tages hensyn til en senere aktuel afgivelse af fri-vand til sikring af fri passage for fauna forbi Tangeværket og Tange Sø.

Klager 2 har navnlig anført, at der er flere samfundshensyn, der er ufor-enelige og mere tungtvejende end Tangeværkets behov for indvinding, herunder væsentligt forbedrede indtjeningsmuligheder ved det rekreative lakse- og ørredfiskeri i Gudenåen og hensynet til miljø- og naturbeskyttelse, hvor det fremhæves, at fiskene tager skade af turbinedriften, da de ofte dør, når de kommer med vandet ind i turbinerne.

Endvidere har klager 2 anført, at indvinding ved en spærrende opstem-ning vil forhindre målopfyldelse om god økologisk tilstand i Gudenåen, og mulighed for at genetablere den selvreproducerende laksebestand i Gudenåen, som forudsat i den nationale lakseforvaltningsplan, samt beskyttelse af en lang række andre fiskearter, hvoraf flere er rødlistede, så som ørred, ål, helt, sandart, aborre, stavsild, hav- og flodlampretter.

Klager 2 har desuden den 26. maj 2015 bemærket til Viborg Kommunes bemærkninger til de indkomne klager, at foreningen finder, at hensyn til miljø- og naturbeskyttelse og anden lovgivning ikke er inddraget i til-strækkeligt omfang. Klager har hertil anført, at Tangeværket er etableret ved særlov fra 1918, og at der ved værkets fortsatte drift skal meddeles tilladelser med udgangspunkt i gældende lovgivning, hvor miljø- og na-turhensyn generelt har fået en meget stærkere betydning de sidste 20-30 år, bl.a. i kraft af EU's vandramme- og naturbeskyttelsesdirektiver.

Det er klagers opfattelse, at der efter mere end 80 års retsbeskyttelse er tale om en ny situation, og at der derfor skal foretages de nødvendige afvejninger, som er beskrevet i klagen af 4. marts 2015.

Klager 3 har navnlig anført, at der med tilladelsen ikke er sikret tilveje-bringelse af et grundlag, således at der kan foretages en bedømmelse af eventuelle skader på omgivelserne, herunder fiskedødelighed, som følge af at vandet ledes gennem turbinen, samt opstemningens påvirkning på vandføringen opstrøms og nedstrøms.

Klager har endvidere anført, at ansøgers fortsatte behov hverken er godt-gjort eller afvejet mod samfundsmæssige hensyn.

Klager har desuden anført, at der i tilladelsen bør indføres en tilbagekal-delsesklausul for at undgå, at kommunen stilles overfor et erstatnings-krav, hvis tilladelsen senere inddrages af hensyn til andre forhold og for-pligtelser, herunder med henblik på at sikre kontinuitet i Gudenåen og målopfyldelse efter vandrammedirektivet.

2.4 Viborg Kommunes bemærkninger til klagen

Viborg Kommune har den 7. maj 2015 under henvisning til Naturstyrelsens udtalelse af 3. marts 2015, hvorefter tilladelser til vandindvinding i henhold til vandforsyningslovens § 22 meddeles for et bestemt tidsrum, som højst kan være 30 år, foreslået, at vilkår 6 i indvindingstilladelsen ændres, således at tilladelsen udløber den 5. februar 2045.

Kommunen har henvist til Naturstyrelsens svar af 3. marts 2015 på kommunens forespørgsel af 5. januar 2015 om, hvorvidt styrelsen har kendskab til planer og projekter, der kan begrunde, at en vandindvindingstilladelse gives for en kortere periode end 30 år. Af Naturstyrelsens svar fremgår, at styrelsen anbefaler, at der fastsættes en tidsbegrænsning under hensyn til vandplanlægningen på linje med f.eks. MKN-204-00044.

Kommunen har herefter anført, at kommunen på baggrund af Naturstyrelsens svar foreslår, at Natur- og Miljøklagenævnet i henhold til nævnets praksis i vilkår 6 tilføjer:

”Tilladelsen bortfalder dog tidligere, såfremt der efter gældende regler herom tages skridt til etablering eller ændring af faunapassage ved Tangeværkets opstemningsanlæg. Tilladelsen bortfalder således, når tilladelsesmyndigheden på dette tidspunkt på ny har truffet afgørelse vedrørende spørgsmålet om tilladelse til indvinding.”

For så vidt angår spørgsmålet om påvirkning på miljø- og naturforhold har kommunen bl.a. henvist til Naturstyrelsens udtalelser, som anført i forbindelse med ophævelseslovens behandling samt til bemærkningerne til loven, hvori det er anført, at da lovforslaget ophæver den eksisterende lov, og værkets drift herefter kan videreføres uændret efter de almindelige regler, vil lovforslaget ikke have konsekvenser for de eksisterende forhold omkring Gudenåen, Tangeværket og Tange Sø, og at forslaget ikke vurderes at have miljømæssige konsekvenser¹⁷.

Vedrørende spørgsmålet om målopfyldelse efter vandrammedirektivet og fastsættelse af en tilbagekaldelsesklausul har Viborg Kommune bl.a. henvist til Naturstyrelsens udtalelser, som anført i forbindelse med ophævelseslovens fremsættelse, hvoraf det fremgår, at der med lovforslaget ikke tages stilling til spørgsmålet om opfyldelse af vandrammedirektivets forpligtelser, herunder hvilket miljømål, der skal gælde for overfladevandsområdet. Kommunen har endvidere henvist til, at det fremgår af forslag til vandområdeplaner for planperioden 2015-2021 for vandområde Jylland og Fyn, at målopfyldelse for Gudenåen opstrøms og nedstrøms Tange Sø samt faunapassage ved Tangeværkes opstemning er udsat til planperioden efter den 22. december 2021.

¹⁷ Forslag nr. 44 til lov om ophævelse af Lov om Udnyttelse af Vandkraften i Gudenaa og om ændring af lov om vandløb som fremsat den 24. oktober 2013. Afsnit 6. Miljømæssige konsekvenser

Kommunen har desuden henvist til Naturstyrelsens mødereferat af 21. oktober 2013 fra møde den 26. september 2013 med Gudenaacentralen, hvoraf fremgår, at Naturstyrelsen forudsætter, at Tangeværket kan fortsætte driften uhindret.

Kommunen har endvidere anført, at det er kommunens vurdering, at en tilladelse til at indvinde overfladevand fra Gudenåen til Tangeværket ikke er i strid med eller vanskeliggør opfyldelse af mål og retningslinjer i den gældende vandplan.

For så vidt angår spørgsmålet om manglende inddragelse af andre kommuner langs Gudenåen i medfør af § 4 i vandforsyningsloven har kommunen, bl.a. med henvisning til Naturstyrelsens udtalelser, som anført i forbindelse med ophævelseslovens behandling, bemærket, at tilladelsen alene er en videreførelse af eksisterende forhold, at den ikke ændrer på eksisterende vandforsyningsmæssige interesser i kommunerne op- eller nedstrøms Tangeværket, og at tilladelsen ikke i sig selv ændrer på forhold op- eller nedstrøms Tangeværket og frislusen i forhold til en situation, hvor der ikke meddeles en vandindvindingstilladelse og vandet vil skulle afledes over stemmeværket. Kommunen har på den baggrund anført, at indvindingstilladelse til fortsættelse af vandindtaget til Tangeværket ikke berører vandforsyningsforholdene i omegnskommunerne på en sådan måde, at vandindvindingstilladelsen skulle have været håndteret i overensstemmelse med vandforsyningslovens § 4.

Viborg Kommune har endvidere hertil bemærket, at kommunen på baggrund af et ønske fra nabokommunerne har anmodet Silkeborg Kommune, Favrskov Kommune og Randers Kommune om en udtalelse om de forhold, som kommunerne måtte mene, skulle have indflydelse på vandforsyningsforholdene i de respektive kommuner. De bemærkninger, som denne orientering gav anledning til fra de respektive nabokommuner, gav efter Viborg Kommunes opfattelse ikke anledning til, at kommunen skulle se anderledes på situationen. Det er således kommunens opfattelse, at omegnskommunernes vandforsyning ikke berøres af vandindvindingstilladelsen til Tangeværket på en måde, der gør, at vandforsyningslovens § 4 finder anvendelse.

Vedrørende stabil afledning af Gudenåens vandføring f.eks. i form af automatisk styring af frisluse har kommunen henvist til bemærkningerne til loven, hvoraf det fremgår, at lovforslaget ikke vil have konsekvenser for de eksisterende forhold omkring Gudenåen, Tangeværket og Tange Sø, hvorfor forslaget ikke vurderes at have miljømæssige konsekvenser. Kommunen har endvidere henvist til Naturstyrelsens udtalelser, som anført i forbindelse med ophævelseslovens behandling, samt til Naturstyrelsens mødereferat af 21. oktober 2013 fra møde den 26. september 2013 med Gudenaacentralen, hvoraf det fremgår, at Naturstyrelsen forudsætter, at Tangeværket kan fortsætte driften uhindret.

Viborg Kommune har desuden bemærket, at det er kommunens vurdering, at Favrskov Kommunes forslag vedrørende en stabil afledning af vand i Gudenåen nedstrøms Tangeværket gennem etablering af en automatisk styring af frislusen vil indebære en ændring af det fysiske anlæg, der skal behandles efter reglerne i vandløbsloven og ikke efter reglerne i vandforsyningsloven.

For så vidt angår afgivelse af frivand til sikring af fri passage for fauna har kommunen henvist til bemærkningerne til loven, hvoraf det fremgår, at der med lovforslaget ikke bliver taget stilling til spørgsmålet om et omløbsstryg ved Tangeværket, men at spørgsmålet om etablering af en faunapassage ved værket vil blive aktuelt i forbindelse med gennemførelse af EU's vandrammedirektiv. Kommunen har endvidere henvist til Naturstyrelsens udtalelser, som anført i forbindelse med ophævelseslovens behandling. Kommunen henviser yderligere til Naturstyrelsens mødereferat af 21. oktober 2013 fra møde den 26. september 2013 med Gudenaacentralen, hvoraf det fremgår, at Naturstyrelsen forudsætter, at Tangeværket kan fortsætte driften uhindret.

Viborg Kommune har desuden bemærket, at det er kommunens vurdering, at en så væsentlig ændring som afgivelse af frivand, vil være strid med ophævelsesloven.

Viborg Kommune har ligeledes bemærket, at vandforsyningsloven ikke, som for dambrug, indeholder et lovmæssigt krav til afgivelse af frivand i forbindelse med vandindvindingstilladelser til anlæg, der fremstiller hydroelektrisk energi.

Vedrørende indvindingens påvirkning af Natura 2000-områder har kommunen bemærket, bl.a. under henvisning til Naturstyrelsens udtalelser, som anført i forbindelse med ophævelseslovens behandling, at kommunen har vurderet, at selve anlægget og dets eksistens ikke skal indgå i konsekvensvurderingen, men "kun" den fortsatte vandindvinding holdt op imod den nuværende situation. Det er herefter kommunens opfattelse, at der ikke skal laves en habitatvurdering af Tangeværkets eksisterende påvirkning, men kun af ændringer, hvorfor det er Viborg Kommunes vurdering, at tilladelser til Tangeværkets fortsatte uændrede drift og eksisterende anlæg ikke skal behandles efter reglerne i habitatbekendtgørelsen.

2.5 Andre bemærkninger til klagen

Gudenaacentralen har den 16. juni 2015 bemærket til de indkomne klager, at der er tale om en helt særegen situation, hvor en lovbestemt koncession, efter en langvarig politisk proces, skal erstattes med en eller flere tilladelser efter lovgivningens almindelige regler. Navnlig på denne baggrund er det Gudenaacentralens opfattelse, at særligt forarbejderne til ophævelsesloven er af afgørende betydning, ligesom myndighedernes tilkendegivelser/forudsætninger ved lovens vedtagelse.

Det fremhæves særligt, at det fremgår af lovforslaget, at Tangeværket vil kunne fortsætte driften efter koncessionens ophør, således at ophævelsen af koncessionen ikke i sig selv vil have nogen praktisk betydning for værkets fremtid, og at lovforslaget ikke har nogen økonomiske konsekvenser for Tangeværket og dets virke.

Yderligere fremhæves, at Gudenaacentralen har afholdt et møde med Naturstyrelsen den 26. september 2013, og at det af mødereferat fremgår, at Naturstyrelsen forudsætter, at Tangeværket ved lovens ophævelse kan fortsætte sin drift uhindret, og at Naturstyrelsen har tilkendegivet, at krav fra kommunen eller andre, der ændrer eller skærper de nuværende forhold og medfører øgede omkostninger for selskabet på drift/anlæg eller mindre indtægter, udløser erstatning i overensstemmelse med grundloven og vandløbsloven.

For så vidt angår tilladelsens løbetid bemærkes, at Gudenaacentralen på baggrund af forarbejderne til ophævelsesloven har haft den opfattelse, at driften af Tangeværket kan fortsætte uden tidsbegrænsning. Da dette ikke svarer til vandforsyningslovens regler, hvis disse følges efter sin ordlyd, anmodes nævnet med henvisning til bl.a. forarbejderne til ophævelsesloven om at undersøge, om det er nødvendigt med en tidsbegrænsning. Hertil anføres endvidere, at hvis der fastsættes en tidsbegrænsning, bør den begrænses, således at de 30 år regnes fra det tidspunkt, hvor afgørelsen er endelig, jf. ophævelseslovens § 4, hvoraf det fremgår, at den oprindelige koncession løber frem til, at der er truffet endelig afgørelse.

For så vidt angår spørgsmålet om målopfyldelse efter vandrammedirektivet og i den forbindelse indsættelse af en bortfalds- eller tilbagekaldelsesklausul i indvindingstilladelsen anføres det, at en sådan klausul er i strid med forarbejderne til ophørsloven, og at en sådan klausul vil indebære, at der opstår stor usikkerhed om økonomi i tilfælde af tilbagekaldelse, herunder navnlig hvilken erstatning Gudenaacentralen er berettiget til. Der henvises til bemærkningerne til ophørsloven, navnlig at der med lovforslaget ikke tages stilling til spørgsmålet om opfyldelse af vandrammedirektivets forpligtelser, herunder hvilke miljømål der skal gælde for overfladevandområdet. Der henvises endvidere til Naturstyrelsens referat fra møde med Gudenaacentralen den 26. september 2013, hvoraf det fremgår, at Tangeværket kan fortsætte driften uhindret.

Der anføres herefter, at det derfor har været lovgivers hensigt, at opfyldelsen af vandrammedirektivets forpligtelser skal ske uafhængigt af ophørsloven – samt efter egne regler, herunder regler om erstatning og afholdelse af anlægsudgifter.

Hvis der fastsættes en klausul om bortfald eller tilbagekaldelse i tilfælde af etablering eller ændring af faunapassagen ved Tangeværkets opstemningsanlæg, anføres det at være i strid med lovgivers hensigt, og at der vil

være meget stor sandsynlighed for, at Gudenaacentralen herved fratages muligheden for erstatning i tilfælde af etablering eller ændring af faunapassage, ligesom eventuelle forpligtelser i forhold til afholdelse af anlægskostninger bliver uklare – og det har ikke været lovgivers hensigt med ophørsloven.

Det anføres, at spørgsmålet om faunapassage må afklares på selvstændigt retsgrundlag – herunder om etablering af en sådan indebærer, at der er grundlag for erstatning efter grundloven eller vandløbsloven mv. til Gudenaacentralen eller andre.

Hvis der fastsættes en bortfalds- eller tilbagekaldelsesklausul i tilladelsen, som anført af Viborg Kommune, tager Gudenaacentralen forbehold for at gøre gældende, at der er tale om ekspropriation med deraf følgende ret til fuld erstatning for tab.

Der gøres endvidere subsidiært gældende, at hvis der indskrives en tilbagekaldelsesklausul i tilladelsen, bør der som det mindste indsættes et forbehold om, at Gudenaacentralen uagtet klausulen i tilfælde af bortfald/tilbagekaldelse er berettiget til fuld erstatning for ekstra driftsomkostninger og mindre indtægter i overensstemmelse med grundloven og vandløbsloven – samt eventuelle nye regler, dvs. Gudenaacentralen skal økonomisk stilles som om, at klausulen ikke har eksisteret.

For så vidt angår manglende inddragelse af andre kommuner langs Gudenåen og § 4 i vanforsyningsloven bemærkes, at Gudenaacentralen kan tilslutte sig Viborg Kommunes redegørelse for og opfattelse af, at omegnskommunernes vandforsynings ikke berøres af vandindvindingstilladelsen til Tangeværket, således at der skal ske forhandling efter vandforsyningslovens § 4.

For så vidt angår klagepunktet om, at der bør indsættes et vilkår i tilladelsen, der sikrer stabil afledning af Gudenåens vandføring, bemærkes, at Gudenaacentralen er enig i Viborg Kommunes bemærkninger om, at etablering af automatisk styring af frisluse vil indebære en ændring af det fysiske anlæg, hvilket på ingen måde har været hensigten med ophørsloven. Der henvises bl.a. til Viborg Kommunes henvisninger til Naturstyrelsens udtalelser fremsat i forbindelse med lovbehandlingen samt til Naturstyrelsens udtalelse i referat til møde med Gudenaacentralen den 26. september 2013 om, at Tangeværket kan fortsætte uhindret.

Det er herefter Gudenaacentralens opfattelse, at indsættelse af et vilkår, som foreslået af Favrskov Kommune, ikke vil kunne ske erstatningsfrit.

Det er endvidere anført, at koncessionen ikke indeholdt krav til stabil afledning. Krav til flodemål i Regulativ for Gudenåen Silkeborg har dog indirekte indebåret – og indebærer fortsat – krav til afledningen, som til enhver tid har været overholdt af Tangeværket. Der bemærkes yderligere,

at der intet yderligere behov er for at sikre stabil afledning, hvor der henvises til, at historiske data viser, at der pt. er stabil afledning fra Tangeværket med ganske få undtagelser, og til at Tangeværket fremover vil foretage en meget mere stabil afledning end hidtil på grund af nyt og ændret styresystem samt på grund af øget opmærksomhed på forholdet.

For så vidt angår afgivelse af frivand til sikring af fri passage for fauna henvises til det, der er anført angående målopfyldelse efter vandrammedirektivet og indsættelse af en bortfalds- eller tilbagekaldelsesklausul.

Der anføres endvidere med henvisning til forarbejderne til ophævelsesloven, at det har været lovgivers hensigt, at opfyldelsen af vandrammedirektivets forpligtelser skal ske uafhængigt af ophørsloven – samt efter egne regler, herunder regler om erstatning og afholdelse af anlægsudgifter.

Hvis der indsættes vilkår om afgivelse af frivand til sikring af fri passage for fauna, anses det at være i strid med lovgivers hensigt, og der vil være meget stor sandsynlighed for, at Gudenaacentralen fratages muligheden for erstatning i tilfælde af etablering af afgivelse af frivand til sikring af fri passage for fauna, dvs. spørgsmålet om faunapassage må afklares på selvstændigt retsgrundlag – herunder om etablering af en sådan indebærer, at der er grundlag for erstatning efter grundloven eller vandløbsloven mv. til Gudenaacentralen eller andre.

3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets prøvelse

Det fremgår af § 11, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse af en afgørelse til de forhold, der er klaget over. Det fremgår dog af forarbejderne til bestemmelsen,¹⁸ at nævnet har mulighed for og efter omstændighederne pligt til at inddrage andre forhold end det, der er klaget over, f.eks. spørgsmålet om overholdelse af gældende EU-ret.

Det følger endvidere af § 11, stk. 2, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse til de væsentligste forhold.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i denne klagesag fundet anledning til at behandle følgende forhold:

- 1) Habitatvurdering
- 2) Tidsbegrænsning af tilladelsen
- 3) Inddragelse af andre kommuner

3.2 Det retlige grundlag

¹⁸ Jf. bemærkningerne til § 11 i forslag L44 til Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (FT 2016-17).

Det følger af vandforsyningslovens § 20, at kommunalbestyrelsen meddeler tilladelser til vandindvinding.

Det følger endvidere af lovens § 22, stk. 2, at når en vandindvindingstilladelse bortfalder som følge af en tidsbegrænsning, skal en ny tilladelse meddeles i det omfang, der fortsat er behov for vandindvinding, medmindre samfundsmæssige hensyn, jf. § 1 og § 2, er til hinder herfor.

Det fremgår af § 1, at loven bl.a. har til formål at sikre, at udnyttelsen og den dertil knyttede beskyttelse af vandforekomster sker efter en samlet planlægning og efter en samlet vurdering af de hensyn, der er nævnt i § 2.

Det følger af § 2, at der ved administrationen af loven skal lægges vægt på vandforekomsternes omfang, på befolkningens og erhvervslivets behov for en tilstrækkelig og kvalitetsmæssigt tilfredsstillende vandforsyning, på miljøbeskyttelse og naturbeskyttelse, herunder bevarelse af omgivelsernes kvalitet, og på anvendelse af råstofforekomster.

I vandforsyningslovens § 22, stk. 3 er det fastsat, at en indvindingstilladelse bl.a. skal angive indvindingens mængde.

Ifølge habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1, 1. pkt., skal der forud for, at der træffes afgørelse i medfør af de bestemmelser, der er nævnt i § 7, foretages en vurdering af, om projektet i sig selv eller i forbindelse med andre planer eller projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt. Det fremgår af § 7, stk. 10, nr. 1, at vandindvindingstilladelser efter vandforsyningslovens § 20, er omfattet af § 6.

Hvis myndigheden vurderer, at projektet kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, skal der foretages en nærmere konsekvensvurdering af projektets virkninger på Natura 2000-området under hensyn til bevaringsmålsætningen for det pågældende område, jf. habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 2, 1. pkt. Viser konsekvensvurderingen, at projektet vil skade Natura 2000-området, kan der som udgangspunkt ikke meddeles godkendelse til det ansøgte, jf. habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 2, 2. pkt.

Bestemmelsen i habitatbekendtgørelsens § 7 implementerer bl.a. habitatdirektivets¹⁹ artikel 6, stk. 3, der har følgende ordlyd:

”Stk. 3. Alle planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne. På baggrund af konklusionerne af vurderingen af virkningerne på lokaliteten, og med forbehold af stk. 4, giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning

¹⁹ Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

til en plan eller et projekt, når de har sikret sig, at den/det ikke skader lokalitetens integritet, og når de - hvis det anses for nødvendigt - har hørt offentligheden.”

EU-domstolen fortolker bestemmelsen sådan, at myndigheden skal foretage en vurdering af, om det kan udelukkes, at projektet i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke den udpegede lokalitets gunstige bevaringsstatus væsentligt (væsentlighedsvurdering). Hvis en sådan påvirkning på baggrund af objektive kriterier ikke kan udelukkes, skal der, såfremt projektet ønskes fremmet, foretages en nærmere vurdering (konsekvensvurdering)²⁰.

Habitatdirektivet indeholder ikke en definition af begrebet ”projekt”. Domstolen har dog udtalt, at definitionen af projektbegrebet i VVM-direktivet²¹ er relevant med henblik på at klarlægge begrebet plan eller projekt i habitatdirektivets forstand²².

Om den indledende væsentlighedsvurdering har EU-domstolen udtalt, at når en plan eller et projekt, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendig for en lokalitets forvaltning, risikerer at skade bevaringsmålsætningen for lokaliteten, skal planen eller projektet anses for at kunne påvirke denne lokalitet væsentligt. Bedømmelsen af nævnte risiko foretages i lyset af den i en sådan plan eller et sådant projekt omhandlede lokalitets særlige kendetegn og miljømæssige vilkår.²³

Om konsekvensvurderingen har domstolen endvidere udtalt, at denne vurdering skal omfatte alle aspekter af projektet, som kan påvirke bevaringsmålsætningen for den omhandlede lokalitet, og at vurderingen skal ske på baggrund af den bedste videnskabelige viden på området. Der kan kun gives tilladelse, såfremt der er opnået vished for, at aktiviteten ikke har skadelige virkninger for den omhandlede lokalitet, og at det først forholder sig således, når det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at projektet ikke har skadelige virkninger for den omhandlede lokalitets integritet.²⁴

Domstolen har udtalt, at habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, kræver af de nationale myndigheder, at de i forbindelse med undersøgelsen af den kumulative virkning tager hensyn til alle de projekter, der i forbindelse med et projekt, hvortil der søges om tilladelse, vil kunne have en væsentlig virkning med hensyn til de målsætninger, som direktivet forfølger, selv om disse projekter er af ældre dato end datoen for direktivets gennemfø-

²⁰ Dom C-127/02 af 7. september 2004 (Waddenzee-dommen), præmis 45.

²¹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/92/ om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet med senere ændringer.

²² Waddenzee-dommen, præmis 24-26.

²³ Waddenzee-dommen, præmis 49.

²⁴ Waddenzee-dommen, præmis 61.

relse (Moorburg).²⁵ I den konkrete sag indebar dette, at habitatvurderingen af et kraftværks vandkøleanlægs virkning på fiskebestande, der var på udpegningsgrundlaget i Natura 2000-områder, og som lå placeret op til 600 km fra værket, skulle foretages i kumulation med virkningerne af et ældre pumpekraftværk, opført i 1958, der lå imellem kraftværket og Natura 2000-områderne i en afstand af ca. 30 km fra værket. Vurderingen skal foretages både for planer og projekter beliggende indenfor og udenfor udpegede natura-2000 områder. Myndighederne skal ved deres vurdering af udpegningsgrundlaget således også foretage en vurdering af, om projektet kan skade ind i et udpeget område selv om projektet måtte ligge uden for området²⁶.

I Stadt Papenburg-dommen udtalte EU-domstolen,²⁷ at løbende foranstaltninger til vedligeholdelse af en sejlrende, som er tilladt forinden habitatreglernes ikrafttræden, skal underkastes en vurdering, hvis foranstaltningerne forsætter efter habitatbeskyttelsens ikrafttræden.²⁸ Dette er i dommen begrundet med, at hvis det forholdt sig anderledes, ville vedligeholdelsesarbejderne altid være unddraget en forudgående vurdering af deres virkning på lokaliteten, og så ville opnåelsen af formålet med direktivet, bestående i at bevare naturtyper samt vilde dyr og planter, ikke være sikret fuldt ud.²⁹ Det anføres videre, at princippet om beskyttelse af den berettigede forventning ikke kunne forhindre, at en ny ordning finder anvendelse på fremtidige virkninger af situationer opstået under en tidligere ordning.³⁰

Det anføres dog også, at hvis vedligeholdelsesforanstaltningerne kan anses for at være et enkeltstående arbejde, kan disse anses for et og samme projekt som omhandlet i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3.³¹ Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ud fra sammenhængen, at dette må forstås således, at hvis der efter habitatreglernes ikrafttræden foretages en habitatvurdering, kan denne omfatte flere års arbejde, hvis disse kan betragtes som ét projekt.

Efter omstændighederne synes der således at kunne lægges vægt på, om et projekt/en aktivitet tidligere er undergivet den restriktive vurdering efter habitatreglerne.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i afgørelsen NMK-10-00904 (Onsevig Havbrug) fastslået, at kravet om habitatvurdering også gælder i for-

²⁵ C-142/16 (Moorburg), præmis 58-62.

²⁶ C-98/03 Kommissionen mod Tyskland, præmis 50 og 51 samt C-142/16 (Moorburg) præmis 29.

²⁷ Dom c 226/08 af 14. januar 2010 (Stadt Papenburg).

²⁸ Præmis 50.

²⁹ Præmis 42 og 43.

³⁰ Præmis 46.

³¹ Præmis 51.

hold til miljøgodkendelse af en allerede bestående havbrugsvirksomhed, såfremt der ikke tidligere er foretaget en habitatvurdering, som omfatter den samlede virksomhed i kumulation med alle øvrige relevante planer og projekter.

EU-domstolen har senest ved dom af 7. november 2018 i de forenede sager C-293/17 og C-294/17 blandt andet fastslået, at projektbegrebet efter omstændighederne kan være af videre omfang end det VVM-retlige projektbegreb³², idet vurderingen heraf i forhold til habitatdirektivet afhænger af om en given aktivitet kan påvirke en beskyttet lokalitet væsentligt³³. Videre udtalte EU-domstolen, at selv om en aktivitet er blevet tilladt, inden habitatdirektivets beskyttelse blev anvendelig, og derfor som udgangspunkt kunne anses for fritaget for en ny godkendelsesprocedure, er udførelsen af projektet ikke desto mindre omfattet af habitatdirektivets artikel 6, stk. 2, og vil kun være i overensstemmelse med denne bestemmelse, hvis det sikres, at aktiviteten ikke medfører forstyrrelser, der væsentligt vil kunne påvirke de bevaringsmålsætninger, direktivet forfølger.

3.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger

Ad 1) Habitatvurdering

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at det følger af EU-domstolens praksis, at Viborg Kommunes vurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, jf. § 7, stk. 10, nr. 1, skal omfatte den aktivitet, der meddeles tilladelse til i kumulation med alle øvrige planer eller projekter, der i sig selv eller sammen med aktiviteten kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt.

Miljø- og Fødevareklagenævnet konstaterer, at Viborg Kommune ikke har foretaget en vurdering af indvindingens påvirkning af habitatområder efter habitatbekendtgørelsens regler. Nævnet fremhæver herved, at der ikke er foretaget en nærmere vurdering af Tangeværkets, herunder navnlig opstemningens påvirkning på migrerende arter, som havlampret, flodlampret og bæklampret.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at de akvatiske arter på udpegningsgrundlaget i habitatområderne H14 og H45 alene kan vandre op og nedstrøms opstemningen ved at anvende fisketrappen og ungfiskeslusen. Der foreligger ingen vurdering af, om spærringen kan indebære en påvirkning af eksempelvis arternes vandring til og fra gydepladser i flodsystemet i løbet af deres livscyklus.

Det er på den baggrund Miljø- og Fødevareklagenævnets vurdering, at det ikke kan udelukkes at tilladelsen til indvinding af vand – i kumulation med andre planer og projekter – kan påvirke habitatområderne H14 og H45 væsentligt.

³² C-293/17 og C-294/17, pr. 59-66

³³ C-293/17 og C-294/17, pr. 67-68

På denne baggrund ophæver Miljø- og Fødevareklagenævnet Viborg Kommunes afgørelse 5. februar 2015 og hjemviser sagen til fornyet behandling med henblik på at kommunen skal foretage en habitatvurdering, der omfatter opstemningens påvirkning af habitatområderne.

Viborg Kommune skal videre i den forbindelse vurdere, om projektet kan betyde, at mindst et af de anførte kvalitetselementer for vandområderne falder et niveau, eller om projektet indebærer risiko for, at der ikke opnås en god tilstand for overfladeområderne.

Ad 2) Tidsbegrænsning af tilladelsen

Det følger af vandforsyningslovens § 22, stk. 1, at en tilladelse til vandindvinding meddeles for et bestemt tidsrum, som højst kan være 30 år.

I den omhandlede indvindingstilladelse er det i vilkår 6 fastsat, at tilladelsen er tidsubegrænset. Viborg Kommune har imidlertid til klagen bemærket, at kommunen foreslår, at nævnet ændrer vilkåret om tilladelsens løbetid, således at tilladelsen udløber den 5. februar 2045.

Det følger af vandforsyningsloven, at vandindvindingstilladelser maksimalt kan meddeles for 30 år.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder på den baggrund, at en evt. ny tilladelse må gives på vilkår om tidsbegrænsning i op til 30 år med forbehold for, at tilladelsen bortfalder tidligere, såfremt der tages skridt til ændring af faunapassagen ved opstemningsanlægget, og der på dette tidspunkt træffes fornyet afgørelse om tilladelse til indvinding.

Ad 3) Inddragelse af andre kommuner

Det følger af vandforsyningslovens § 4, at hvor en kommune har en sag under behandling, der berører vandforsyningsforholdene i en anden kommune, skal den kommune, som sagen hører under, forhandle sagen med den kommune, hvis vandforsyningsforhold berøres.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at indvindingstilladelsen ikke er meddelt i strid med den ovennævnte bestemmelse. Nævnet har ved vurderingen navnlig lagt vægt på, at der med vandindvindingstilladelsen alene meddeles tilladelse til drift af turbinerne ved Tangeværket, og at indvindingstilladelsen ikke kan forventes at berøre vandforsyningsforholdene i en anden kommune.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ikke herved taget stilling til, om klager 1 på andet grundlag, burde have været inddraget i sagen forud for, at Viborg Kommune traf afgørelse.

3.4 Gebyr

Som følge af afgørelsen tilbagebetales de indbetalte klagegebyrer, jf. gebyrbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1.

3.5 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Viborg Kommunes afgørelse 5. februar 2015 om tilladelse til indvinding af overfladevand fra Gudenåen til produktion af elektricitet på Tangeværket, Bjerringbrovej 54, 8850 Bjerringbro, og hjemviser sagen til fornyet behandling.

De indbetalte klagegebyrer tilbagebetales.

Denne afgørelse gøres tilgængelig for førsteinstansen samt for klagerne via Klageportalen. Afgørelsen sendes desuden til eventuelle andre parter i klagesagen.

Afgørelsen vil blive offentliggjort på www.mfkn.naevneneshus.dk. Personoplysninger vil blive anonymiseret.

Miljø- og Fødevareklagenævnet beklager den lange sagsbehandlingstid.

Thomas Steensen
Stedfortrædende formand

15. maj 2019
Sagsnr.: 18/05314
Klagenr.: 1002143

Berigtigelse af Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 21. februar 2019

Miljø- og Fødevareklagenævnet har den 21. februar 2019 truffet afgørelse vedrørende klage over Viborg Kommunes afgørelse af 5. februar 2015 om tilladelse til indvinding af vand fra Gudenåen til el-produktion på Tangeværket i Viborg

Sekretariatet for Miljø- og Fødevareklagenævnet er af Viborg Kommune blevet gjort opmærksom på, at det følger af § 4 i lov nr. 1461 om ophævelse af Lov om Udnyttelse af Vandkraften i Gudenaa og om ændring af lov om vandløb, at den i medfør af Lov om Udnyttelse af Vandkraften i Gudenaa meddelte koncession gælder indtil den 8. januar 2016, eller, hvis koncessionshaver søger om de nødvendige tilladelser inden den 8. januar 2016, indtil der er truffet endelig afgørelse vedrørende meddelelse af tilladelser til udnyttelse af vandkraften i Gudenåen. Der kan derfor ikke fastsættes en dato for ophævelse som sket ved nævnets afgørelse.

Fejlen er blevet berigtiget i den medsendte afgørelse. Sekretariatet beklager fejlen.

Den berigtigede afgørelse sendes til Viborg Kommune samt til klageren og eventuelle andre parter i klagesagen via e-Boks.

Den berigtigede afgørelse vil blive offentliggjort på <https://mfkn.naevneneshus.dk/>. Personoplysninger vil blive anonymiseret.

Med venlig hilsen

Thomas Steensen
Stedfortrædende formand

Miljø- og Fødevareklagenævnet

NÆVNEHUS

Toldboden 2
8800 Viborg

Tlf. 72 40 56 00

CVR-nr. 37 79 55 26

EAN nr. 5798000026070

www.naevneneshus.dk

NOTAT

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Direktion
J.nr. NST-401-00832
Ref.
Den 21. oktober 2013

Referat fra møde med Naturstyrelsen den 26. sept. 2013.

Deltagerne fra Naturstyrelsen:

Vicedirektør Peter Ilsøe og Juridisk Chef Oluf Engberg samt Direktionssekretær Chr. F. Pedersen.

Deltagerne fra Gudenaacentralen:

Formand Bent Kornbek og Direktør Rasmus L. Christensen.

Velkomst ved Vicedirektør Peter Ilsøe.

Gudenaacentralen fremførte, at Gudenaacentralens bestyrelse og ejerkredse fastholder, at området bevares som en samlet kulturhistorisk enhed med Tangeværket – velfungerende, nyrenoveret og opdateret VE-anlæg -, Tange Sø og naturområdet med de mange fritidsaktiviteter og Energimuseet som landsdækkende formidling af energi og kultur. Samfundsmæssigt er området med Tangeværket, Tange Sø og Energimuseet en national seværdighed.

Naturstyrelsen forudsætter i forbindelse med ophævelse af "Tangeloven" at Tangeværket kan fortsætte sin drift uhindret fremover. Forholdene vedr. evt. ændring af passageforholdene forventes behandlet i forbindelse med 2. planperiode - evt. 3. planperiode - i de Nationale Vandplaner.

Pålæg/krav fra kommune eller andre, der ændrer eller skærper de nuværende forhold og medfører selskabet øgede omkostninger på drift/ anlæg eller mindre indtægter udløser erstatning, i overensstemmelse med grundloven og vandløbslovens bestemmelser herom

Der vil næppe sagligt kunne fastsættes nye skærpede vilkår i relation til pligtudsætning og grødeskæring i vandløb, og Tangeværket vil skulle kompenseres for indtægstab ved evt. ændring af passageforhold med afgivelse af vand mm.

NST understregede, at styrelsen var opmærksom på, at et eventuelt omløbsstryg vil medføre en større udledning til Randers Fjord med heraf afledte omkostninger til kompenserende foranstaltninger

Konklusionen på mødet var, at Naturstyrelsen forudsætter, at Tangeværket kan fortsætte driften uhindret. Det vil sige "status quo" for området. De kommende Nationale Vandplaner kan evt. ændre ved disse forhold, dog med fuld dækning af pålagte anlægsudgifter, samt fuld erstatning for ekstra driftsomkostninger og mindre indtægter i overensstemmelse med grundlovens og vandløbslovens bestemmelser herom, med mindre andet aftales med værkets ejere.

Bent Kornbek, Bestyrelsesformand
Rasmus Lambert Christensen, Direktør

Peter Ilsøe, Vicedirektør (NST)
Oluf Engberg, kontorchef (NST)

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Tange, den 5. september 2013

**HØRINGSSVAR PÅ FORSLAG TIL LOV OM OPHÆVELSE AF LOV
OM UDNYTTELSE AF VANDKRAFTEN I GUDENAA
(TANGELOVEN) J.NR. NST-400-00068**

1. INDLEDNING

Gudenaacentralen sender hermed sit høringssvar på ovennævnte forslag til lov om ophævelse af lov om udnyttelse af vandkraften i Gudenaå.

2. FAKTA OM TANGEVÆRKET

Tangeværket blev anlagt fra 1918-21 og er Danmarks største vandkraftværk.

Udnyttelsen af vandkraft i Danmark bidrager til en renere energiforsyning med hensyn til CO₂-udslip m.v., sammen med de øvrige vedvarende energikilder.

Tangeværket er ejet af Gudenaacentralen a.m.b.a. Selskabets bestyrelse besluttede i midten af 80-erne at iværksætte et omfattende renoverings- og moderniseringsarbejde af Tangeværket. Disse beslutninger blev truffet med baggrund i Folketingets energipolitiske beslutninger om at fremme vedvarende energi samt at reducere CO₂-udslippet over en årrække.

Der er brugt godt 30 mio. kr. i forbindelse med renovering og forbedring af både værket, infrastrukturen i området, til Energimuseet (tidligere Elmuseet) og på en række miljøforbedrende foranstaltninger. Tangeværket fremstår i dag som et fuldt funktionsdygtigt vandkraftværk, der er mere CO₂-neutralt end vindmøllestrøm. Tangeværket producerer gennemsnitligt 12 mio. kWh årligt, svarende til ca. 3500 husstandes forbrug. Der udestår fortsat en investering på ca. 6-10 mio. kr. til udskiftning af de resterende 3 ud af 6 turbinehjul. Anlæggets roterende dele må formodes at have en restlevetid på minimum 100 år.

Gudenaacentralen har seks ansatte i dag, men vil fremadrettet have fire ansatte.

De miljøforbedrende tiltag, som Gudenaacentralen har bekostet, er blandt andet forbedring af fiskepassage, ny ungfishesluse og forskellige afgittringer – alt, for at forbedre forholdene for vandrefisk, som i øvrigt ikke har problemer med at passere værket. I 2009 blev 5328 fisk registreret i fisketælleren. Fisketælleren registrerer kun fisk over 25 cm. En del af disse fisk var over 1 m. I 2007 blev der registreret en hanlaks på 1,30 m. Af mindre fisk passerer fiskepassage og ungfishesluse af smolt og adskillige tusinder af alle arter, jf. rapporter udarbejdet af C. Dieperink/WaterFrame 2006 - 2011.

I forholdet til lovforslagets oplysninger om Tangeværket skal det særligt fremhæves, at i juli 2013 er Tangeværket, Tange Sø og Energimuseet udnævnt til særlig national seværdighed af Naturstyrelsen, Kulturstyrelsen og VisitDenmark med ret til at bruge/have Det Brune Johanneskors som ikon for væsentlige kulturhistoriske lokaliteter.

I øvrigt henvises til punkt 7 nedenfor for yderligere fakta om Tangeværket.

3. LOVFORSLAGET INDEBÆRER IKKE DEN AFKLARING AF TANGEVÆRKETS FREMTID, DER HAR VÆRET FORUDSAT VED KONCESSIONSFORLÆNGELSERNE, OG SOM ER NØDVENDIG FOR AT KUNNE FASTLÆGGE VILKÅRENE FOR FREMTIDIG DRIFT

Tangeværkets oprindelige koncession til udnyttelse af Gudenåens vandkraft til elproduktion udløb 80 år efter den dag, hvor Tangeværket blev åbnet for drift, hvilket skete den 8. januar 1921.

Koncessionen er imidlertid blevet forlænget i alt 3 gange indtil nu (i 2000, 2002 og 2007) under skiftende regeringer – og hver gang med henvisning til, at der var behov for afklaring af Tangeværkets fremtid, særligt i relation til spørgsmålet om etablering af en faunapassage/omløbsstryg uden om Tange Sø. Det blev i 2000/2001 vurderet, at en faunapassage/omløbsstryg vil koste mellem 15 og 250 mio. kr. afhængig af den valgte løsning.

Ved sidste forlængelse i 2007 blev der i forarbejderne tillige henvist til, at forlængelsen bl.a. skulle give "*Gudenaacentralen...klarhed over, hvorvidt Tangeværkets drift efter 2014 er forenelig med vandrammedirektivet og den valgte løsningsmodel.*"

Udkastet til lovforslaget indebærer imidlertid ikke den afklaring af Tangeværkets fremtid, som har været forudsat ved de tidligere koncessionsændringer. Det anføres således i bemærkningerne, at spørgsmålet om etablering af en faunapassage ved værket, først vil blive aktuelt i forbindelse med gennemførelse af EU's vandrammedirektiv for anden planperiode 2015-2021.

Gudenaacentralen anser det naturligvis for det første for meget *beklageligt*, at "løfterne" i forarbejderne til de tidligere tre forlængelser af koncessionerne om afklaring af Tangeværkets fremtid i forhold til omløbsstryg eller en anden løsning, nu fraviges. Gudenaacentralen anser det for *særligt beklageligt*, at dette sker, idet Danmark - siden vandrammedirektivets regler er blevet implementeret i 2003 i dansk ret - formentlig har haft en egentlig forpligtelse til at træffe et valg om faunapassage eller anden løsningsmodel for Tangeværket og Tange Sø, jf. nedenfor.

Hertil kommer, at Tangeværket for det andet anser det for meget *uhensigtsmæssigt*, at der ikke - ud fra en samlet helhedsvurdering - sker en afklaring af Tangeværkets fremtid, førend koncessionen ophæves, og det overlades til de administrative myndigheder at fastsætte vilkår for Tangeværkets drift. De vilkår, som myndighederne når at fastsætte, kan f.eks. resultere i, at Tangeværket skal afholde forskellige omkostninger, som via en helhedsvurdering enten ville blive anset for overflødige/skulle prioriteres anderledes eller ikke ville være blevet afholdt overhovedet, såfremt der var valgt en løsning, som indebar Tangeværkets lukning.

Dette gælder særligt, når det i den relevante vandplan for 2010-2015 (som p.t. er i høring indtil den 23. december 2013, jf. forslag til vandplan 1.5 for Randers Fjord) er forudsat, at det er en mulighed, at Tange Sø samt hele elproduktionen fjernes. I udkastet til vandplan er således anført, at selvom det ikke er klart, hvorledes vandkraftopstemninger som Tange Sø skal behandles efter vandrammedirektivets bestemmelser om kontinuitet (passageforhold), så betyder

"Vandrammedirektivets bestemmelser om kontinuitet formentlig..., at det er nødvendigt at forbedre de nuværende passageforhold ved Tange Sø af hensyn til faunaen i Gudenåens hovedløb og øvrige tilløb til Tange Sø. På baggrund af eksisterende udredningsarbejder er tre muligheder oplyst:

1) Etablering af et mindre omløbsstryg, hvilket vil koste fra 15 til 50 mio. kr.

- 2) Etablering af et større omløbsstryg, hvilket vil koste mellem 60 og 250 mio. kr.
- 3) Genetablering af den oprindelige Gudenå på strækningen ved Tange Sø, hvilket vil indebære, at Tange Sø fjernes og hele elproduktionen ophører" (understreget her, fra pkt. 2.4.1 i udkastet til vandplan).

For en orden skyld bemærkes, at udkastet til vandplanen ikke nævner de udgifter til kompenserende indsatser i størrelsesorden af op mod 100 mio. kr., som vil blive nødvendige, da et omløbsstryg vil skabe et kvælstofproblem i Randers Fjord.

Og for det tredje undrer den pågældende fremgangsmåde Gudenaacentralen meget, idet den heller ikke synes at stemme med miljøminister Ida Auken's brev af 15. juni 2012 til Gudenaacentralen (bilag 1). Miljøministeren besvarede ved dette brev en invitation fra Gudenaacentralen til at drøfte fremtidige forhold omkring Tangeværket henset til udløb af koncessionen i 2014. Miljøministeren ville gerne drøfte sagen, men anførte, at hun gerne ville afvente en redegørelse fra Miljøministeriet om, hvordan man behandler vandkraftopstemninger i relation til Vandrammedirektivets bestemmelser om passageforhold – en redegørelse som forventedes at foreligge i anden halvdel af 2012. Redegørelsen er Gudenaacentralen bekendt ikke blevet udarbejdet endnu. Herudover henviste miljøministeren til, at det "i lovforslaget til den seneste koncessionsforlængelse fra 2007 [er] tilkendegivet, at der skal tages stilling til, hvilken løsning af passageproblemerne, der skal anvendes, så vilkårene for en eventuel fremtidig drift kan fastlægges" (understreget her).

På den baggrund er det Gudenaacentralens opfattelse, at der bør ske en afklaring/valg af faunapassage eller anden løsning via vandplanen, inden Gudenaacentralens koncession ophæves.

4. LOVFORSLAGET KAN VIRKE MISVISENDE I FORHOLD TIL UDKASTET TIL VANDPLAN 1.5 FOR RANDERS FJORD

I lovforslaget under pkt. 2 er det anført, at "*Spørgsmålet om etablering af en faunapassage ved værket vil blive aktuelt i forbindelse med gennemførelse af EU's Vandrammedirektiv for anden planperiode 2015-2021.*"

Det er Gudenaacentralens opfattelse, at det anførte citat fra lovforslaget er eller kan komme til at virke misvisende, idet det ifølge udkastet til vandplan 2010-2015 for Randers Fjord (1.5), punkt 2.4.1 – som citeret under punkt 3 ovenfor – kan være, at Tange Sø må nedlægges i stedet for etablering af en faunapassage.

5. DET FREMTIDIGE RETSGRUNDLAG ER IKKE SKABT TIL AT REGULERE VANDKRAFTVÆRKER OG INDEBÆRER DERFOR RETSUSIKKERHED OG RISIKO FOR JURIDISK VAKUUM

I henhold til lovforslaget er det Miljøministeriets vurdering, at værket vil kunne fortsætte driften efter koncessionens ophør i medfør af de regler, der vil gælde herfor. Det er bl.a. anført, at elforsyningsloven er relevant, og at Viborg Kommune bør søges om tilladelse efter vandløbsloven og vandforsyningsloven.

Det er imidlertid Gudenaacentralens opfattelse, at det ikke er hensigtsmæssigt at fjerne lovgrundlaget for værket. I ingen af de love, som værket fremadrettet vil være underlagt,

herunder vandløbslov, planlov, naturbeskyttelseslov, vandforsyningslov m.v., er der taget højde for de særlige forhold omkring et vandkraftværks særlige forhold.

Hvis Gudenaacentralen underlægges denne lovgivning, uden at der i de forskellige love foretages justeringer, der tager højde for et vandkraftværks særlige forhold, vil der være stor risiko for en lang række juridiske tvivlsspørgsmål, ligesom der i denne lovgivning er adskillige klagemuligheder, som man må forvente vil blive udnyttet til det yderste af de kræfter, der arbejder for en nedlæggelse af værket og fjernelse af Tange Sø.

Det er således også bemærkelsesværdigt, at Miljøministeriet fra 2000-2013 har ændret opfattelse af, hvorvidt Tangeværkets drift er omfattet af vandforsyningsloven eller ej. I udkastet til lovforslag i 2000, hvorved koncessionsloven blev foreslået ophævet (senere i 2000 blev det vedtaget at forlænge koncessionen), var det anført, at vandforsyningsloven ikke fandt anvendelse. I sit høringssvar hertil anførte Gudenaacentralen, at den var uenig heri – og nu fremgår det altså også af udkast til lovforslaget fra 2013, at vandforsyningsloven vil finde anvendelse. På den baggrund må det i hvert fald konstateres, at Gudenaacentralen ikke ligger inden for kerneområdet af vandforsyningsloven.

I relation til *vandforsyningsloven* er det eksempelvis meget uhensigtsmæssigt, at tilladelser efter loven alene gælder for 10 år ad gangen. En sådan tidshorisont giver ikke Gudenaacentralen mulighed for at planlægge langsigtet, herunder investeringer. Derfor kan bemærkningen i punkt 4 i udkastet til lovforslaget, om at Tangeværket kan fortsætte sin drift som hidtil uden tidsbegrænsning, også virke misvisende. Det er også uklart, hvilke betingelser, der vil blive knyttet til en tilladelse, jf. § 22, stk. 3 i loven. Endvidere må det påregnes, at en tilladelse efter loven påklages af f.eks. Danmarks Sportsfiskerforbund, jf. § 80, stk. 2, eller andre, der kan godtgøre at være klageberettiget.

Herudover må det anses som usikkert, om driften af vandkraftværket kan udløse erstatningspligt efter vandforsyningslovens § 23, hvorefter "*Ejeren af et vandindvindingsanlæg er erstatningspligtig for skade, som voldes i bestående forhold ved forandring af vandføringen i vandløb eller vandstanden i søer m.v. under anlægges udførelse eller drift...*". Det er uklart, om denne bestemmelse også kan påberåbes for eksempel af sportsfiskere i relation til kontinuerlige skader på for eksempel bestanden af Gudenå laksen.

Alene ud fra de her nævnte bestemmelser er det klart, at det ikke er hensigtsmæssigt, at et vandkraftværk skal være undergivet regulering i vandforsyningsloven.

Det er Gudenaacentralens opfattelse, at det heller ikke er hensigtsmæssigt, at *vandløbsloven* gælder for vandkraftværket. Der vil kunne opstå spørgsmål om erstatning, når og hvis Viborg Kommune giver tilladelse efter lovens § 18 til sænkning af vandstanden i Tange Sø, eller hvis tilladelsen gives efter § 48. Efter vandløbslovens § 23 har enhver, der lider tab ved bl.a. forandring af vandstanden i en sø, således ret til erstatning. Tilsvarende efter § 51 har enhver, der lider tab ved opstemningsanlæg m.v., ret til erstatning. Danmarks Sportsfiskerforbund har tidligere hævdet, at forbundet vil kunne kræve erstatning efter sidstnævnte bestemmelse på et objektivt grundlag. Også i vandløbsloven er der en række klageberettigede, hvilket Gudenaacentralen også anser for uhensigtsmæssigt.

For en ordens skyld bemærkes, at det er Gudenaacentralens vurdering, at der hverken efter vandløbslovens § 22 eller fiskerilovens § 43, stk. 3 kan pålægges ejerne af et

opstemningsanlæg udgifter til etablering af et vandløb/omløbsstryg, hvis omkostningerne og ulemperne ved etableringen ikke står i et rimeligt forhold til det tilsigtede formål. På den baggrund er det Gudenaacentralens opfattelse, at det heller ikke kan pålægges Gudenaacentralen at bidrage til en faunapassage i et ikke rimeligt forhold til formålet.

Lovforslaget tager ikke stilling til, hvorvidt fremtidig drift af Tangeværket nødvendiggør tilladelser/dispensationer efter planlovgivningen eller naturbeskyttelsesloven. Det må imidlertid anses for hensigtsmæssigt, at lovforslaget også tager stilling til, om det er nødvendigt for Gudenaacentralen at ansøge om tilladelser/dispensationer efter disse lovgivninger også. Dette skyldes navnlig, at det ved udkastet til lovforslag om ophævelse af koncessionen i 2000 var forudsat, at Viborg Amtsråds godkendelse af Tangeværket fremadrettet skulle ske på baggrund af både vandløbsloven og naturbeskyttelsesloven. Det er uklart, hvorfor naturbeskyttelsesloven ikke skulle være relevant ved den foreslåede ophævelse af koncessionen. Endvidere skaber det uklarhed, når der ved lovforslaget tilsyneladende alene er nævnt enkelte af de relevante lovgivninger (her vandforsyningsloven og vandløbsloven), der skal søges tilladelse m.v. efter, når der tilsyneladende er øvrige relevante regler, der skal iagttages, jf. også punkt 6 nedenfor.

For en ordens skyld bemærkes, at Viborg Kommune qua sit ejerskab af Tangeværket (via Energi Viborg) kan være inhabil ved behandling af ansøgninger om de nødvendige tilladelser til Tangeværket, herunder efter vandløbsloven og vandforsyningsloven.

6. VVM-REGLERNES BETYDNING FOR TANGEVÆRKET

Lovforslaget nævner ikke VVM-reglerne.

Ved de hidtidige koncessionsforlængelser er der ikke udarbejdet en VVM for Tangeværket, hvilket stemmer overens med VVM-direktivets artikel 1, stk. 5, idet direktivet ikke finder anvendelse på projekter, der vedtages i enkeltheder ved en særlig national lov. Dette stemmer også overens med, at det følger af EU-Domstolens praksis, at rent formelle godkendelser, hvori der ikke kan træffes afgørelse om nye vilkår, falder uden for kravet om forudgående VVM, jf. blandt andet dommen i sag C-201/02, Delena Wells.

Efter selve ordlyden af de relevante bestemmelser om VVM-pligt synes det ikke at fremgå, at koncessionsophør og efterfølgende tilladelsesprocesser vil udløse pligt til at foretage VVM-undersøgelser. Imidlertid synes reglerne i praksis bl.a. af EU-Domstolen at være blevet fortolket meget udvidende, således at man kunne overveje, om der vil skulle foretages en VVM-undersøgelse af Tangeværket, dvs. en vurdering af Tangeværkets virkninger på miljøet. Der henvises her til, at det fremgår af Miljøministeriets vejledning om VVM i planloven fra 2009, at "*ved en ny tilladelsesproces efter bortfald af eksisterende rettigheder er virksomheden ikke fritaget for VVM-bestemmelserne, herunder anmeldelsespligten*" (side 20). Tilsvarende henvises til Skov- og Naturstyrelsens notat af 22. oktober 2007 om "*VVM af eksisterende anlæg*", hvoraf det samme fremgår.

En VVM vil naturligvis have betydelige omkostninger for Tangeværket. Tangeværket er derfor ikke enig i punkt. 4 i bemærkninger om, at forslaget ikke vurderes at have økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet, såfremt der skal udføres en VVM-undersøgelse.

I Kammeradvokatens notat af 3. april 2013 er det imidlertid anført, at det er hans vurdering, at fortsættelse af elproduktionen på Tangeværket efter 8. januar 2014 ikke vil udløse pligt til at foretage VVM-undersøgelser.

Der er derfor behov for en afklaring af, i hvilket omfang Tangeværkets fortsættelse via nye tilladelsesprocesser vil udløse pligt til at udføre en VVM-undersøgelse. Lovforslaget bør indeholde en sådan afklaring.

7. PRAKTISK BETYDNING AF OPHÆVELSE AF KONCESSIONEN

Det er anført i de almindelige bemærkninger, punkt 1.1 til lovforslaget, *"at ophævelsen af koncessionen ikke i sig selv vil have nogen praktisk betydning for værkets fremtid"*.

Dette er Gudenaacentralen uenig i, idet der ud over det allerede anførte henvises nærmere til punkt a - d nedenfor.

7.1 Lovforslaget indebærer stor risiko for Tangeværkets fremtidige økonomi og dermed drift

Lovforslaget giver ikke mulighed for at vurdere de fremtidige økonomiske vilkår for Tangeværket. Dette bør være tilfældet, således at Gudenaacentralens andelshavere har mulighed for at tage stilling til, om det er økonomisk forsvarligt at fortsætte driften på de vilkår, som vil komme til at gælde, herunder om der skal igangsættes en dyr VVM. Omkostninger til sidstnævnte kan nemt løbe op i 0,5 mio. kr. og også mere.

Tilsvarende er der ikke længere et loft på de omkostninger, som Gudenaacentralen kan komme til at betale for vedligeholdelse mv. af Gudenåen, hvilket navnlig henset til den kommende vandplan for 2015-2021, giver en stor risiko for ekstra omkostninger.

Det forhold, at der ikke ved lovforslaget – som tidligere lovet - tages stilling til en helhedsløsning for Tangeværket og Tange Sø samt eventuelle omløb, indebærer også, at der er meget stor risiko for, at denne manglende myndigheds-/løsningskoordinering medfører, at Tangeværket kommer til at afholde omkostninger, der vil være spildte, når den endelige løsning for området er fundet. Dette er hverken acceptabelt for Gudenaacentralen eller for samfundsøkonomien.

Der vil således være en række usikkerhedsfaktorer knyttet til driften af Tangeværket mindst indtil 2021 – og formentlig også længere - hvilket vil være til skade både for andelshaverne, Tangeværket, Tange Sø og Energimuseet. Driften af Tangeværket (og Energimuseet), vil derfor ske på et meget usikkert grundlag, hvilket vil have en stor praktisk betydning for den fremtidige drift og fremtidige investeringer i selve Tangeværket (og Energimuseet).

7.2 Risici for Tangeværkets kulturhistoriske værdi, fredede bygninger m.v.

Tangeværket er et vigtigt led i ældre dansk industrikultur. Der knytter sig således betydelig kulturhistorisk interesse og værdi til det samlede anlæg ved Tangeværket, som i de første år efter anlæggelsen forsynede store dele af Midtjylland med elektricitet. Værket og dets omgivelser, herunder Danmarks største kunstigt skabte sø, Tange Sø, udgør et sammenhængende kulturmiljø.

Tange Sø er i kommuneplanen også udlagt som særligt naturbeskyttelsesområde, hvor naturværdierne og de kulturhistoriske, geologiske og landskabelige værdier skal beskyttes.

Herudover understreges områdets betydning af, at Tangeværkets hovedbygning, dæmningsanlæg og indløbskanal i 2006/07 blev fredet af Kulturarvsstyrelsen (nu Kulturstyrelsen) efter § 3 i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer, ligesom området ved Tangeværket, ledningsstracé, dæmningsanlæg, den kunstige sø, pramdragerstien, Tangeværkets bygninger og funktionærboliger er udlagt som særligt beskyttelsesværdigt kulturmiljø.

Områdets betydning understreges også, af at Tangeværket, Tange Sø og Energimuseet er blevet udnævnt til særlig national seværdighed, jf. punkt 2 ovenfor.

Af et høringssvar fra Kulturarvsstyrelsen af 12. april 2011 fremgår endvidere, at styrelsen vil henstille, at opstemningen ved Tangeværket (Gudenaåen) bevares, og at værket sikres vandføring til at fortsætte den nuværende drift.

Såfremt Tangeværkets eksistens kommer i fare, vil bevaringen af Tangeværket også komme i fare, herunder de fredede bygninger m.v., idet disse vil skulle nedrives, såfremt staten ikke vil overtage bygningerne mod erstatning, jf. lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer.

En nedrivning af selve Tangeværket vil i praksis dog formentlig være umulig, medmindre hele eller dele af Tange Sø tørlægges.

7.3 Betydning for Energimuseet

Energimuseet blev indviet i 1984 og er siden blevet støttet anlægsmæssigt og driftsmæssigt med flere millioner kroner af Gudenaacentralen, ligesom Gudenaacentralen i det daglige servicere museet på en række områder.

I høringssvaret til 2002-forlængelsesloven oplyste Energimuseet, at hvis den kommercielle el-produktion på Tangeværket ophører, kan det resultere i, at Energimuseet må lukke. Derved tabes investeringer i museet, der på daværende tidspunkt var på ca. 60 mio. kr. og 13-14 arbejdspladser. Lovforslaget kan derfor også få store praktiske konsekvenser for samarbejdet mellem værket og Energimuseet – og dermed også for Energimuseets eksistens.

7.4 Miljømæssig og øvrig betydning for Tange Sø af eventuel lukning af Tangeværket eller ved økonomiske problemer for Tangeværket

I og omkring Tange Sø er der i årenes løb opstået et alsidigt plante- og dyreliv. Der er endvidere store rekreative interesser knyttet til søen, bl.a. fiskeri, sejlads, fugleobservationer m.v., og området er et populært udflugts- og vandreområde.

Såfremt Tangeværket må lukke eller får økonomiske problemer på baggrund af nye vilkår ved tilladelser eller andre krav som følge af koncessionsophævelsen, vil det få betydning for Tange Sø, herunder stor miljømæssig betydning.

Det må således til stadighed sikres, at vandet, der ophobes i Tange Sø, vil kunne lukkes gennem slusen ved Tangeværket. Og her er det ikke muligt, at værket kører på nedsat kraft- eller kun kører en gang imellem. Værket bliver nødt til at køre hele tiden for, at det er operationelt.

Såfremt Gudenaacentralen ikke økonomisk har mulighed for at drive Tangeværket, opstår derfor spørgsmålet om, hvem og hvordan der i så fald kan og skal sikre kontinuerlig drift af værket for at undgå oversvømmelser fra Tange Sø m.v.

Det skal i denne forbindelse også fremhæves, at det fremgår af en rapport udarbejdet af Jakob Altenborg fra 1999 til 2004, at Tange Sø har en positiv indvirkning på vandkvaliteten nedstrøms Tangeværket på flere målbare områder. Det drejer sig om kvælstof, forfor og suspenderet stof.

Igen må lovforslaget vurderes som havende stor praktisk betydning for værket og Tange Sø.

8. INDEBÆRER LOVFORSLAGET REELT EKSPROPRIATION AF TANGEVÆRKET UDEN ERSTATNING?

I den eksisterende lov om udnyttelsen af vandkraften i Gudena, lov nr. 184 af 20. marts 1918, er der i § 1, litra o, indsat en garanti for Tangeværkets ejere om, at det ved koncessionstidens udløb skal fastsættes ved lov, hvad der skal ske med koncessionshaverens anlæg.

Denne garanti er ikke opfyldt ved lovforslaget, selvom det fremgår heraf, at Tangeværket kan drives videre under den eksisterende, almindelig lovgivning, dels da det er uklart hvilke vilkår og tilladelser der vil blive givet på – hvis de overhovedet bliver givet, dels da lovforslaget tilsyneladende ikke tager højde for al lovgivning, jf. blandt andet punkt 6 ovenfor.

Dermed synes lovforslaget at have karakter af ekspropriation – i hvert fald hvis resultatet af myndighedsbehandlingen bliver, at Tangeværket (I) enten ikke kan opnå de fornødne tilladelser (II) eller kun kan opnå de nødvendige tilladelser på sådanne vilkår, at det reelt ikke er økonomisk muligt eller forsvarligt at drive Tangeværket videre.

Tilsvarende må det anses som ekspropriation, (III), hvis det i forbindelse med vandplanerne for 2015-2021, eller på et senere tidspunkt, måtte blive vedtaget at etablere det lange omløb langs Tange Sø, idet det vil betyde en lukning af Tangeværket, da der ikke vil komme tilstrækkeligt vand i Tange Sø til, at vandkraftværket kan udnyttes. Det samme gør sig gældende, hvis (IV) konsekvensen af vandplanen bliver, at Tange Sø nedlægges, eller (V) der etableres et mellem eller kort omløb, som påvirker Tangeværkets økonomi enten via anlægsudgifter eller i forhold til driften i et sådan omfang, at det reelt ikke længere er muligt eller forsvarligt at drive Tangeværket videre.

Det følger af de almindelige regler om ekspropriation, at dette alene kan ske imod sædvanlig erstatning.

Der henvises i denne forbindelse til, at det følger af retspraksis, at en beskyttelse efter lovgivningen kan blive anset for et formuegode, og bortfaldet af beskyttelsen derfor kan anses om ekspropriation, der udløser erstatning, jf. dommen i UfR 1961.337 H.

At de ovennævnte situationer vil udgøre ekspropriation, understøttes af, at det følger af den gældende koncessionslovs § 1, litra p), at såfremt mindre end halvdelen af andelshaverne er kommuner – hvilket er tilfældet nu – har staten en forkøbsret til at overtage anlægget på ekspropriationsvilkår.

På ovennævnte baggrund er det således Gudenaacentralens opfattelse, at garantien i koncessionslovens § 1, litra o, ikke er opfyldt – og at det forhold, at garantien forsvinder, indebærer ekspropriation i sig selv – i hvert fald hvis en af de i punkt (I) - (V) oplyste situationer opstår.

Konsekvensen af en af de i punkt (I) - (V) nævnte situationer vil således blive, at værdien af Tangeværket formindskes væsentligt – og tilsvarende for bygningerne. Staten vil via sin forkøbsret kunne købe værket til en lavere pris, end hvis værket var blevet eksproprieret, mens det var i drift.

Med andre ord kan lovforslaget reelt indebære ekspropriation af Tangeværket uden erstatning.

9. SAMMENFATNING

På ovennævnte baggrund er det – fortsat – Gudenaacentralens opfattelse, at 1918-loven ikke bør ophæves, før alle de nødvendige undersøgelser er foretaget, og der er taget endelig stilling til, hvilken samlet løsning, der ønskes for Tange Sø og Gudenåen, herunder om der ønskes omløbsstryg, og dermed hvilke krav der skal stilles til Gudenaacentralen som vilkår for at opnå en ny tilladelse til fortsat drift af værket.

Dette gælder så meget desto mere i dag end i 2000, idet vandplanen for 2015-2021 vil indebære en stillingtagen til en helhedsløsning. På den baggrund er det Gudenaacentralens opfattelse, at der bør ske en afklaring/valg af faunapassage eller anden løsning via vandplanen, inden Gudenaacentralens koncession ophæves.

Som der er redegjort for ovenfor, vil det have en række uheldige konsekvenser for Tangeværket, Tange Sø og Energimuseet, såfremt koncessionen ophæves, inden helhedsløsningen via vandplanen er på plads – som i yderste konsekvens kan resultere i en lukning af Tangeværket med deraf følgende problemstillinger for Tange Sø og de fredede bygninger m.v.

Som redegjort for, er det også Gudenaacentralens opfattelse, at lovforslaget reelt kan komme til at indebære ekspropriation af Tangeværket uden erstatning.

Endelig er det Gudenaacentralens opfattelse, at det udarbejdede lovforslag på visse punkter er misvisende, herunder på vurderingen af, om forslaget vurderes at have økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet, ligesom Gudenaacentralen vil anbefale, at der sker en omtale af, i hvilket omfang VVM-reglerne og som minimum planloven og naturbeskyttelsesloven er relevante for Tangeværket efter ophævelse af koncessionen.

Gudenaacentralen håber, at ministeren ved dette høringssvar er blevet overbevist om, at der fortsat er en række forhold, der taler for at regulere værkets drift ved en koncessionslov. Den eksisterende koncessionslov bør derfor ikke ophæves, men forlænges, jf. nedenfor.

10. ÆNDRINGSFORSLAG

På ovennævnte baggrund har Gudenaacentralen følgende ændringsforslag til selve lovudkastet – ud over de ovenfor anførte præciseringer/afklaringer. Ændringsforslagene er opstillet i prioriteret rækkefølge, således at Gudenaacentralen helst ser pkt. 1 gennemført, derefter pkt. 2 og 3.

- 1) **Koncessionen forlænges i en betydelig årrække (8-10 år) til 2021 som minimum, og gerne i 3-5 år yderligere, henset til, at næste vandplan dækker 2015-2021 og skal sikre den ønskede afklaring, De yderligere 3-5 år skulle tage højde for forsinkelse af næste vandplan.**
- 2) **Fortsættelse af koncessionen i hvert fald indtil omløbsproblematikken er afklaret, såfremt der, ministeren bekendt, bliver truffet afgørelse om omløbsproblematikken tidligere end 2021.**
- 3) **Ændring af lovgrundlag, således at der opstilles klare kriterier for den fortsatte drift med henblik på sikring af fortsat drift/det økonomiske grundlag samt af muligheden for planlægning af fremtidige investeringer**
For eksempel bør der opstilles overordnede rammer for den fremtidige drift af Tangeværket, herunder at de kompetente administrative myndigheder (Viborg Kommune) ikke kan meddele afslag på nye ansøgninger, samt at de vilkår, der knyttes til tilladelserne, skal sikre en erhvervsmæssig rentabel drift.

Tange, den 5. september 2013

Bent Kornbek
Bestyrelsesformand

Rasmus Lambert
Direktør

Miljøministeriet
Att.: Miljøminister Ida Auken
Børsgade 4
1215 København K

Sendt pr. e-mail: ministeren@mim.dk og overbragt

Horten
Philip Heymans Allé 7
2900 Hellerup
Tlf +45 3334 4000
Fax +45 3334 4001
www.horten.dk

Henriette Soja
Dir +45 3334 4293
Mob +45 5234 4293
hso@horten.dk
Sekretær Helle Rudolph Jensen
Dir +45 3334 4165
hje@horten.dk

J.nr. 160422

4. november 2013

• L 44 - FORSLAG TIL LOV OM OPHÆVELSE AF LOV OM UDNYTTELSE
AF VANDKRAFTEN I GUDENAA OG ÆNDRING AF LOV OM VANDLØB

HORTEN

Kære Ida Auken

På vegne af Gudenaacentralen A.m.b.a. (Gudenaacentralen) ønsker jeg med dette brev at gøre opmærksom på, at vi anser L 44 (2013-2014), forslag til lov om ophævelse af lov om udnyttelse af vandkraften i Gudena og ændringer af lov om vandløb, for:

- 1) at indeholde en forkert gengivelse af den eksisterende vandløbsvedligeholdelsesforpligtelse, at være for upræcis i forhold til den eksisterende forpligtelse til at udsætte fisk, og være i strid med det Naturstyrelsen oplyste til Gudenaacentralen på møde den 26. september 2013;
- 2) at mangle en regulering af, at Gudenaacentralen ikke - i tidsrummet fra lovens ikrafttræden den 8. januar 2014 og indtil de nødvendige tilladelser efter vandforsyningsloven m.v. er opnået - er forpligtet til vandløbsvedligeholdelse og pligtudsætning af fisk efter to regelsæt, nemlig de eksisterende regler i koncessionen og de nye regler indeholdt i lovforslaget, hvilket formelt set p.t. vil være tilfældet;
- 3) ikke at være fyldestgørende i forhold til alle relevante forhold, jf. navnlig Gudenaacentralens høringsvar af 5. september 2013, samt
- 4) at være misvisende på en række punkter.

De nævnte forhold vil blive gennemgået nedenfor.

1. Vandløbsvedligeholdelsesforpligtelsen og pligtudsætningen – forkert gengivelse, manglende præcision og uoverensstemmelse mellem det Naturstyrelsen oplyste på mødet den 26. september 2006 og lovforslaget

Det fremgår af referatet fra mødet mellem Gudenaacentralen og Naturstyrelsen (bilag 1), at:

"Pålæg/krav fra kommunen eller andre, der ændrer eller skærper de nuværende forhold og medfører selskabets øgede omkostninger på drift/anlæg eller mindre indtægter udløser erstatning, i overensstemmelse med grundloven og vandløbsloven. Der vil næppe sagligt kunne fastsættes nye skærpede vilkår i relation til pligtudsætning og grødeskæring i vandløb..." (understreget her).

HORTEN

Alligevel står der – i strid med det netop citerede – i lovforslaget, at der vil kunne stilles nye skærpede vilkår i relation til vandløbsvedligeholdelse og pligtudsætning, uden at der i lovforslaget er taget stilling til erstatningsspørgsmål. I øvrigt kan dette også undre, idet det ikke synes at have været intentionen, jf. bemærkningerne til lovforslaget.

1.1 Vandløbsvedligeholdelse

Lovforslaget indeholder - via en ændring af § 12 i lov om vandløb – en bemyndigelse til, at vandløbsmyndighederne i regulativet for Gudenåen kan fastsætte, at Gudenaacentralen har pligt til at foretage "vandløbsvedligeholdelse".

Det fremgår imidlertid, hverken af bestemmelsen eller bemærkningerne hertil, at der er begrænsninger i de vedligeholdelsesforpligtelser – og de deraf følgende omkostninger – som kan pålægges Gudenaacentralen. Derfor svarer lovforslaget ikke til det af Naturstyrelsen oplyste om, at der næppe vil kunne fastsættes skærpede vilkår i relation til grødeskæring.

Af samme årsag er der heller ikke blot tale om en videreførelse af den eksisterende forpligtelse til vandløbsvedligeholdelse, som er formålet med § 2, nr. 2, (nyt stk. 3 i vandløbslovens § 12), jf. de specielle bemærkninger til bestemmelse – men en regulær og massiv udvidelse af denne forpligtelse.

Den nuværende forpligtelse til vandløbsvedligeholdelse kan alene anses for at omfatte grødeskæring 1 gang årligt på strækningen fra Silkeborg til Bjerringbro – og ikke på strækningen Bjerringbro til Stevnstrup (Randers) eller anden form for vandløbsvedligeholdelse eller oprensning. Lovforslagets § 2, nr. 2, angår hele Gudenåen – og alle former for vandløbsvedligeholdelse.

Vi henviser her til, at det følger af den nugældende koncessionslovs § 1, litra h, at Gudenaacentralen er forpligtet til at "holde Aaens løb fra Silkeborg til Bjerringbro oprenset efter de derom til enhver Tid givne Forskrifter". Strækningen Bjerringbro til Stevnstrup er ikke omfattet.

"Forskrifter" må anses for at være det gældende vandregulativ for Gudenåen (p.t. fra 2000) samt den administration, der er sket af dette samt tidligere vandregulativer. Gudenaacentralen har her oplyst, at den alene siden 1921, hvor værket blev sat i

drift, har foretaget grødeskæring 1 gang årligt (dog undtagen 1999-2009) efter vandmyndighederne anvisninger – og ikke andre former for vandløbsvedligeholdelse f.eks. i form af sandoprensning eller fjernelse af træer, selvom disse er nævnt i regulativets punkt 8. Det må derfor alene være denne type vandløbsvedligeholdelse, dvs. grødeskæring, som Gudenaacentralen er forpligtet til at videreføre, jf. også Naturstyrelsens mødereferat citeret ovenfor.

Det forhold, at vandregulativets punkt 8 omfatter anden form for vedligeholdelse end grødeskæring kan ikke ændre herved, idet myndighederne ikke har håndhævet sådanne andre former for vedligeholdelse over for Gudenaacentralen, hvorfor en eventuel ret hertil allerede må afvises som bortfaldet ved passivitet.

Herudover giver § 2, nr. 2 i lovforslaget os anledning til at bemærke følgende:

- Det er ministerens ønske at ophæve koncessionsloven for Tangeværket for at ligestille Tangeværket med andre elforsyningsvirksomheder og de få andre vandkraftværker i Danmark. For ingen af de andre elforsyningsvirksomheder eller vandkraftværker gælder der særregler i henhold til vandløbsloven eller fiskeriloven. Tangeværket vil derfor ikke med lovforslaget opnå fuldstændig ligestilling.
- Hertil kommer, at begrundelsen for, at der skulle gælde særregler for Tangeværket, ikke ses at være til stede, i hvert fald ikke i forhold til vandløbsvedligeholdelse af Gudenåen. Hverken i 1918 eller i dag ses der at være dokumentation for, at Tangeværket nødvendiggør et øget behov for vandløbsvedligeholdelse. Grødeskæring er således ikke et fænomen, der begrænser sig til Gudenåen – tværtimod. Der henvises her også til notat af 30. oktober 2013 udarbejdet af WaterFrame (**bilag 2**).

I denne forbindelse skal jeg særligt fremhæve, at der i lovforslagets punkt 2.1 og 2.2 er henvist til, at det ved 1918-loven var forudsat, at der ville ske skade på vandområder, og at Tangeværket ville have betydning for vandløbets vedligeholdelse. På den baggrund har vi gennemgået forarbejderne til 1918-loven (baseret på forarbejder fremsendt fra Folketingets oplysning) og har ikke kunnet konstatere sådanne forudsætninger eller oplysninger. Med andre ord fremgår det ikke af forarbejderne til 1918-loven om forpligtelsen i lovens § 1, litra h til vandløbsvedligeholdelse er fastsat på grund af et dokumenteret forventet behov, eller fordi bestemmelsen har været udtryk for et led i en "samlet handel" mellem myndigheder. Sidstnævnte er således også en mulighed.

- Det forhold, at Gudenaacentralen i praksis har foretaget grødeskæring på strækningen Bjerringbro-Stevnstrup pr. kulance, ligesom Gudenaacentralen har fjernet enkelte grene fra et træ ud over Gudenåen uden at have en lovgivningsmæssig forpligtelse hertil, kan ikke indebære, at det ikke skal anses som en skærpelse i forhold til den nugældende vandløbsvedligeholdelsesforpligtelse, såfremt denne udvides til at omfatte strækningen Bjerringbro-Stevnstrup og al vandløbsvedligeholdelse.
- På trods af ovennævnte er Gudenaacentralen rede til at fortsætte med grødeskæring svarende til de nuværende omkostninger, som er cirka kr. 350.000 årligt. Men en forøgelse af dette beløb/ingen beløbsramme vil indebære en risiko for, at Gudenaacentralen vil blive påført omkostninger i millionklassen til fjernelse af sandaflejringer og udgæede træer, som ikke skyldes Tan-

HORTEN

geværket, jf. bl.a. høringssvarene fra de til Gudenåen omkringliggende kommuner. Dette vil være fuldstændigt uproportionalt og urimeligt henset til, at den årlige nettoomsætning er cirka 6 millioner kroner.

1.2 Pligtudsætning af fisk

For så vidt angår pligtudsætning er lovforslaget efter høringsrunden nu blevet ændret således, at det indeholder en ny bestemmelse i § 37a i vandløbsloven. Heraf fremgår, at miljøministeren kan bestemme, at Gudenaacentralen har pligt til at udsætte fisk i Gudenå-systemet i henhold til planer udarbejdet i medfør af fiskeriloven.

Omkostningerne til pligtudsætning er ikke efter lovteksten begrænset, hvilket indebærer en skærpelse i forhold til den nuværende koncession.

Det fremgår godt nok af de specielle bemærkninger til bestemmelsen, at "*bemyndigelsen ikke kan udnyttes til at fastsætte yderligere forpligtelser til at udsætte fisk end de forpligtelser, som hidtil har været gældende for koncessionshaver*". Men de specielle bemærkninger er ikke juridisk bindende, hvorfor Gudenaacentralens retsstilling må anses for at være blevet forringet væsentligt på dette punkt, ligesom der - i hvert fald i realiteten - er tale om en skærpelse. Med andre ord er det vores opfattelse, at den anførte begrænsning i de specielle bemærkninger skal fremgå af selve lovteksten.

Herudover er det nødvendigt, at det præciseres, hvad forpligtelsen til at udsætte fisk indebærer mere konkret. Der henvises også her til WaterFrames notat af 30. oktober 2013 (bilag 2).

I den nugældende koncession (lov nr. 184 af 20. marts 1918 om udnyttelse af Vandkraften i Gudenaa) er Gudenaacentralens omkostninger til opretholdelse af fiskeriet i Gudenåen således begrænsede til kr. 10.000 til en opklækningsanstalt. For så vidt angår udgifter til opførelse af fiskerianlæg og til drift og vedligehold skal Gudenaacentralen ikke dække over halvdelen af de virkelige udgifter og ikke over kr. 1.000 årligt.

Tangeværkets dambrug (opklækningsanstalt) er blevet nedlagt, og i stedet er der i dag mellem Gudenaacentralen og DTU Aqua-pleje enighed om, at Gudenaacentralen årligt skal udsætte 500.000 stk. havørredyngel. I henhold til DTU Aquas (fiskepleje) prisliste for 2013, er prisen er 0,33 kr./stk. (yngel). Dette svarer til en samlet omkostning på kr. 165.000. Hertil kommer, at det i dag er fastsat, at de fisk, der bruges i forbindelse med pligtudsætning i Gudenåen, skal være af afstamning fra vildfisk fra netop Gudenåen. Henset hertil – og til at beløbet på kr. 1.000 i 1918-loven omregnet til nutidsværdi svarer til kr. 30.349,78 (jf. Danmarks Statistiks forbrugerindeks, **bilag 3**) må lovteksten præcisere, at Gudenaacentralens forpligtelse til at foretage pligtudsætning:

- Ikke årligt kan overstige kr. 165.000 (ikke indekseret tal)
- Alene må ske med havørredyngel, der stammer fra vildfisk fra Gudenåen
- Ikke kan konverteres til udsætningsforpligtelse af andre arter, og heller ikke kan konverteres til anden fiske- og/eller bestandpleje efter fiskerilovgivningen.
- Vil ske via planer, der er udstedt i medfør af nærmere angiven/angivne bestemmelser i fiskeriloven.

HORTEN

Der synes i øvrigt ikke at være tungtvejende hensyn, som kan begrunde, at afgørelser om de under punkt a og b nævnte forhold ved påklage til Natur- og Miljøklagenævnet ikke skal tillægges automatisk opsættende virkning – hvilket ellers er vandløbslovens udgangspunkt.

2. Lovforslaget indebærer dobbeltregulering i tidsrummet fra lovens ikrafttræden den 8. januar 2014 og indtil de nødvendige tilladelser efter vandforsyningsloven m.v. er opnået

Lovforslaget indeholder en dobbeltregulering - i tidsrummet fra lovens ikrafttræden den 8. januar 2014 og indtil de nødvendige tilladelser efter vandforsyningsloven m.v. er opnået – af vandløbsvedligeholdelsesforpligtelsen og pligtudsætningen, idet disse forpligtelser er reguleret af to regelsæt, nemlig de eksisterende regler i koncessionen og de nye regler indeholdt i lovforslaget. Vandløbsvedligeholdelse og pligtudsætning bør naturligvis kun være reguleret ét sted, hvorfor dette må præciseres i et ændret lovforslag.

HORTEN

3. Lovforslaget er ikke fyldestgørende for alle relevante forhold

Det er min og Gudenaacentralens opfattelse, at lovforslaget ikke i fornødent omfang tager højde for alle relevante forhold.

Vi henviser her til Gudenaacentralens høringssvar af 5. september 2013, som er vedlagt som **bilag 4**. Der er en række forhold nævnt i dette høringssvar, som lovforslaget ikke i tilstrækkeligt omfang tager højde for. Disse forhold kan i kort form oplistes som følger:

- I) Det fremtidige retsgrundlag er ikke skabt til at regulere vandkraftværker og indebærer derfor retsusikkerhed og risiko for juridisk vakuum, jf. punkt 5 i høringssvaret.

Særligt skal det fremhæves, at det er uklart, om driften af vandkraftværket kan udløse erstatningspligt efter vandforsyningslovens § 23, vandløbslovens § 23 og/eller § 51.

- II) VVM-reglernes betydning for lovforslaget er fortsat ikke afklaret, jf. punkt 6 i høringssvaret.

Gudenaacentralen har i høringssvaret anmodet om en afklaring, navnlig også af økonomiske årsager. Henset til at Kammeradvokaten er fremkommet med en klar vurdering af, at videreførelse af Gudenaacentralen ikke udløser VVM-pligt, stiller vi os uforstående over for, at dette ikke er blevet indskrevet i det mindste i lovforslagets bemærkninger.

- III) Lovforslaget indebærer på – ovennævnte baggrund – en stor risiko for Tangeværkets fremtidige økonomi og dermed drift samt kulturhistoriske værdi m.v., jf. punkt 7.1 og 7.2 i høringssvaret. I denne forbindelse skal det fremhæves, at det af Kulturstyrelsens høringssvar til vandplanerne fra 2011 fremgår, at denne styrelse henstiller, at opstemningen ved Tangeværket bevares, og at værket sikres vandføring til at fortsætte den nuværende drift.

- IV) Betydningen for Energimuseet ses fortsat heller ikke at være afklaret, jf. punkt 7.3 i høringssvaret.
- V) Miljømæssig og øvrig betydning for Tange Sø som følge af en eventuel lukning af Tangeværket eller ved økonomiske problemer for Tangeværket, jf. punkt 7.4 i høringssvaret, er også uomtalt i lovforslaget, der forudsætter, at værkets drift videreføres, hvilket navnlig som følge af punkt I, II og III ovenfor ikke kan tages for givet. jf. punkt 7.4 i høringssvaret. Hertil bemærkes i øvrigt, jf. referatet af mødet med Naturstyrelsen (bilag 1), at der er enighed om, at Tange Sø har en rensende effekt på Gudenåens vand nedstrøms Tangeværket. En ændring af de eksisterende forhold vil medføre større udledning til Randers Fjord med heraf afledte omkostninger til kompenserende foranstaltninger på min. 100 mio. kr.
- VI) Lovforslaget forholder sig ikke til, om det indebærer en fuld opfyldelse af § 1, litra o, i den eksisterende koncessionslov, eller om lovforslaget reelt indebærer ekspropriation af Tangeværket uden erstatning, jf. punkt 8 i høringssvaret.

HORTEN

4. Lovforslaget er misvisende

Konklusionen på baggrund af forholdene oplistet i punkt 3, som lovforslaget ikke – selvom det burde gøre det – tager højde for, er, at lovforslaget må anses for misvisende i hvert fald i forhold til

- Punkt 4 om økonomiske og administrative konsekvenser – idet det ikke ses at være korrekt, at forslaget ikke vil få økonomiske og administrative konsekvenser for Gudenaacentralen, og i hvert fald også økonomiske konsekvenser for Energimuseet, jf. punkt 1 vedrørende pligtudsætning og grødeskæring samt punkt 2 (særligt underpunkt I-IV og VI) ovenfor.
- Punkt 6 om miljømæssige konsekvenser – idet lovforslaget forudsætter, at driften fortsætter uændret, hvilket som nævnt ikke kan tages for fuldstændigt givet.

Og som nævnt ovenfor under punkt 1 anser vi også lovforslaget for at være misvisende i forhold til den ønskede videreførelse af vandløbsvedligeholdelsen, idet den går langt videre end den nuværende.

Tilsvarende må det anses for misvisende, når det af lovforslaget fremgår, at der ønskes en ligestilling med øvrige elforsyningsvirksomheder, men realiteten er, at der alene for Tangeværket skal gælde særlige regler i henhold til vandløbsloven, som indebærer store økonomiske forpligtelser.

Konklusion og opfordring

Det er vores konklusion, at lovforslaget må ændres f.s.v.a. forpligtelsen for Tangeværket til at foretage vandløbsvedligeholdelse og pligtudsætning af fisk.

I **første** omgang opfordres ministeren til at overveje begrundelsen for, at der i det hele taget skal gælde sådanne særregler for Tangeværket, der indebærer ubegrundet, negativ særbehandling af Tangeværket – særligt henset til, at formålet med lovforslaget er at ophæve særregler for Tangeværket og sidestille værket med øvrige elforsyningsvirksomheder.

Såfremt ministeren ønsker at bibeholde reglerne, opfordres ministeren i **anden** omgang til at ændre vandløbsvedligeholdelsen og forpligtelsen til udsætning af fisk således, at der ikke bliver tale om en skærpelse i forhold til de nuværende regler, ligesom omfanget af forpligtelserne må fastsættes med en beløbsmaksimering svarende til de nuværende forpligtelser.

Lovforslagets overgangsbestemmelser må endvidere justeres, således at Gudenaacentralen ikke på noget tidspunkt har en dobbeltforpligtelse i forhold til vandløbsvedligeholdelse og pligtudsætning, jf. punkt 2 ovenfor.

Herudover bør lovforslaget ændres og justeres på visse og væsentlige punkter, således at det tager højde for alle øvrige forhold, som bør afdækkes med lovforslaget fremfor at efterlade en række juridiske tvivlsspørgsmål.

Vi opfordrer ministeren til at foretage disse justeringer. Visse af punkterne bør være forholdsvis lette at håndtere, så som spørgsmålet om VVM-pligt, som vi er bekendt med, at statens advokat, Kammeradvokaten, har vurderet ikke at være relevant. På den baggrund er Tangeværket uforstående over for, at VVM-pligten – trods tidligere anmodning herom – overhovedet ikke er omtalt i lovforslaget.

Såfremt du har brug for yderligere oplysninger, står både Gudenaacentralen og jeg naturligvis til rådighed herfor, ligesom vi naturligvis gerne deltager i et møde angående lovforslaget.

Vi ser frem til dit svar.

Kopi af denne skrivelse er samtidig fremsendt til Folketingets Miljøudvalg samt vicedirektør Peter Ilsøe og kontorchef Oluf Engberg, Naturstyrelsen

Med venlig hilsen
Horten

Henriette Soja

Bilag 1: Naturstyrelsens referat af møde den 26. september 2013

Bilag 2: WaterFrames notat af 30. oktober 2013 vedrørende kommentarer til lovforslag om ophævelse af lov om udnyttelse af vandkraften i Gudenåen

Bilag 3: Udskrift fra www.dst.dk

Bilag 4: Gudenaacentralens høringssvar af 5. september 2013

Direktion
J.nr. NST-401-00832
Ref.
Den 21. oktober 2013

Referat fra møde med Naturstyrelsen den 26. sept. 2013.

Deltagerne fra Naturstyrelsen:

Vicedirektør Peter Ilsøe og Juridisk Chef Oluf Engberg samt Direktionssekretær Chr. F. Pedersen.

Deltagerne fra Gudenaacentralen:

Formand Bent Kornbek og Direktør Rasmus L. Christensen.

Velkomst ved Vicedirektør Peter Ilsøe.

Gudenaacentralen fremførte, at Gudenaacentralens bestyrelse og ejerkredse fastholder, at området bevares som en samlet kulturhistorisk enhed med Tangeværket – velfungerende, nyrenoveret og opdateret VE-anlæg -, Tange Sø og naturområdet med de mange fritidsaktiviteter og Energimuseet som landsdækkende formidling af energi og kultur. Samfundsmæssigt er området med Tangeværket, Tange Sø og Energimuseet en national seværdighed.

Naturstyrelsen forudsætter i forbindelse med ophævelse af "Tangeloven" at Tangeværket kan fortsætte sin drift uhindret fremover. Forholdene vedr. evt. ændring af passageforholdene forventes behandlet i forbindelse med 2. planperiode - evt. 3. planperiode - i de Nationale Vandplaner.

Pålæg/krav fra kommune eller andre, der ændrer eller skærper de nuværende forhold og medfører selskabet øgede omkostninger på drift/ anlæg eller mindre indtægter udløser erstatning, i overensstemmelse med grundloven og vandløbslovens bestemmelser herom

Der vil næppe sagligt kunne fastsættes nye skærpede vilkår i relation til pligtudsætning og grødeskæring i vandløb, og Tangeværket vil skulle kompenseres for indtægststab ved evt. ændring af passageforhold med afgivelse af vand mm.

NST understregede, at styrelsen var opmærksom på, at et eventuelt omløbsstryg vil medføre en større udledning til Randers Fjord med heraf afledte omkostninger til kompenserende foranstaltninger.

Konklusionen på mødet var, at Naturstyrelsen forudsætter, at Tangeværket kan fortsætte driften uhindret. Det vil sige "status quo" for området. De kommende Nationale Vandplaner kan evt. ændre ved disse forhold, dog med fuld dækning af pålagte anlægsudgifter, samt fuld erstatning for ekstra driftsomkostninger og mindre indtægter i overensstemmelse med grundlovens og vandløbslovens bestemmelser herom, med mindre andet aftales med værkets ejere.

Bent Kornbek, Bestyrelsesformand
Rasmus Lambert Christensen, Direktør

Peter Ilsøe, Vicedirektør (NST)
Oluf Engberg, kontorchef (NST)

GUDENAACENTRALEN a.m.b.a.
Bjerringbrovej 54
Tange
8850 Bjerringbro

Ryesgade 9A
DK - 8680 Ry

Tlf: 87 88 30 90
Mobil 22 66 22 14
SE nr: 26 55 54 50
www.waterframe.dk
info@waterframe.dk

Dato: 30. oktober 2013

VEDR: KOMMENTARER TIL LOVFORSLAG OM OPHÆVELSE AF LOV OM UDNYTTELSE AF VANDKRAFTEN I GUDENÅEN

Som aftalt er her mine faglige kommentarer (i kursiv) til lovforslag nr. L 44 fremsat d. 24. oktober 2013.

Til § 2 stk. 2:

Vandløbsmyndigheden kan i regulativet fastsætte, at Gudenaacentralen har pligt til at foretage vandløbsvedligeholdelse (mellem Silkeborg og Bjerringbro).

Jævnfør lovforslagets bemærkninger i afsnit 2.1 og 2.2 hviler hjemlen hertil på formuleringerne i loven fra 1918, hvor man forudså skader på vandområdet og vurderede, at opstemningsanlægget ville have betydning for vandløbets vedligeholdelse. Det er ikke nærmere specificeret, hvori disse skader eller påvirkninger skulle bestå, men man kan vel formode, at øgede vandstandssvingninger (f.eks. ved periodedrift af turbinerne) kunne have forårsaget en øget vækst af vandplanter og medført et forøget slid og erosion på brinker og åleje. Dette har imidlertid vist sig ikke at være tilfældet, og kotereguleringen af vandstanden i vandreservoiret (Tange Sø) har snarere haft den modsatte effekt; Tange Sø virker i dag som buffer på Gudenåens vandføring, og søen skaber en mere stabil vandstand, en formindsket erosion og en mere jævn afstrømningsprofil i de nedre dele af Gudenåen, end der ville have været uden dette reservoir. Forpligtelsen til at foretage vandløbsvedligeholdelse kunne derfor med rette genovervejes, med henblik på at fjerne denne passus fra regulativet for Gudenåen.

Til § 2 stk. 3:

Miljøministeren kan i henhold til planer udarbejdet i medfør af fiskeriloven, pålægge Gudenaacentralen at udsætte fisk i Gudenå-systemet.

Det er en kendsgerning, at Tangeværket i et vist omfang begrænser nogle fiskearters udbredelse i Gudenåen. Udover at gennemføre udsætninger og hjælpe til ved tilvejebringelse af moderfisk for opdræt af ørred, har Gudenaacentralen under overskriften "Forbedret fiskepassage i Gudenåen ved Tange" siden 2004 foretaget en lang række projekter for at forbedre og dokumentere fiskepassageforholdene ved Tangeværket. De mange rapporter fra disse projekter kan læses på hjemmesiden <http://www.gudenaacentralen.dk/Videncenter/Fiskepassage-og-fisk-1.aspx>, ligesom de er blevet udsendt til relevante interesseorganisationer og myndigheder.

I den oprindelige lov fra 1918 stod, at Gudenaacentralen var pligtig at opretholde fiskeriet i Gudenåen gennem etablering og drift af "opklækningsanstalter for fiskeyngel". Der var afsat et driftsbeløb der ikke måtte overstige 1.000 kr årligt. Omregnes købekraften af 1.000 kr i 1918 til nutids købekraft, fås et beløb på ca. 30.000 kr. Dette er betydeligt under det beløb som Gudenaacentralen af Naturerhvervsstyrelsen årligt afkræves for at opfylde de gældende udsætningsplaner for Gudenåen. Der er siden 1918 sket et skred i opfattelsen af Gudenaacentralens forpligtelse til at foretage fiskeriophjælpning, skønt loven stadig er i kraft. Det er DTU Aqua der i udsætningsplanen for Gudenåen har foretaget en fastlæggelse af Gudenaacentralens forpligtelser til fiskeudsætning.

På den baggrund må man være bekymret for, at lovforslagets udtryk "i henhold til planer udarbejdet i medfør af fiskeriloven" er for upræcist, og meget let igen kan føre til galopperende forpligtelser. Sagen er, at fiskeriloven omfatter mange slags "planer"; planer for fiskepleje (§ 62), planer for udsætning (§ 63) og planer vedr. alle foranstaltninger i ferskvandsområder (§ 81). Fælles for disse planer er, at de gennemføres og udredes i regi af DTU Aqua og/eller af § 7 udvalget (§ 7 udvalget rådgiver om spørgsmål i relation til lyst- og fritidsfiskeri, ferskvandsfiskeri og fiskepleje).

Praksis på området er, at Miljøministeren i vid udstrækning overdrager sager om fiskeudsætning til Ministeren for landbrug, fødevarer og fiskeri (Naturerhvervsstyrelsen), som imidlertid rådgives af økonomisk sammenknyttede, vildige parter fra DTU Aqua og tidligere nævnte § 7 udvalg.

Dette begrundes jeg med følgende:

Fiskeegnsmidlerne udgør grundlaget i DTU Aqua's finansiering, og midlerne administreres af § 7 udvalget. Samtidig er § 7 udvalget sammensat af foreninger, som ikke har fiskeinteresser opstrøms for Tangeværket, og som benytter enhver lejlighed til at misinformere om Tangeværket og fisketrappens funktionalitet, og i øvrigt ikke lægger skjul på, at de helst ser Tangeværket nedlagt og Tange Sø fjernet:

- I et høringsvar sendt fra Ferskvandsfiskeriforeningen for Danmark, Dansk Amatørfiskerforbund, og Dansk Fritidsfiskerforbund (faste medlemmer af § 7 udvalget), står blandt andet, at fisketrappens funktionsduelighed er videnskabeligt tilbagevist, og at Tangeværket og Tange Sø medfører en næsten total dødelighed for den europæiske ål (Ferskvandsfiskeribladet 5, 2013). Begge dele er selvfølgelig vrøvl og savner enhver dokumentation, men det er bekymrende, når medlemmer af et minister-rådgivende udvalg benytter denne type argumentation.
- Pålægget om at udsætte fisk opstrøms for Tangeværket (nævnt i lovforslagets bemærkninger til gældende ret, afsnit 2.1) er i praksis, i medfør af fiskerilovens planer, afløst af en pligt til at udsætte fisk nedstrøms for Tangeværket. Disse fisk vil derfor kun kunne komme til gode for de fiskeriinteresser der har fiskevand nedstrøms for Tangeværket. Det er DTU Aqua der laver udsætningsplanerne.
- Gudenaacentralen har villet gennemføre 3-5 årige forsøg til ophjælpning af ørredbestandene ovenfor Tangeværket. I første omgang blev disse forsøg sanktioneret, men efter 2 års forløb er de i 2013 blevet bremsede af Naturerhvervsstyrelsen (med rådgivning fra DTU Aqua), uden nogen saglig begrundelse.

DTU Aqua ignorerer den dokumentation der er skabt gennem nu snart 10 års intensive undersøgelser af fiskepassagen gennem fisketælleren ved Tangeværkets trappe, og har ved flere lejligheder offentligt udtrykt, hvad jeg må betegne som overdrevent negative vurderinger af fiskenes evne til at svømme forbi Tangeværkets fiskepassager:

- I en pressemeddelelse af 13. januar 2012 skriver DTU Aqua under overskriften "Ål overlever ikke Gudenåen", at 58 % af de ål, som når Tangeværket, går tabt i forbindelse med passage af værket (<http://www.aqua.dtu.dk/Nyheder/Nyhed?id=b8b4ffac-f9a7-44b6-94e3-44a4881b0aeb>).

Men i den engelske originalartikel står, at man ikke kan konkludere, at ålene døde, da der kan være andre årsager til at de ikke passede Tangeværket

(<http://onlinelibrary.wiley.com/globalproxy.cvt.dk/doi/10.1111/j.1439-0426.2011.01913.x/abstract>).

- I et notat til Miljøudvalget 2013-14 L 44 Bilag 1, opfører DTU Aqua i en tabel omfanget af den nuværende fiskepassage ved Tange til 130 havørreder om året (<http://www.ft.dk/samling/20121/almindel/miu/bilag/403/1277671/index.htm>). De opførte talværdier er udokumenterede (ingen kildehenvisning) og væsentlig lavere end de værdier (268-408 havørreder om året), som er offentliggjort årligt i perioden 2004-2012 (<http://www.gudenaacentralen.dk/Files/Templates/Designs/dokumenter/Fiskepassager%20i%20Tangetrappen%202011.pdf>).
- I samme notat til Miljøudvalget nævner DTU Aqua ikke, at laksen faktisk har reproduceret sig naturligt ovenfor Tangeværket igennem flere år, hvor der er blevet fundet afkom af vilde lakseungfisk (smolt) i ungfiskeslusen ved Tangeværket. Dette er ligeledes dokumenteret i ovennævnte rapporter fra Gudenaacentralen.
- Tange Sø-tilløbet Tange Å, hvor Gudenaacentralen har kunnet dokumentere, at laksen med succes gyder (ovenfor Tangeværket), er udeladt i ovennævnte notat fra DTU Aqua til Miljøudvalget. I DTU's notat nævnes andre mulige lakseproducerende tilløb til Gudenåen (Borre Å, Gjern Å, Hinge Å og Linå), hvorfra der endnu ikke er påvist og dokumenteret laksegydning. Dette skyldes formentlig, at DTU Aqua erkender, at fiskene i Tange Å vil få dårligere passageforhold ved et fremtidigt omløbsstryg, der går udenom Tange Sø.

-At overlade § 7-udvalget eller DTU Aqua kontrol med, hvad Gudenaacentralen skal udsætte af fisk, er derfor stærkt foruroligende, så længe deres interesser er koblet sammen via fisketegnsmidlerne.

- Sammenfattende vil jeg fremhæve, at pligten til at vedligeholde dele af Gudenåen bør revurderes ud fra den påvirkning som Tangeværket faktisk har på de pågældende dele af Gudenåen, og at indholdet af den fiskeriophjælpning som fremadrettet skal gennemføres, bør defineres meget klart og uden mulighed for at udvikle sig til en glidebane, hvor særinteresser plejes af interessenterne omkring Gudenåens fiskeri.

Med venlig hilsen

Christian Dieperink

Fiskeribiolog, Ph.D.

Formålet med forbrugerprisindekset er at belyse prisudviklingen for de varer og tjenester, der indgår i husholdningernes forbrug på dansk område og er en økonomisk indikator, der anvendes til at måle ændringer i de priser, som husholdningerne betaler for varer og tjenester. Den procentvise ændring af forbrugerprisindekset er et mål for inflationen og er et centralt økonomisk nøgletal.

Mere introduktion »

Hovedtal Dokumentation

FORBRUGERPRISINDEKS, HOVEDTAL

	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
2013	128,4	129,9	130,2	130,0	130,1	130,0	129,6	129,7	130,1			
2012	126,8	128,4	129,0	129,0	129,0	128,8	128,8	129,2	129,5	129,4	129,3	128,9
2011	123,4	124,9	125,6	126,1	126,3	126,0	125,9	125,9	126,3	126,5	126,4	126,4
2010	120,2	121,6	122,3	122,5	122,5	122,3	122,3	122,7	123,2	123,1	123,2	123,3
2009	117,8	119,3	119,7	119,6	119,9	120,2	119,6	119,9	120,1	120,1	120,1	119,9
2008	115,7	117,1	117,6	118,0	118,4	118,8	118,4	118,6	119,1	118,9	118,6	118,2
2007	112,4	113,6	114,1	114,3	114,5	114,4	113,9	113,7	114,3	114,7	115,5	115,4
2006	110,4	111,5	111,9	112,4	112,5	112,8	112,5	112,5	112,9	112,8	112,7	112,8
2005	108,1	109,2	109,8	110,4	110,3	110,4	110,3	110,3	111,2	111,1	110,8	110,8
2004	107,0	107,8	108,3	108,4	108,7	108,5	108,1	107,9	108,6	108,9	108,6	108,4
2003	105,8	106,8	107,5	107,5	107,3	107,3	106,7	106,6	107,4	107,1	107,2	107,1
2002	103,1	103,8	104,5	104,9	105,0	105,0	104,7	104,8	105,4	105,6	105,6	105,6
2001	100,6	101,3	101,9	102,4	102,8	102,7	102,4	102,4	102,9	103,0	102,8	103,0
2000	98,3	98,9	99,6	99,7	100,1	100,4	100,0	99,9	100,6	100,8	100,9	100,8
1999	95,3	96,0	96,5	96,7	96,9	97,2	97,0	97,5	98,0	98,1	98,3	98,4
1998	93,7	94,1	94,3	94,5	95,0	94,9	94,8	94,9	95,3	95,3	95,5	95,4
1997	92,1	92,1	92,2	92,5	93,1	93,3	93,1	93,5	93,7	93,7	93,9	93,8
1996	89,7	90,2	90,7	90,9	91,2	91,1	91,0	91,1	91,6	91,8	91,9	91,8
1995	88,2	88,6	88,9	89,1	89,5	89,3	88,9	89,1	89,6	89,6	89,8	89,8
1994	86,3	86,6	86,7	87,0	87,4	87,5	87,3	87,7	87,7	87,9	88,2	88,1
1993	84,8	85,0	85,2	85,3	85,8	85,7	85,6	85,7	86,0	86,2	86,4	86,2
1992	83,5	83,9	84,2	84,4	85,0	85,0	84,6	84,7	85,0	84,9	85,1	84,9
1991	81,8	82,0	82,1	82,3	82,9	83,0	82,8	82,9	83,4	83,5	83,9	83,7
1990	79,8	80,0	80,2	80,3	80,9	80,7	80,4	81,2	81,9	82,1	82,0	81,8
1989	76,9	77,4	77,9	78,4	79,0	78,7	78,7	79,2	79,5	79,9	80,3	80,3
1988	73,6	74,1	74,4	74,7	75,3	75,3	75,0	75,5	75,9	76,0	76,6	76,6
1987	70,5	70,4	71,1	71,4	72,1	72,0	72,0	72,2	72,6	73,0	73,2	73,2
1986	67,3	67,2	67,5	69,2	69,8	69,7	69,2	69,6	70,1	70,2	70,4	70,4
1985	65,4	65,8	66,3	66,6	67,1	67,0	66,8	66,7	67,0	67,2	67,5	67,4
1984	61,9	62,5	62,8	62,9	63,6	63,9	63,8	64,1	64,5	64,8	65,3	65,1
1983	58,6	58,8	58,6	59,0	59,7	59,8	59,9	60,1	60,8	61,1	61,6	61,7
1982	53,7	54,0	54,5	54,8	55,4	55,9	56,3	56,7	57,3	58,0	58,5	58,1
1981	47,8	48,3	49,3	49,9	50,7	51,2	51,5	51,7	52,2	52,5	53,1	53,3
1980	43,2	43,7	44,3	44,6	45,2	45,3	46,2	46,3	46,6	46,9	47,3	47,5

FORBRUGERPRISINDEKS (2000=100)
Enhed: Indeks

FORBRUGERPRISINDEKSET (2000=100)
Enhed: Indeks

	Indeks	Årsgennemsnit	Årsstigning
2011M09	126,3	75,3	4,6
2011M10	126,5	78,9	4,8
2011M11	126,4	80,9	2,7
2011M12	126,4	82,9	2,4
2012M01	126,8	84,6	2,1
2012M02	128,4	85,7	1,3
2012M03	129,0	87,4	2,0
2012M04	129,0	89,2	2,1
2012M05	129,0	91,1	2,1
2012M06	128,8	93,1	2,2
2012M07	128,8	94,8	1,9
2012M08	129,2	97,2	2,5
2012M09	129,5	100,0	2,9
2012M10	129,4	102,4	2,4
2012M11	129,3	104,8	2,4
2012M12	128,9	107,0	2,1
2013M01	128,4	108,3	1,2
2013M02	129,9	110,2	1,8

2013M03	130,2	2006	112,3	1,9
2013M04	130,0	2007	114,2	1,7
2013M05	130,1	2008	118,1	3,4
2013M06	130,0	2009	119,7	1,3
2013M07	129,6	2010	122,4	2,3
2013M08	129,7	2011	125,8	2,8
2013M09	130,1	2012	128,8	2,4

Hent selv flere tal:

Forbrugerprisindeks (2000=100) (PRIS6)

Månedlige indeks

Hent selv flere tal:

Forbrugerprisindekset (2000=100) (PRIS61)

Årsgennemsnit og årsstigning i pct.

PRISBEREGNER

1000 kr. i 1918 svarer til **30.349,78 kr.** i 2012

FORKLARING: Indtast et tal i feltet og vælg hvilke år der skal omregnes fra og til.

Formel: $(\text{beløb} \cdot \text{nyt indeks}) / \text{gammelt indeks} = \text{nyt beløb}$.

Fra tabel: PRIS8

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Tange, den 5. september 2013

HØRINGSSVAR PÅ FORSLAG TIL LOV OM OPHÆVELSE AF LOV OM UDNYTTELSE AF VANDKRAFTEN I GUDENAA (TANGELOVEN) J.NR. NST-400-00068

1. INDLEDNING

Gudenaacentralen sender hermed sit høringssvar på ovennævnte forslag til lov om ophævelse af lov om udnyttelse af vandkraften i Gudena.

2. FAKTA OM TANGEVÆRKET

Tangeværket blev anlagt fra 1918-21 og er Danmarks største vandkraftværk.

Udnyttelsen af vandkraft i Danmark bidrager til en renere energiforsyning med hensyn til CO₂-udslip m.v., sammen med de øvrige vedvarende energikilder.

Tangeværket er ejet af Gudenaacentralen a.m.b.a. Selskabets bestyrelse besluttede i midten af 80-erne at iværksætte et omfattende renoverings- og moderniseringsarbejde af Tangeværket. Disse beslutninger blev truffet med baggrund i Folketingets energipolitiske beslutninger om at fremme vedvarende energi samt at reducere CO₂-udslippet over en årrække.

Der er brugt godt 30 mio. kr. i forbindelse med renovering og forbedring af både værket, infrastrukturen i området, til Energimuseet (tidligere Elmuseet) og på en række miljøforbedrende foranstaltninger. Tangeværket fremstår i dag som et fuldt funktionsdygtigt vandkraftværk, der er mere CO₂-neutralt end vindmøllestrøm. Tangeværket producerer gennemsnitligt 12 mio. kWh årligt, svarende til ca. 3500 husstandes forbrug. Der udestår fortsat en investering på ca. 6-10 mio. kr. til udskiftning af de resterende 3 ud af 6 turbinehjul. Anlæggets roterende dele må formodes at have en restlevetid på minimum 100 år.

Gudenaacentralen har seks ansatte i dag, men vil fremadrettet have fire ansatte.

De miljøforbedrende tiltag, som Gudenaacentralen har bekostet, er blandt andet forbedring af fiskepassage, ny ungfishesluse og forskellige afgitninger – alt, for at forbedre forholdene for vandrefisk, som i øvrigt ikke har problemer med at passere værket. I 2009 blev 5328 fisk registreret i fisketælleren. Fisketælleren registrerer kun fisk over 25 cm. En del af disse fisk var over 1 m. I 2007 blev der registreret en hanlaks på 1,30 cm. Af mindre fisk passerer fiskepassage og ungfishesluse af smolt og adskillige tusinder af alle arter, jf. rapporter udarbejdet af C. Dieperink/WaterFrame 2006 - 2011.

I forholdet til lovforslagets oplysninger om Tangeværket skal det særligt fremhæves, at i juli 2013 er Tangeværket, Tange Sø og Energimuseet udnævnt til særlig national seværdighed af Naturstyrelsen, Kulturstyrelsen og VisitDenmark med ret til at bruge/have Det Brune Johanneskors som ikon for væsentlige kulturhistoriske lokaliteter.

I øvrigt henvises til punkt 7 nedenfor for yderligere fakta om Tangeværket.

3. **LOVFORSLAGET INDEBÆRER IKKE DEN AFKLARING AF TANGEVÆRKETS FREMTID, DER HAR VÆRET FORUDSAT VED KONCESSIONSFORLÆNGELSERNE, OG SOM ER NØDVENDIG FOR AT KUNNE FASTLÆGGE VILKÅRENE FOR FREMTIDIG DRIFT**

Tangeværkets oprindelige koncession til udnyttelse af Gudenåens vandkraft til elproduktion udløb 80 år efter den dag, hvor Tangeværket blev åbnet for drift, hvilket skete den 8. januar 1921.

Koncessionen er imidlertid blevet forlænget i alt 3 gange indtil nu (i 2000, 2002 og 2007) under skiftende regeringer – og hver gang med henvisning til, at der var behov for afklaring af Tangeværkets fremtid, særligt i relation til spørgsmålet om etablering af en faunapassage/omløbsstryg uden om Tange Sø. Det blev i 2000/2001 vurderet, at en faunapassage/omløbsstryg vil koste mellem 15 og 250 mio. kr. afhængig af den valgte løsning.

Ved sidste forlængelse i 2007 blev der i forarbejderne tillige henvist til, at forlængelsen bl.a. skulle give "*Gudenaacentralen...klarhed over, hvorvidt Tangeværkets drift efter 2014 er forenelig med vandrammedirektivet og den valgte løsningsmodel.*"

Udkastet til lovforslaget indebærer imidlertid ikke den afklaring af Tangeværkets fremtid, som har været forudsat ved de tidligere koncessionsændringer. Det anføres således i bemærkningerne, at spørgsmålet om etablering af en faunapassage ved værket, først vil blive aktuelt i forbindelse med gennemførelse af EU's vandrammedirektiv for anden planperiode 2015-2021.

Gudenaacentralen anser det naturligvis for det første for meget *beklageligt*, at "løfterne" i forarbejderne til de tidligere tre forlængelser af koncessionerne om afklaring af Tangeværkets fremtid i forhold til omløbsstryg eller en anden løsning, nu fraviges. Gudenaacentralen anser det for *særligt beklageligt*, at dette sker, idet Danmark - siden vandrammedirektivets regler er blevet implementeret i 2003 i dansk ret - formentlig har haft en egentlig forpligtelse til at træffe et valg om faunapassage eller anden løsningsmodel for Tangeværket og Tange Sø, jf. nedenfor.

Hertil kommer, at Tangeværket for det andet anser det for meget *uhensigtsmæssigt*, at der ikke - ud fra en samlet helhedsvurdering - sker en afklaring af Tangeværkets fremtid, førend koncessionen ophæves, og det overlades til de administrative myndigheder at fastsætte vilkår for Tangeværkets drift. De vilkår, som myndighederne når at fastsætte, kan f.eks. resultere i, at Tangeværket skal afholde forskellige omkostninger, som via en helhedsvurdering enten ville blive anset for overflødige/skulle prioriteres anderledes eller ikke ville være blevet afholdt overhovedet, såfremt der var valgt en løsning, som indebar Tangeværkets lukning.

Dette gælder særligt, når det i den relevante vandplan for 2010-2015 (som p.t. er i høring indtil den 23. december 2013, jf. forslag til vandplan 1.5 for Randers Fjord) er forudsat, at det er en mulighed, at Tange Sø samt hele elproduktionen fjernes. I udkastet til vandplan er således anført, at selvom det ikke er klart, hvorledes vandkraftopstemninger som Tange Sø skal behandles efter vandrammedirektivets bestemmelser om kontinuitet (passageforhold), så betyder

"Vandrammedirektivets bestemmelser om kontinuitet formentlig..., at det er nødvendigt at forbedre de nuværende passageforhold ved Tange Sø af hensyn til faunaen i Gudenåens hovedløb og øvrige tilløb til Tange Sø. På baggrund af eksisterende udredningsarbejder er tre muligheder oplyst:

1) Etablering af et mindre omløbsstyg, hvilket vil koste fra 15 til 50 mio. kr.

- 2) Etablering af et større omløbsstryg, hvilket vil koste mellem 60 og 250 mio. kr.
- 3) Genetablering af den oprindelige Gudenå på strækningen ved Tange Sø, hvilket vil indebære, at Tange Sø fjernes og hele elproduktionen ophører" (understreget her, fra pkt. 2.4.1 i udkastet til vandplan).

For en orden skyld bemærkes, at udkastet til vandplanen ikke nævner de udgifter til kompenserende indsatser i størrelsesordenen af op mod 100 mio. kr., som vil blive nødvendige, da et omløbsstryg vil skabe et kvælstofproblem i Randers Fjord.

Og for det tredje *undrer* den pågældende fremgangsmåde Gudenaacentralen meget, idet den heller ikke synes at stemme med miljøminister Ida Auken's brev af 15. juni 2012 til Gudenaacentralen (bilag 1). Miljøministeren besvarede ved dette brev en invitation fra Gudenaacentralen til at drøfte fremtidige forhold omkring Tangeværket henset til udløb af koncessionen i 2014. Miljøministeren ville gerne drøfte sagen, men anførte, at hun gerne ville afvente en redegørelse fra Miljøministeriet om, hvordan man behandler vandkraftopstemninger i relation til Vandrammedirektivets bestemmelser om passageforhold – en redegørelse som forventedes at foreligge i anden halvdel af 2012. Redegørelsen er Gudenaacentralen bekendt ikke blevet udarbejdet endnu. Herudover henviste miljøministeren til, at det "i lovforslaget til den seneste koncessionsforlængelse fra 2007 [er] tilkendegivet, at der skal tages stilling til, hvilken løsning af passageproblemerne, der skal anvendes, så vilkårene for en eventuel fremtidig drift kan fastlægges" (understreget her).

På den baggrund er det Gudenaacentralens opfattelse, at der bør ske en afklaring/valg af faunapassage eller anden løsning via vandplanen, inden Gudenaacentralens koncession ophæves.

4. LOVFORSLAGET KAN VIRKE MISVISENDE I FORHOLD TIL UDKASTET TIL VANDPLAN 1.5 FOR RANDERS FJORD

I lovforslaget under pkt. 2 er det anført, at "*Spørgsmålet om etablering af en faunapassage ved værket vil blive aktuelt i forbindelse med gennemførelse af EU's Vandrammedirektiv for anden planperiode 2015-2021.*"

Det er Gudenaacentralens opfattelse, at det anførte citat fra lovforslaget er eller kan komme til at virke misvisende, idet det ifølge udkastet til vandplan 2010-2015 for Randers Fjord (1.5), punkt 2.4.1 – som citeret under punkt 3 ovenfor – kan være, at Tange Sø må nedlægges i stedet for etablering af en faunapassage.

5. DET FREMTIDIGE RETSGRUNDLAG ER IKKE SKABT TIL AT REGULERE VANDKRAFTVÆRKER OG INDEBÆRER DERFOR RETSUSIKKERHED OG RISIKO FOR JURIDISK VAKUUM

I henhold til lovforslaget er det Miljøministeriets vurdering, at værket vil kunne fortsætte driften efter koncessionens ophør i medfør af de regler, der vil gælde herfor. Det er bl.a. anført, at elforsyningsloven er relevant, og at Viborg Kommune bør søges om tilladelse efter vandløbsloven og vandforsyningsloven.

Det er imidlertid Gudenaacentralens opfattelse, at det ikke er hensigtsmæssigt at fjerne lovgrundlaget for værket. I ingen af de love, som værket fremadrettet vil være underlagt,

herunder vandløbslov, planlov, naturbeskyttelseslov, vandforsyningslov m.v., er der taget højde for de særlige forhold omkring et vandkraftværks særlige forhold.

Hvis Gudenaacentralen underlægges denne lovgivning, uden at der i de forskellige love foretages justeringer, der tager højde for et vandkraftværks særlige forhold, vil der være stor risiko for en lang række juridiske tvivlsspørgsmål, ligesom der i denne lovgivning er adskillige klagemuligheder, som man må forvente vil blive udnyttet til det yderste af de kræfter, der arbejder for en nedlæggelse af værket og fjernelse af Tange Sø.

Det er således også bemærkelsesværdigt, at Miljøministeriet fra 2000-2013 har ændret opfattelse af, hvorvidt Tangeværkets drift er omfattet af vandforsyningsloven eller ej. I udkastet til lovforslag i 2000, hvorved koncessionsloven blev foreslået ophævet (senere i 2000 blev det vedtaget at forlænge koncessionen), var det anført, at vandforsyningsloven ikke fandt anvendelse. I sit høringssvar hertil anførte Gudenaacentralen, at den var uenig heri – og nu fremgår det altså også af udkast til lovforslaget fra 2013, at vandforsyningsloven vil finde anvendelse. På den baggrund må det i hvert fald konstateres, at Gudenaacentralen ikke ligger inden for kerneområdet af vandforsyningsloven.

I relation til *vandforsyningsloven* er det eksempelvis meget uhensigtsmæssigt, at tilladelser efter loven alene gælder for 10 år ad gangen. En sådan tidshorisont giver ikke Gudenaacentralen mulighed for at planlægge langsigtet, herunder investeringer. Derfor kan bemærkningen i punkt 4 i udkastet til lovforslaget, om at Tangeværket kan fortsætte sin drift som hidtil uden tidsbegrænsning, også virke misvisende. Det er også uklart, hvilke betingelser, der vil blive knyttet til en tilladelse, jf. § 22, stk. 3 i loven. Endvidere må det påregnes, at en tilladelse efter loven påklages af f.eks. Danmarks Sportsfiskerforbund, jf. § 80, stk. 2, eller andre, der kan godtgøre at være klageberettiget.

Herudover må det anses som usikkert, om driften af vandkraftværket kan udløse erstatningspligt efter vandforsyningslovens § 23, hvorefter *"Ejeren af et vandindvindingsanlæg er erstatningspligtig for skade, som volder i bestående forhold ved forandring af vandføringen i vandløb eller vandstanden i søer m.v. under anlægges udførelse eller drift..."*. Det er uklart, om denne bestemmelse også kan påberåbes for eksempel af sportsfiskere i relation til kontinuerlige skader på for eksempel bestanden af Gudenålaksen.

Alene ud fra de her nævnte bestemmelser er det klart, at det ikke er hensigtsmæssigt, at et vandkraftværk skal være undergivet regulering i vandforsyningsloven.

Det er Gudenaacentralens opfattelse, at det heller ikke er hensigtsmæssigt, at *vandløbsloven* gælder for vandkraftværket. Der vil kunne opstå spørgsmål om erstatning, når og hvis Viborg Kommune giver tilladelse efter lovens § 18 til sænkning af vandstanden i Tange Sø, eller hvis tilladelsen gives efter § 48. Efter vandløbslovens § 23 har enhver, der lider tab ved bl.a. forandring af vandstanden i en sø, således ret til erstatning. Tilsvarende efter § 51 har enhver, der lider tab ved opstemningsanlæg m.v., ret til erstatning. Danmarks Sportsfiskerforbund har tidligere hævdet, at forbundet vil kunne kræve erstatning efter sidstnævnte bestemmelse på et objektivt grundlag. Også i vandløbsloven er der en række klageberettigede, hvilket Gudenaacentralen også anser for uhensigtsmæssigt.

For en ordens skyld bemærkes, at det er Gudenaacentralens vurdering, at der hverken efter vandløbslovens § 22 eller fiskerilovens § 43, stk. 3 kan pålægges ejerne af et

opstemningsanlæg udgifter til etablering af et vandløb/omløbsstryg, hvis omkostningerne og ulemperne ved etableringen ikke står i et rimeligt forhold til det tilsigtede formål. På den baggrund er det Gudenaacentralens opfattelse, at det heller ikke kan pålægges Gudenaacentralen at bidrage til en faunapassage i et ikke rimeligt forhold til formålet.

Lovforslaget tager ikke stilling til, hvorvidt fremtidig drift af Tangeværket nødvendiggør tilladelser/dispensationer efter planlovgivningen eller naturbeskyttelsesloven. Det må imidlertid anses for hensigtsmæssigt, at lovforslaget også tager stilling til, om det er nødvendigt for Gudenaacentralen at ansøge om tilladelser/dispensation efter disse lovgivninger også. Dette skyldes navnlig, at det ved udkastet til lovforslag om ophævelse af koncessionen i 2000 var forudsat, at Viborg Amtsråds godkendelse af Tangeværket fremadrettet skulle ske på baggrund af både vandløbsloven og naturbeskyttelsesloven. Det er uklart, hvorfor naturbeskyttelsesloven ikke skulle være relevant ved den foreslåede ophævelse af koncessionen. Endvidere skaber det uklarhed, når der ved lovforslaget tilsyneladende alene er nævnt enkelte af de relevante lovgivninger (her vandforsyningsloven og vandløbsloven), der skal søges tilladelse m.v. efter, når der tilsyneladende er øvrige relevante regler, der skal iagttages, jf. også punkt 6 nedenfor.

For en ordens skyld bemærkes, at Viborg Kommune qua sit ejerskab af Tangeværket (via Energi Viborg) kan være inhabil ved behandling af ansøgninger om de nødvendige tilladelser til Tangeværket, herunder efter vandløbsloven og vandforsyningsloven.

6. VVM-REGLERNES BETYDNING FOR TANGEVÆRKET

Lovforslaget nævner ikke VVM-reglerne.

Ved de hidtidige koncessionsforlængelser er der ikke udarbejdet en VVM for Tangeværket, hvilket stemmer overens med VVM-direktivets artikel 1, stk. 5, idet direktivet ikke finder anvendelse på projekter, der vedtages i enkeltheder ved en særlig national lov. Dette stemmer også overens med, at det følger af EU-Domstolens praksis, at rent formelle godkendelser, hvori der ikke kan træffes afgørelse om nye vilkår, falder uden for kravet om forudgående VVM, jf. blandt andet dommen i sag C-201/02, Delena Wells.

Efter selve ordlyden af de relevante bestemmelser om VVM-pligt synes det ikke at fremgå, at koncessionsophør og efterfølgende tilladelsesprocesser vil udløse pligt til at foretage VVM-undersøgelser. Imidlertid synes reglerne i praksis bl.a. af EU-Domstolen at være blevet fortolket meget udvidende, således at man kunne overveje, om der vil skulle foretages en VVM-undersøgelse af Tangeværket, dvs. en vurdering af Tangeværkets virkninger på miljøet. Der henvises her til, at det fremgår af Miljøministeriets vejledning om VVM i planloven fra 2009, at "*ved en ny tilladelsesproces efter bortfald af eksisterende rettigheder er virksomheden ikke fritaget for VVM-bestemmelserne, herunder anmeldelsespligten*" (side 20). Tilsvarende henvises til Skov- og Naturstyrelsens notat af 22. oktober 2007 om "*VVM af eksisterende anlæg*", hvoraf det samme fremgår.

En VVM vil naturligvis have betydelige omkostninger for Tangeværket. Tangeværket er derfor ikke enig i punkt. 4 i bemærkninger om, at forslaget ikke vurderes at have økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet, såfremt der skal udføres en VVM-undersøgelse.

I Kammeradvokatens notat af 3. april 2013 er det imidlertid anført, at det er hans vurdering, at fortsættelse af elproduktionen på Tangeværket efter 8. januar 2014 ikke vil udløse pligt til at foretage VVM-undersøgelser.

Der er derfor behov for en afklaring af, i hvilket omfang Tangeværkets fortsættelse via nye tilladelsesprocesser vil udløse pligt til at udføre en VVM-undersøgelse. Lovforslaget bør indeholde en sådan afklaring.

7. PRAKTISK BETYDNING AF OPHÆVELSE AF KONCESSIONEN

Det er anført i de almindelige bemærkninger, punkt 1.1 til lovforslaget, *"at ophævelsen af koncessionen ikke i sig selv vil have nogen praktisk betydning for værkets fremtid"*.

Dette er Gudenaacentralen uenig i, idet der ud over det allerede anførte henvises nærmere til punkt a - d nedenfor.

7.1 Lovforslaget indebærer stor risiko for Tangeværkets fremtidige økonomi og dermed drift

Lovforslaget giver ikke mulighed for at vurdere de fremtidige økonomiske vilkår for Tangeværket. Dette bør være tilfældet, således at Gudenaacentralens andelshavere har mulighed for at tage stilling til, om det er økonomisk forsvarligt at fortsætte driften på de vilkår, som vil komme til at gælde, herunder om der skal igangsættes en dyr VVM. Omkostninger til sidstnævnte kan nemt løbe op i 0,5 mio. kr. og også mere.

Tilsvarende er der ikke længere et loft på de omkostninger, som Gudenaacentralen kan komme til at betale for vedligeholdelse mv. af Gudenåen, hvilket navnlig henset til den kommende vandplan for 2015-2021, giver en stor risiko for ekstra omkostninger.

Det forhold, at der ikke ved lovforslaget – som tidligere lovet - tages stilling til en helhedsløsning for Tangeværket og Tange Sø samt eventuelle omløb, indebærer også, at der er meget stor risiko for, at denne manglende myndigheds-/løsningskoordinering medfører, at Tangeværket kommer til at afholde omkostninger, der vil være spildte, når den endelige løsning for området er fundet. Dette er hverken acceptabelt for Gudenaacentralen eller for samfundsøkonomien.

Der vil således være en række usikkerhedsfaktorer knyttet til driften af Tangeværket mindst indtil 2021 – og formentlig også længere - hvilket vil være til skade både for andelshaverne, Tangeværket, Tange Sø og Energimuseet. Driften af Tangeværket (og Energimuseet), vil derfor ske på et meget usikkert grundlag, hvilket vil have en stor praktisk betydning for den fremtidige drift og fremtidige investeringer i selve Tangeværket (og Energimuseet).

7.2 Risici for Tangeværkets kulturhistoriske værdi, fredede bygninger m.v.

Tangeværket er et vigtigt led i ældre dansk industrikultur. Der knytter sig således betydelig kulturhistorisk interesse og værdi til det samlede anlæg ved Tangeværket, som i de første år efter anlæggelsen forsynede store dele af Midtjylland med elektricitet. Værket og dets omgivelser, herunder Danmarks største kunstigt skabte sø, Tange Sø, udgør et sammenhængende kulturmiljø.

Tange Sø er i kommuneplanen også udlagt som særligt naturbeskyttelsesområde, hvor naturværdierne og de kulturhistoriske, geologiske og landskabelige værdier skal beskyttes.

Herudover understreges områdets betydning af, at Tangeværkets hovedbygning, dæmningsanlæg og indløbskanal i 2006/07 blev fredet af Kulturarvsstyrelsen (nu Kulturstyrelsen) efter § 3 i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer, ligesom området ved Tangeværket, ledningstracé, dæmningsanlæg, den kunstige sø, pramdragerstien, Tangeværkets bygninger og funktionærboliger er udlagt som særligt beskyttelsesværdigt kulturmiljø.

Områdets betydning understreges også, af at Tangeværket, Tange Sø og Energimuseet er blevet udnævnt til særlig national seværdighed, jf. punkt 2 ovenfor.

Af et høringsvar fra Kulturarvsstyrelsen af 12. april 2011 fremgår endvidere, at styrelsen vil henstille, at opstemningen ved Tangeværket (Gudenaåen) bevares, og at værket sikres vandføring til at fortsætte den nuværende drift.

Såfremt Tangeværkets eksistens kommer i fare, vil bevaringen af Tangeværket også komme i fare, herunder de fredede bygninger m.v., idet disse vil skulle nedrives, såfremt staten ikke vil overtage bygningerne mod erstatning, jf. lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer.

En nedrivning af selve Tangeværket vil i praksis dog formentlig være umulig, medmindre hele eller dele af Tange Sø tørlægges.

7.3 Betydning for Energimuseet

Energimuseet blev indviet i 1984 og er siden blevet støttet anlægsmæssigt og driftsmæssigt med flere millioner kroner af Gudenaacentralen, ligesom Gudenaacentralen i det daglige servicerer museet på en række områder.

I høringsvaret til 2002-forlængelsesloven oplyste Energimuseet, at hvis den kommercielle el-produktion på Tangeværket ophører, kan det resultere i, at Energimuseet må lukke. Derved tabes investeringer i museet, der på daværende tidspunkt var på ca. 60 mio. kr. og 13-14 arbejdspladser. Lovforslaget kan derfor også få store praktiske konsekvenser for samarbejdet mellem værket og Energimuseet – og dermed også for Energimuseets eksistens.

7.4 Miljømæssig og øvrig betydning for Tange Sø af eventuel lukning af Tangeværket eller ved økonomiske problemer for Tangeværket

I og omkring Tange Sø er der i årenes løb opstået et alsidigt plante- og dyreliv. Der er endvidere store rekreative interesser knyttet til søen, bl.a. fiskeri, sejlad, fugleobservationer m.v., og området er et populært udflugts- og vandreområde.

Såfremt Tangeværket må lukke eller får økonomiske problemer på baggrund af nye vilkår ved tilladelser eller andre krav som følge af koncessionsophævelsen, vil det få betydning for Tange Sø, herunder stor miljømæssig betydning.

Det må således til stadighed sikres, at vandet, der ophobes i Tange Sø, vil kunne lukkes gennem slusen ved Tangeværket. Og her er det ikke muligt, at værket kører på nedsat kraft– eller kun kører en gang imellem. Værket bliver nødt til at køre hele tiden for, at det er operationelt.

Såfremt Gudenaacentralen ikke økonomisk har mulighed for at drive Tangeværket, opstår derfor spørgsmålet om, hvem og hvordan der i så fald kan og skal sikre kontinuerlig drift af værket for at undgå oversvømmelser fra Tange Sø m.v.

Det skal i denne forbindelse også fremhæves, at det fremgår af en rapport udarbejdet af Jakob Altenborg fra 1999 til 2004, at Tange Sø har en positiv indvirkning på vandkvaliteten nedstrøms Tangeværket på flere målbare områder. Det drejer sig om kvælstof, forfor og suspenderet stof.

Igen må lovforslaget vurderes som havende stor praktisk betydning for værket og Tange Sø.

8. INDEBÆRER LOVFORSLAGET REELT EKSPROPRIATION AF TANGEVÆRKET UDEN ERSTATNING?

I den eksisterende lov om udnyttelsen af vandkraften i Gudena, lov nr. 184 af 20. marts 1918, er der i § 1, litra o, indsat en garanti for Tangeværkets ejere om, at det ved koncessionstidens udløb skal fastsættes ved lov, hvad der skal ske med koncessionshaverens anlæg.

Denne garanti er ikke opfyldt ved lovforslaget, selvom det fremgår heraf, at Tangeværket kan drives videre under den eksisterende, almindelig lovgivning, dels da det er uklart hvilke vilkår og tilladelser der vil blive givet på – hvis de overhovedet bliver givet, dels da lovforslaget tilsyneladende ikke tager højde for al lovgivning, jf. blandt andet punkt 6 ovenfor.

Dermed synes lovforslaget at have karakter af ekspropriation – i hvert fald hvis resultatet af myndighedsbehandlingen bliver, at Tangeværket (I) enten ikke kan opnå de fornødne tilladelser (II) eller kun kan opnå de nødvendige tilladelser på sådanne vilkår, at det reelt ikke er økonomisk muligt eller forsvarligt at drive Tangeværket videre.

Tilsvarende må det anses som ekspropriation, (III), hvis det i forbindelse med vandplanerne for 2015-2021, eller på et senere tidspunkt, måtte blive vedtaget at etablere det lange omløb langs Tange Sø, idet det vil betyde en lukning af Tangeværket, da der ikke vil komme tilstrækkeligt vand i Tange Sø til, at vandkraftværket kan udnyttes. Det samme gør sig gældende, hvis (IV) konsekvensen af vandplanen bliver, at Tange Sø nedlægges, eller (V) der etableres et mellem eller kort omløb, som påvirker Tangeværkets økonomi enten via anlægsudgifter eller i forhold til driften i et sådan omfang, at det reelt ikke længere er muligt eller forsvarligt at drive Tangeværket videre.

Det følger af de almindelige regler om ekspropriation, at dette alene kan ske imod sædvanlig erstatning.

Der henvises i denne forbindelse til, at det følger af retspraksis, at en beskyttelse efter lovgivningen kan blive anset for et formuegode, og bortfaldet af beskyttelsen derfor kan anses om ekspropriation, der udløser erstatning, jf. dommen i UfR 1961.337 H.

At de ovennævnte situationer vil udgøre ekspropriation, understøttes af, at det følger af den gældende koncessionslovs § 1, litra p), at såfremt mindre end halvdelen af andelshaverne er kommuner – hvilket er tilfældet nu – har staten en forkøbsret til at overtage anlægget på ekspropriationsvilkår.

På ovennævnte baggrund er det således Gudenaacentralens opfattelse, at garantien i koncessionslovens § 1, litra o, ikke er opfyldt – og at det forhold, at garantien forsvinder, indebærer ekspropriation i sig selv – i hvert fald hvis en af de i punkt (I) - (V) oplistede situationer opstår.

Konsekvensen af en af de i punkt (I) - (V) nævnte situationer vil således blive, at værdien af Tangeværket formindskes væsentligt – og tilsvarende for bygningerne. Staten vil via sin forkøbsret kunne købe værket til en lavere pris, end hvis værket var blevet eksproprieret, mens det var i drift.

Med andre ord kan lovforslaget reelt indebære ekspropriation af Tangeværket uden erstatning.

9. SAMMENFATNING

På ovennævnte baggrund er det – fortsat – Gudenaacentralens opfattelse, at 1918-loven ikke bør ophæves, før alle de nødvendige undersøgelser er foretaget, og der er taget endelig stilling til, hvilken samlet løsning, der ønskes for Tange Sø og Gudenåen, herunder om der ønskes omløbsstryg, og dermed hvilke krav der skal stilles til Gudenaacentralen som vilkår for at opnå en ny tilladelse til fortsat drift af værket.

Dette gælder så meget desto mere i dag end i 2000, idet vandplanen for 2015-2021 vil indebære en stillingtagen til en helhedsløsning. På den baggrund er det Gudenaacentralens opfattelse, at der bør ske en afklaring/valg af faunapassage eller anden løsning via vandplanen, inden Gudenaacentralens koncession ophæves.

Som der er redegjort for ovenfor, vil det have en række uheldige konsekvenser for Tangeværket, Tange Sø og Energimuseet, såfremt koncessionen ophæves, inden helhedsløsningen via vandplanen er på plads – som i yderste konsekvens kan resultere i en lukning af Tangeværket med deraf følgende problemstillinger for Tange Sø og de fredede bygninger m.v.

Som redegjort for, er det også Gudenaacentralens opfattelse, at lovforslaget reelt kan komme til at indebære ekspropriation af Tangeværket uden erstatning.

Endelig er det Gudenaacentralens opfattelse, at det udarbejdede lovforslag på visse punkter er misvisende, herunder på vurderingen af, om forslaget vurderes at have økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet, ligesom Gudenaacentralen vil anbefale, at der sker en omtale af, i hvilket omfang VVM-reglerne og som minimum planloven og naturbeskyttelsesloven er relevante for Tangeværket efter ophævelse af koncessionen.

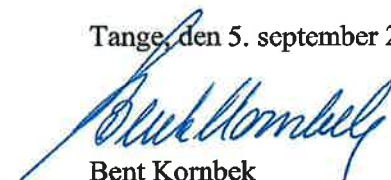
Gudenaacentralen håber, at ministeren ved dette høringssvar er blevet overbevist om, at der fortsat er en række forhold, der taler for at regulere værkets drift ved en koncessionslov. Den eksisterende koncessionslov bør derfor ikke ophæves, men forlænges, jf. nedenfor.

10. ÆNDRINGSFORSLAG

På ovennævnte baggrund har Gudenaacentralen følgende ændringsforslag til selve lovudkastet – ud over de ovenfor anførte præciseringer/afklaringer. Ændringsforslagene er opstillet i prioriteret rækkefølge, således at Gudenaacentralen helst ser pkt. 1 gennemført, derefter pkt. 2 og 3.

- 1) **Koncessionen forlænges i en betydelig årrække (8-10 år) til 2021 som minimum, og gerne i 3-5 år yderligere**, henset til, at næste vandplan dækker 2015-2021 og skal sikre den ønskede afklaring. De yderligere 3-5 år skulle tage højde for forsinkelse af næste vandplan.
- 2) **Fortsættelse af koncessionen i hvert fald indtil omløbsproblematikken er afklaret**, såfremt der, ministeren bekendt, bliver truffet afgørelse om omløbsproblematikken tidligere end 2021.
- 3) **Ændring af lovgrundlag, således at der opstilles klare kriterier for den fortsatte drift med henblik på sikring af fortsat drift/det økonomiske grundlag samt af muligheden for planlægning af fremtidige investeringer**
For eksempel bør der opstilles overordnede rammer for den fremtidige drift af Tangeværket, herunder at de kompetente administrative myndigheder (Viborg Kommune) ikke kan meddele afslag på nye ansøgninger, samt at de vilkår, der knyttes til tilladelserne, skal sikre en erhvervsmæssig rentabel drift.

Tange, den 5. september 2013

Bent Kornbek
Bestyrelsesformand

Rasmus Lambert
Direktør

BILAG 1

Miljøministeriet

Gudenaacentralen

Bjerringbrovej 54
8850 Bjerringbro

Ministeren

J.nr. NST-401-00424

Den **15 JUNI 2012**

Invitation til møde om Gudenaacentralen

Tak for invitationen til en drøftelse af de fremtidige forhold omkring Tangeværket, som var aktualiseret af, at Gudenaacentralens koncession udløber i 2014.

Det er i lovforslaget til den seneste koncessionsforlængelse fra 2007 tilkendegivet, at der skal tages stilling til, hvilken løsning af passageproblemerne, der skal anvendes, så vilkårene for en eventuel fremtidig drift kan fastlægges.

I vandplan 2010-2015 er det angivet, at det skal afklares, hvordan man behandler vandkraftopstemninger i relation til Vandrammedirektivets bestemmelser om passageforhold. Miljøministeriet forventer, at en sådan redegørelse kan foreligge i anden halvdel af 2012.

Jeg vil derfor foreslå, at vi afventer denne redegørelse, og dermed er blevet lidt klogere. Når den tid kommer, vil jeg meget gerne mødes og drøfte sagen.

Med venlig hilsen

Ida Auken

Miljøministeriet
Att.: Miljøminister Ida Auken
Børsgade 4
1215 København K

Sendt pr. e-mail: ministeren@mim.dk

Horten
Philip Heymans Allé 7
2900 Hellerup
Tlf +45 3334 4000
Fax +45 3334 4001
www.horten.dk

Henriette Soja
Dir +45 3334 4293
Mob +45 5234 4293
hso@horten.dk
Sekretær Helle Rudolph Jensen
Dir +45 3334 4165
hje@horten.dk

J.nr. 160422

27. november 2013

• L 44 - FORSLAG TIL LOV OM OPHÆVELSE AF LOV OM UDNYTTELSE
AF VANDKRAFTEN I GUDENAA OG ÆNDRING AF LOV OM VANDLØB

HORTEN

Kære Ida Auken

På vegne af Gudenaacentralen A.m.b.a. (Gudenaacentralen) fremsendte vi et brev den 4. november 2013 med bilag med kommentarer til ovennævnte.

Ministeren blev af Folketingets Miljøudvalg ved spørgsmål 1 til L 44 bedt om at kommentere vores brev. Vi har med interesse gennemgået dit svar på vores brev og dine svar på udvalgets spørgsmål til L 44.

Vi kan desværre konstatere, at det er ministeriets – og Naturstyrelsens - opfattelse, at der ikke er behov for at ændre den nuværende ordlyd af lovforslaget.

Henset til vores kommentarer af 4. december 2013 – samt Gudenaacentralens tidligere høringssvar til udkast til lovforslaget – undrer vi os naturligvis over, at ministeren virkelig kan stå inde for at anbefale Folketinget at vedtage lovgivning, der

- 1) i lovtæksten indeholder en forkert gengivelse og dermed skærpelse af den eksisterende vandløbsvedligeholdelsesforpligtelse for Gudenaacentralen på trods af, at en skærpelse åbenbart ikke er intentionen, jf. lovbemærkningerne og svar på spørgsmål 1 til L 44
- 2) i lovtæksten indeholder en forkert gengivelse og dermed skærpelse af den eksisterende forpligtelse til at udsætte fisk, selvom det åbenbart heller ikke er intentionen, jf. lovbemærkningerne og svar på spørgsmål 1 til L 44,
- 3) vil indebære en uklar dobbeltregulering i tidsrummet fra lovens ikrafttræden den 8. januar 2014 og indtil de nødvendige tilladelser efter vandforsyningsloven m.v. er opnået,
- 4) ikke er fyldestgørende i forhold til alle relevante forhold, jf. navnlig Gudenaacentralens høringssvar af 5. september 2013, og
- 5) indeholder lovbemærkninger, som ministeren og Naturstyrelsen anser for juridisk bindende og som ikke stemmer fuldt overens med lovtæksten, navnlig ikke i forhold til vandløbsvedligeholdelsesforpligtelsen og forpligtelsen til at udsætte fisk, jf. pkt. 1 og 2 ovenfor (at lovgive via bemærkningerne anses traditionelt ikke for at indebære god lovgivningskvalitet).

Vi havde anmodet Folketingets Miljøudvalg om foretræde den 28. november 2013. Pågrund af besvarelsen af spørgsmål til L 44 anser vi nu et sådant foretræde for at være formålsløst henset til den holdning, som ministeren indtager; særligt til, at der ikke er behov for ændringer/justeringer af lovforslaget for at imødegå de ovenævnte problemstillinger. Vi har derfor aflyst foretræde og fremsender i stedet dette brev.

På trods af ovenstående har vi således med tilfredshed noteret, at ministeren i lovforslaget – og i svaret på spørgsmål hertil – fastholder, at lovforslaget ikke har nogen økonomiske konsekvenser for Gudenaacentralen. Og i forlængelse heraf er det også ministerens opfattelse, at lovforslaget ikke vil aktualisere lukning af Tangeværket.

Tilsvarende har vi med tilfredshed noteret, at det er Naturstyrelsens og ministerens opfattelse, at lovbemærkningerne er juridisk bindende (i samme omfang som selve lovteksten), jf. ovenfor; og at det af disse helt klart fremgår, at lovforslagets bestemmelser alene har til formål at videreføre gældende forpligtelser, ligesom det er styrelsens opfattelse, at en skærpelse af forpligtelserne ikke vil være i overensstemmelse med almindelig forvaltningsret.

HORTEN

På denne baggrund anser Gudenaacentralen sig for berettiget til at afvise ethvert krav på vandløbsvedligeholdelse og krav på fiskeudsætning, der både indholdsmæssigt og omkostningsmæssigt går ud over de krav, som i dag påhviler Gudenaacentralen i hehold til den nugældende koncessionslov, jf. herved nærmere vores redegørelse herfor i brev af 4. december 2013.

Ministeren har i sin besvarelse af spørgsmål 1 tilbudt, at Naturstyrelsen står til rådighed for en drøftelse af de tvivlsspørgsmål, der måtte være. Idet Gudenaacentralen har noteret sig ovenstående, anser vi ikke en sådan drøftelse for nødvendig på nuværende tidspunkt.

Derimod vil Gudenaacentralen – hvis der måtte opstå tvivlsspørgsmål om Gudenaacentralens vandløbsvedligeholdelsesforpligtelser og forpligtelser til fiskeudsætning – henvise til Naturstyrelsen for en afklaring. Desuden vil eventuelle økonomiske krav, der går ud over nuværende forpligtelser, der påhviler Gudenaacentralen, blive videregivet til Naturstyrelsen som værende rette adressat for sådanne eventuelle krav.

Endelig forstår vi Naturstyrelsens besvarelse således, at der ikke ved fortsættelse af værket skal foretages en VVM-undersøgelse, habitatvurderinger og vurderinger efter vandløbsloven.

Kopi af denne skrivelse er samtidig fremsendt til Folketingets Miljøudvalg samt vicedirektør Peter Ilsøe og kontorchef Oluf Engberg, Naturstyrelsen

Med venlig hilsen
Horten

Henriette Soja

An aerial photograph showing a river valley. A dam is visible in the lower left, with a road crossing it. To the right of the dam, there are several buildings, including a large industrial or utility building with a complex roof structure. Further up the valley, there is a parking lot filled with cars. The surrounding area is a mix of green fields and bare trees, suggesting a late autumn or winter setting.

Stavsild og lam- pretter i Gudenåen

Bilag til ansøgning om indvin-
dingstilladelse for Tangeværket

GUDENAACENTRALEN

16. DECEMBER 2019

Indhold

1	Baggrund	3
2	Biologi, livscyklus og forekomst i Gudenåen	3
2.1	Bæklampret (<i>Lampetra planeri</i>)	3
2.1.1	Biologi	3
2.1.2	Forekomst i Gudenåen	5
2.2	Flodlampret (<i>Lampetra fluviatilis</i>)	5
2.2.1	Biologi	5
2.2.2	Forekomst i Gudenåen	7
2.3	Havlampret (<i>Petromyzon marinus</i> L.)	7
2.3.1	Biologi	7
2.3.2	Forekomst i Gudenåen	9
2.4	Stavsild (<i>Alosa fallax</i>)	9
2.4.1	Biologi	9
2.4.2	Forekomst i Gudenåen	11
3	Samlet vurdering af de 4 arter	11
4	Referencer	12
5	Anden relevant litteratur	13

Projekt ID: 10400000

Dokument ID:

XTAXEUDNY4W-75177900-787

Ændret: 16-12-2019 07:30

Revision

Udarbejdet af CAB/BJP

Kontrolleret af

Godkendt af

1 Baggrund

I forbindelse med myndighedsbehandlingen af Tangeværkets ansøgning om en ny indvindingstilladelse, har Miljø- og Fødevarerklagenævnet i deres afgørelse af 21.02.2019 (berigtiget den 15.05.2019) bemærket, at der ikke foreligger en vurdering af en eventuel påvirkning af de akvatiske arter i habitatområde H14 og H45.

Ved en gennemgang af udpegningsgrundlaget for de to nævnte habitatområder (se Figur 1.1), er det vurderet, at der primært er tale om arterne bæklampret, flodlampret, havlampret og stavsild.

Dette notat indeholder en beskrivelse af de fire arters biologi og forekomst i Gudenåen, til brug for en fornyet myndighedsbehandling. Der er tale om en litteraturgennemgang, som vurderes at være tilstrækkeligt omfattende til at danne et fagligt grundlag for det videre arbejde. Notatet er udarbejdet med inddragelse af flere eksterne parter med viden om de omtalte fiskearter, herunder fiskeeksperten Henrik Carl (Zoologisk Museum) og forfatteren til de tekniske anvisninger (Peter Wiberg-Larsen).

Figur 1.1: Gældende udpegningsgrundlag (2013) for habitatområder H14 og H45. <https://mst.dk/media/117084/habitatud-pgr201231dec.pdf>

14	Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord	1095	Havlampret (<i>Petromyzon marinus</i>)
		1099	Flodlampret (<i>Lampetra fluviatilis</i>)
		1103	Stavsild (<i>Alosa fallax</i>)
		1355	Odder (<i>Lutra lutra</i>)
		1365	Spættet sæl (<i>Phoca vitulina</i>)
45	Gudenå og Gjern Bakker	1037	Grøn kolleguldsmed (<i>Ophiogomphus cecilia</i>)
		1096	Bæklampret (<i>Lampetra planeri</i>)
		1166	Stor vandsalamander (<i>Triturus cristatus cristatus</i>)

2 Biologi, livscyklus og forekomst i Gudenåen

2.1 Bæklampret (*Lampetra planeri*)

Bæklampret indgår ikke i det nugældende udpegningsgrundlag for "H14 - Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord" fra 2013, men er forslået medtaget i det udpegningsgrundlag, der er i høring i efteråret 2019. Endvidere er bæklampret på udpegningsgrundlaget for "H45 - Gudenå og Gjern Bakker".

2.1.1 Biologi

Bæklampretten er, ligesom fisk, et hvirveldyr, men hører i modsætning hertil til klassen *Agnatha* (kæbeløse) og tilhører lampretfamillien. Bæklampretten udgør sammen med flodlampretten (*Lampetra fluviatilis*), som beskrives for sig selv i afsnit 2.2 herunder, et såkaldt artspaar med en endnu uafklaret systematik og artsstatus / 1/, som ligeledes er uddybet i afsnit 2.2.

Bæklampretten forekommer i sær i den øvre del af vandløbssystemerne og i de mindre vandløb. Bæklampretten er i modsætning til flodlampretten stationær og gennemlever hele sin livscyklus i ferskvand.

Larven lever nedgravet på mudderbund. Den findes både langs med brinkerne og midt i vandløbet, hvor den foretrækker steder uden for meget grøde.

Larven er blind og lever af detritus og alger. Forsøg har dog vist at mange alger passere ufordøjet igennem larven. Det antages at svampe og bakterier på overfladen af detrituspartikler er vigtige for lampretlavernes ernæring.

Larvestadiet varer fra 2,5 til 8 år. Der er dog undersøgelser, som viser at det i nogle tilfælde kan varer helt op til 20 år. Når larverne er 120-175 mm påbegyndes forvandlingen af larven til en voksen kønsmoden lampret. Under forvandlingen udvikles øjne, larvens mund ændres og der udvikles tænder. Æg-anlæggene udvikles fra umodne æg på 0,1 mm til modne æg på 1,0 mm. En bæklampret hun indeholder maksimalt ca. 3.000 modne æg.

Forvandlingen påbegyndes typisk i august og varer ca. 6 måneder. De voksne bæklampretter vandrer opstrøms, når de forlader mudderbunden. I Sverige er der påvist vandringer på op til 2 km, men ofte ligger gydebankerne umiddelbart opstrøms for opvækstområderne /1/.

Gydningen foregår i Danmark fra marts til maj, men gydning er observeret til sidst i juni. Hannerne ankommer først til gydebankerne, der består af sand og grus. Her begynder de at grave gydegruber. Senere ankommer hunnerne og bistår med at grave gydegruber, der måler op til 20 x 15 cm og er 5-10 cm dyb. Legen foregår parvis eller i grupper på op til 30 individer. Hannerne suger sig under gydningen fast til hunnens nakke og halerne omslynger hinanden. Hunner og hanner hvirvler rundt samtidig med at æg- og sædceller frigives og dækkes af grus og sten. Æggene ligger beskyttet i gruset ligesom ørred- og lakseæg.

Æggene klækkes efter 11-14 dage. De nyklækkede larver er uden blommesæk og måler ca. 4 mm. Halen er tyk og fungerer muligvis som en blommesæk med oplagsnæring. Larven forlader gydebanken efter 4-5 dage og driver med strømmen nedstrøms til et egnet sted med mudderbund, hvor de graver sig ned.

Bæklampret vurderes at have en relativt ringe spredningsevne, idet de observerede migrationer i voksenstadiet er relativt korte. Men den langsomme migration i et vandsystem over generationer må dog alligevel antages at kunne have stor betydning for opretholdelse af den genetiske variation, artens enhed og overlevelse på længere sigt. Spærringer og andre hindringer for migration i vandsystemet må derfor vurderes at kunne påvirke en bestand negativt / 12/ 13/.

Bæklampretten kræver et højt iltindhold, og iltforbrugende spildevand og dårlig vandkvalitet må derfor antages at have en væsentlig negativ betydning for arten.

Bæklampretten er ligeledes afhængig af, at der i vandløbet findes gydeegnet bund, med det rigtige fald, bundsubstrat og vandhastighed. Udretning, regulering og hårdhændet vedligeholdelse af vandløbene udgør derfor en trussel i forhold til forekomsten af egnede gydepladser, som det også er tilfældet for ørred og laks.

I forhold til artens beskyttelse og forvaltning må det anses for vigtigt om bæklampretten skal betragtes som én selvstændig art eller den tilsammen med flodlampret udgør en art. Det er her blandt andet et grundlæggende spørgsmål om hvad, der er genstanden og enheden for beskyttelsen og forvaltningen.

Bæklampret har en primært vestlig udbredelse i Danmark. Den er relativt almindelig i Jylland. Den forekommer med en del registreringer på Fyn, mens den er relativt sjælden på Sjælland og Bornholm.

2.1.2 Forekomst i Gudenåen

Søgning i Winbio viser at bæklampret er udbredt i hele Gudenåsystemet. Helt det samme billede tegner sig i forbindelse med udarbejdelse af Atlas over danske ferskvandsfisk / 1/.

Laverne af bæklampret er næsten umulige at skelne fra flodlamprettens larver. Det er derfor muligt at en del af de registreringer der er gjort, faktisk har været flodlampret / 4/.

I forhold til opstemningen ved Tangeværket, vurderes denne at have begrænset betydning for bæklampretter, idet de er stationære og ikke har behov for at trække op- og nedstrøms i forbindelse med eksempelvis vandringer til og fra havet (som flod- og havlampret).

2.2 Flodlampret (*Lampetra fluviatilis*)

Flodlampretten er på det gældende udpegningsgrundlag for "H14 - Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord" og indgår også på udpegningsgrundlaget i det forslag, der er for øjeblikket er i høring.

2.2.1 Biologi

Flodlampret er en såkaldt anadrom art. I lighed med havørred og laks har den et ungdomsstadie, der hos lampretter betegnes larvestadiet, som tilbringes i ferskvand og et voksenstadium som tilbringes i saltvand, hvorefter den vender tilbage til ferskvand, hvor den reproducerer sig. I larvestadiet er flodlampretten meget vanskelig at skelne fra bæklamprettens larve / 1/ 4/. Flodlampretten er i sit voksenstadium parasitisk og lever af fisk, som den suger sig fast på.

Det er diskuteret, om bæk- og flodlampretter udgør to forskellige fænotyper af den samme art uden reproduktiv adskillelse, i analogi med eksempelvis bæk- og havørred eller om de er helt eller delvist reproduktivt adskilte. Krydsningsforsøg har vist at bæk- og flodlampret i det mindste i laboratoriet kan parres og få levedygtigt afkom. Det er endvidere observeret, at bæk- og flodlampret i naturen en gang imellem kan observeres at benytte den samme gydegrube / 1/. Genetiske undersøgelser understøtter i et vist omfang begge hypoteser. Der kan således findes undersøgelser, der viser at der i sympatriske (samlevende) populationer af bæk- og flodlampretter er alleldivergenser i flere gener med fikserede alleler i henholdsvis den ene og den anden type (Sorraia River, Portugal) / 8/. Undersøgelser i Frankrig viser, at der som forventet er stor forskel i mellem parapatriske (geografisk adskilte) populationer, grundet geografisk adskillelse og barriere for genflow, imens forskellen imellem sympatriske populationer af bæk- og flodlampret variere for de undersøgte lokaliteter fra fuldstændig sammenblanding til moderat genetisk differentiering. Denne variation svarer til spændet imellem ikke genetisk adskilte fænotyper, til delvist adskilte populationer / 9/. Der er ikke kendskab til bæk- og flodlamprets genetiske status og enhed i Danmark. Det er imidlertid essentielt at disse forhold bliver undersøgt og belyst, da de er centrale for arternes/artens beskyttelse og forvaltningen heraf.

Som gydevandløb foretrækker flodlampretten større floder og åer /1/. Flodlamprettens larve er, som allerede beskrevet, næsten umulig at skelne fra bæklamprettens larve og dens fødebiologi og valg af habitat kan heller ikke differentieres fra bæklampret. Den forekommer i sær på mudderbund, hvor den lever af detritus og alger. Larven lever typisk 2,5-3,5 år før de påbegynder forvandlingen, hvilket er lidt kortere end angivet for bæklampretten / 1/.

De begynder typisk forvandling til voksenstadiet i august når de er 90-150 mm lange. Under den 6 måneder lange forvandling udvikles øjne, munddele og æg. I det tidlige stadium af forvandlingen kan hunnerne netop skelnes fra bæklampretens hunlige larver på et større antal æg / 1/.

Flodlampretten bliver typisk i vandløbet vinteren over og trækker ud i saltvand om foråret fra midten af marts til maj, ofte i forbindelse med store vandføringer.

Dens levevis betegnes ofte som parasitisk, men er måske snarere rovfisk, da byttet ofte dør af angrebet. Byttedyrene omfatter blandt andet torsk, brisling, sild, helt, skalle, smelt, ørred, laks og makrel. Flodlampretten forbliver typisk i saltvand i et til to år, hvor den formodes primært at forekomme kystnært / 1// 4/.

De gydemodne flodlampretter trækker op i ferskvand i sommeren, henover efteråret og igen det følgende forår. Det er forskelligt fra vandløb til vandløb om der er opgang en eller to gange om året. Opgangen er dog ikke særlig godt undersøgt i danske vandløb. Der er ikke kendskab til at optrækkende voksne flodlampretter er styret af homing, som det er tilfældet hos laks og ørred. Derimod bliver de tiltrukket af duftstoffer fra lampretlarver / 1/.

Flodlampretten er selv udsat for prædation fra gedde, aborre og fugle som måger, toppet skallesluger og stor skallesluger.

De gyder når vandtemperaturen er nået over 9 grader, hvilket i Danmark typisk sker i april. Ligesom hos bæklampretten foretrækker flodlampretten gydebanker bestående af grus og småsten. Hannerne ankommer først og graver en oval gydegrube, som er op til 1 meter i længden. Siden indfinder hunnerne sig og gydningen foregår som hos bæklampretten sig ved at hannen suger sig fast til nakken på hunnen og halerne omslynger hinanden. Hannen befrugter æggene samtidig med at de gydes. Æggene havner i den bagerste del af gydegruben, hvor de dækkes af sten og grus der hvirvles op og derved beskytter dem. En voksen hun kan indeholde op til 54.000 æg, som gydes ad flere gange med op til flere forskellige hanner. Efter gydningen dør de voksne fisk.

Æggene klækker efter en til tre uger. De nyklækkede larver måler ca. 4 mm. Som hos bæklampretten er de uden blommesæk, men har en tyk hale som formodes at indeholde oplagsnæring. Larverne forlader gydegruben 4-5 dage efter klækningen og driver med strømmen nedstrøms til et velegnet levested med mudderbund.

En af truslerne mod flodlampretten er spærringer i vandløbene. Dæmninger og sluser kan forceres, hvis højdeforskellen er mindre end 15 cm. Fisketrapper kan anvendes til opstrøms passage. Steder med strømhastigheder over 1,9 m/s kan ikke forceres / 1/.

Flodlampretten er ligeledes afhængig af, at der i vandløbet findes gydeegnet bund, med det rigtige fald, bundsubstrat og vandhastighed. Udretning, regulering og hårdhændet vedligeholdelse af vandløbene udgør derfor en trussel i forhold til forekomsten af egnede gydepladser, som det også er tilfældet for ørred og laks.

I forhold til artens beskyttelse og forvaltning må det anses for vigtigt om flodlampretten skal betragtes som én selvstændig art eller den tilsammen med bæklampret udgør en art. Det er blandt andet et grundlæggende spørgsmål om hvad, der er genstanden og enheden for beskyttelsen og forvaltningen.

Flodlampretten har i Danmark sin hovedudbredelse i Jylland syd for Limfjorden. Den er registreret i en del af åerne med tilløb til Limfjorden. Den er endvidere kendt i åer som munder ud i Nissum Fjord og Ringkøbing Fjord. Den er dog mere talrig i åerne med udløb på vestkysten syd for Ringkøbing Fjord herunder Brede Å, Kongeåen og i sær Ribe Å. Flodlampretten er sjælden i de østjyske åer /5/. Den er ikke registreret på Fyn. Der er ældre spredte registreringer fra Sjælland fra Havelse Å, Esrum Å, Halleby Å og Suså.

2.2.2 Forekomst i Gudenåen

Jævnfør Danmarks Fiskeatlas kendes den i Gudenå fra Koldbæk, Nørreå, Tjærbæk og Lilleå / 1/.

Henrik Carl har siden udarbejdet et notat om registreringer i Gudenåen / 3/. Det er heri angivet at ifølge ikke navngivne kilder var den i 1800-tallet ikke sjælden i den nedre del af Gudenåen. Omkring 1900 omtales den fra Ans, formodentlig hvor Tange Sø nu ligger.

Der er i 1984, i forbindelse med undersøgelser af fiskebestanden i Randers Fjord, registreret flodlampret på gydevandring / 14/. Denne observation er verificeret med forfatteren, Jan Nielsen, der oplyste at der ved denne undersøgelse blev fanget en del både flod- og havlampretter i Gudenåen (pers. Komm. Jan Nielsen)

I nyere tid er den fanget i Linåen en enkelt gang i 2006 og to gange i 2014 / 3/. Disse registreringer forekommer ikke i Winbio. Udtræk fra Winbio viser, at flodlampret er påvist to gange i 2010 i henholdsvis Funder Å og Nørbæk. Alle disse fund er langt opstrøms i Gudenå ovenfor Tange Sø.

Linåen er ligesom de to fundsteder i Winbio fra 2010 beliggende opstrøms for Tange Sø. Der tegner sig altså samlet et lidt overraskende billede af, at den formentlig er i stand til at passere opstemningen ved Tange Sø.

Lampretter har siden 2011 været overvåget i det nationale overvågningsprogram (NOVANA). Det betyder at hvert habitatområde hvor der forekommer lampretter på udpegningsgrundlaget, er blev undersøgt en enkelt gang i perioden 2011 – 2015. Data fra disse undersøgelser er pt. ikke tilgængelige.

Det er i Henrik Carls notat / 3/ konkluderet at der ikke kan tales om at være en "egentlig forekomst" af flodlampret i Gudenåen. Det er vanskeligt at vurdere hvad der menes hermed, ikke mindst set i lyset af den uafklarede genetiske relation imellem bæk- og flodlampret. Det kan dog konstateres, at der ikke direkte og med sikkerhed er registreret gydende flodlampret eller deres afkom (larver) i Gudenåen.

2.3 Havlampret (*Petromyzon marinus* L.)

Havlampret indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområde "H14 - Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord", både det nuværende (2013) og det udpegningsgrundlag der har været i høring hen over efteråret 2019.

2.3.1 Biologi

Havlampretten er en anadrom fisk, der på langt de fleste levesteder opholder sig hovedparten af sit voksne liv i havet, men trækker op i ferskvand for at yngle. I Nordamerika findes der dog isolerede bestande, der lever hele sit liv i ferskvand /1/.

Havlampretter kan vandre langt op i vandløbene for at nå gydepladserne (i Rhinen er der registreret gydepladser 850 km fra havet). Det anføres i litteraturen, at de er i stand til at forcere spærringer på helt op til 2 meters højde, men at det medfører en reduktion i hvor mange lampretter der når de opstrøms beliggende gydepladser / 1/.

Havlampretter udviser ikke "homing-adfærd" og søger således ikke nødvendigvis tilbage til det vandløb hvor de selv er opvokset. Larverne fra havlampretter udskiller dog nogle stoffer (galdesyre), som tiltrækker de gydemodne voksne individer, hvilket betyder at der kun sjældent sker gydning i vandløb hvor der ikke i forvejen findes havlampret-larver.

Vandføringen har stor betydning for hvilke vandløb de gydemodne havlampretter trækker op i, hvilket afspejler sig i at næsten alle observationer i danske vandløb er fra vandløb med en vandføring på over 1.000 l/s.

Gydepladser for havlampretter findes på steder med grus og stenet bund, samt god strømhastighed. Vanddybden på gydepladserne ligger normalt omkring ½ meter, men der er registreret gydning på helt op til 3,7 meters vanddybde.

Selve gydningen sker i Danmark normalt i juni-juli, ved at lampretterne bygger en "rede" af sten, hvori æggene lægges. Hunnen dør umiddelbart efter gydningen, mens hannen i de efterfølgende døgn forsvaret reden mod andre indtrængende hanner, hvorefter den også dør.

Larverne klækkes efter et par uger og opholder sig derefter et par uger i reden, hvorefter de lader sig drive med strømmen til et område med sand, silt eller mud. I dette område graver de sig ned i u-formede gange, hvor de lever gennem resten af larvestadiet, der normalt varer 5,5 til 7,5 år. Når larverne har nået en størrelse på 13-15 cm forvandles de fra larver til voksne individer, idet der udvikles øjne, tænder og finner. Udvandringen til havet sker typisk i de sene efterårsmåneder, vinteren eller de tidlige forårsmåneder. Herefter opholder lampretterne sig 2-3 år i havet, hvorefter de søger tilbage mod gydepladserne i vandløbene.

Bestandene af havlampretter har gennem flere årtier været i tilbagegang på europæisk plan / 5/, formentlig som følge af forurening, spærringer i vandløbene og ødelæggelse af gyde- og opvækstområder. Ifølge / 5/ har der i perioden 1869-2009 været 189 registreringer af havlampretter i danske vandløb, hvilket betyder at arten må betegnes som fåtallig herhjemme.

I Danmark er havlampret en sjældent registreret gæst i vores vandløb, der ifølge / 5/ vurderes at have "ugunstig bevaringsstatus", uden at det dog kan konkluderes endeligt, hverken nationalt eller lokalt. Arten er på den danske rødliste registreret som "sårbar". Den er dog kendt fra det meste af landet, med de største forekomster i vest- og nordjyske vandløb / 1/ og / 5/.

På grund af de voksne individers kortvarige ophold i ferskvand, samt gydeperiodens beliggenhed (udenfor perioden med normale fiskeundersøgelser i vandløb), fanges den dog sjældent i forbindelse med de almindelige vandløbsundersøgelser. Dette kan være en del af forklaringen på de få registreringer der findes af havlampretter i danske vandløb.

2.3.2 Forekomst i Gudenåen

Ved søgning i WinBio fremkommer der 7 registreringer af Havlampretter i Danmark, heraf ingen i Gudenåsystemet.

Ifølge / 6/ var der i 1920'erne og 1930'erne mange registreringer af gydemodne havlampretter i Gudenåen omkring Randers og det anføres samtidig at deres legepladser lå 30 km fra havet (Det er uklart om der menes Kattegat eller Randers Fjord).

Ifølge / 5/, der omhandler en status for udbredelsen af havlampret i danske vandløb for perioden 1869 – 2009, er arten i alt registreret 9 gange i Gudenåen, heraf en enkelt gang med reproduktiv adfærd.

Henrik Carl har desuden udarbejdet et kort notat om bl.a. havlampret i Gudenåen / 3/. Heri anføres at arten, udover ovennævnte registreringer i 1920'erne og 30'erne, også blev fanget i 1940'erne, samt at den i 1984 og 1995 er fanget lige nedenfor Tangeværket. Fangsten i 1984 er formentlig den der er refereret til i / 14/, hvor det nævnes at der er fanget havlampret flere steder i Randers Fjord og at "*flere individer blev fanget under gydevandring til Gudenåen i 1984*". Denne observation er verificeret med forfatteren, Jan Nielsen, der oplyste at der ved denne undersøgelse blev fanget en del både flod- og havlampretter i Gudenåen (pers. Komm. Jan Nielsen). Desuden er arten i 2001 og 2004 registreret henholdsvis mellem Tange Sø og Randers og ved Bjerringbro. Der er, så vidt vides, aldrig registreret havlampretter opstrøms Tangeværket.

Det anføres desuden i / 3/ at havlampretter normalt gyder på samme pladser som laks og at de derved sandsynligvis har mistet vigtige gydepladser med etableringen af Tange Sø. Der findes dog ingen dokumentation på at de rent faktisk har haft gydepladser i dette område.

Lampretter har siden 2011 været overvåget i det nationale overvågningsprogram (NOVANA). Det betyder at hvert habitatområde hvor der forekommer lampretter på udpegningsgrundlaget, er blev undersøgt en enkelt gang i perioden 2011 – 2015 / 10/. Data fra disse undersøgelser er pt. ikke offentligt tilgængelige, men er rekvireret fra Miljøstyrelsen og vil blive eftersendt.

2.4 Stavsild (*Alosa fallax*)

Stavsild er på udpegningsgrundlaget (fra 2013) for habitatområde "H14 - Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord". Arten fremgår ligeledes af det opdaterede udpegningsgrundlag Miljøstyrelsen har sendt i høring frem til 15. november 2019. Baggrunden for dette er, at forekomsten af stavsild opfylder kriteriet om at "*arten er registreret i habitatområdet i de to seneste overvågningsperioder herunder mindst to registreringer i den seneste overvågningsperiode*"¹.

2.4.1 Biologi

Stavsild er en såkaldt anadrom fisk, der lever størstedelen af sit liv i havet, men trækker op i vandløb for at gyde. Gydepladserne ligger oftest i de nedre dele af større vandløb, tæt på overgangen mellem brakvand og ferskvand. I Danmark er der ingen kendte observationer, hverken nutidige eller historiske, af at stavsild har gydt i danske vandløb. Den betragtes således som en strejfer fra landene syd for

¹ https://mst.dk/media/182303/kriterier_habitatarter-2019_2.pdf

Danmark, hvor der findes kendte gydebestande i bl.a. Elben i Tyskland, samt større floder i bl.a. England, Holland, Frankrig og Estland / 7/.

Stavsild bliver gydemodne i en alder af mindst 3 år, i en længde af 25-30 cm. Gydemodne stavsild samles normalt i april-maj i fjorde/estuarier ud for de vandløb de skal gyde i. Hannerne trækker først op til de egnede gydepladser, hvorefter hunnerne følger efter.

Gydepladserne består af forholdsvis lavvandede (0,5 – 1,5 m.) stryg med et rent substrat af sten og grus. I tilknytning til gydepladserne er det vigtigt, at der findes egnede hvileområder (langsomtflydende områder, pools eller udhængende brinker), hvor fiskene kan hvile i forbindelse med gydningen. Ifølge / 7/ skal vandløbene ligeledes være brede på gydepladserne. Det smalleste vandløb der er observeret gydning i er således 20 meter bredt, men de fleste gydepladser ligger på strækninger der er 30-60 meter brede. Vanddybden på gydepladserne ligger typisk på mindre end 1,5 meter, men der er dog observeret gydning på op til 3 meters dybde.

Udover vandløbenes fysiske udformning, er det vigtigt at vandføringen og strømhastigheden er passende. Ved strømhastigheder over 2 m/s kan dette have en negativ betydning for stavsildenes migration til gydepladserne.

Selve gydningen sker i maj – juli, hvorefter gydefiskene trækker tilbage til havet. Stavsild er i stand til at gyde flere gange i deres levetid.

Efter klækningen forvandles larverne hurtigt til små fisk, der bliver ført med strømmen til vandløbets udløb i fjorden/havet, hvor ynglen vokser op inden de trækker helt ud i havet.

Bestanden af stavsild er gået kraftigt tilbage på europæisk plan de seneste århundreder, bl.a. på grund af forurening, opgravning af gydesubstrat (grus) og manglende adgang til gydepladser (pga. spærringer). Stavsild er ikke i stand til at springe og kan derfor ikke passere selv mindre spærringer i vandløb. I en litteratursammenfatning om artens udbredelse og biologi / 7/ anføres det, at artens krav til ferskvandshabitat er følgende:

Marts-juni:	Tydelig migrationsrute til gydepladserne, med passende vandføring og ingen spærringer.
Maj-juni:	Passende hvileområder (pools) ved gydepladserne, der skal bestå af rent grus.
Juni-sept.:	Langsomtflydende opvækstområder for fiskeynglen, beliggende i ferskvand ovenfor fjorde/estuarier.

Ved spærringer kan der laves omløb, men disse fungerer iflg. / 7/ sjældent særligt godt for stavsild, idet arten helst undgår smalle passager og områder med meget turbulens.

I forhold til artens potentielle gydeområder i Gudenåen, foreslås det i / 2/ at delta-området opstrøms Randers, Tjæreby Bredning eller nederste del af Alling Å, kunne være egne gydeområder.

2.4.2 Forekomst i Gudenåen

Der foreligger ingen registreringer af stavsild i Gudenåen, i databaserne WinBio og Danmarks Naturdata (søgning udført 6/12-2019).

Ifølge / 2/ blev der for mere end hundrede år siden fanget stavsild (fællesbetegnelse for stavsild og majsild) i laksegårdene i den nedre del af Gudenåen. I 2003 blev der gennemført en undersøgelse / 2/ af forekomsten af stavsild i Randers Fjord, hvor der i løbet af perioden maj – oktober blev registreret fangster af arten i ålebundgarn opsat af områdets erhvervsfiskere. Den samlede fangst udgjordes af 25 indleverede stavsild og det vurderes at der i alt er fanget 60 – 100 stavsild i perioden. Udover dette blev der angiveligt fanget ca. 20 stavsild på ca. 10 cm's længde i et bundgarn i Randers Fjord. Det anføres, at det ikke vides hvorvidt disse fisk stammer fra gydning i danske vandløb eller fra vandløb i et af vore nabolande.

Samlet set må det konkluderes, at der ikke foreligger dokumentation, fra nyere tid, for at der forekommer stavsild i selve Gudenåen, eller at åen skulle fungere som gydeplads for arten. Det skal dog bemærkes, at de fleste fiskeundersøgelser i Gudenåen er foretaget udenfor artens yngletid (maj-juli), hvor man forventes at have størst sandsynlighed for at registrere arten i vandløbet.

Henrik Carl, der er forfatter på / 1/, vurderer desuden (pers. komm.) at bestanden af stavsild i selve Gudenåen i bedste fald består af meget få strejfende individer, idet der ellers ville være meldinger fra lystfiskere om observationer/fangster, hvilket han ikke har hørt om.

Stavsild har siden 2012 indgået i det nationale overvågningsprogram NOVANA, hvilket betyder at hvert habitatområde hvor der forekommer stavsild på udpegningsgrundlaget, er blev undersøgt en enkelt gang i perioden 2011 – 2015 / 11/. Data fra disse undersøgelser er pt. ikke offentligt tilgængelige, men er rekvireret fra Miljøstyrelsen og vil blive eftersendt.

3 Samlet vurdering af de 4 arter

Den korte, samlede vurdering for de 4 arter er:

- *Bæklampret* er vidt udbredt i Gudenåen, både op- og nedstrøms Tangeværket. Den vurderes ikke, på kort sigt, at være direkte påvirket af opstemningen og eksistensen af Tange Sø, idet arten ikke foretager lange nødvendige gydevandringer i vandløbene. Fragmentering af bestanden som følge af opstemningen er dog en hindring for migration og genflow, som på længere sigt potentielt kan påvirke bestanden. Med den nuværende bestandsstørrelse vurderes det dog ikke at være problematisk, men på længere sigt kan det udgøre en risiko, hvis bestanden reduceres.
- *Flodlampret* er sjælden i Gudenåen, men er registreret både op- og nedstrøms Tangeværket. Det ser således ud til at flodlampretter er i stand til at passere opstemningen, men teoretisk udgør opstemningen en hindring for vandrende fisk som flodlampretter. Det er usikkert om og i hvilken udstrækning flodlampret gyder i Gudenåen.
- I forhold til bæk- og flodlamprets beskyttelse og forvaltning må det anses for vigtigt om flodlampretten skal betragtes som én selvstændig art eller den sammen med bæklampret udgør en art. Det er blandt andet et grundlæggende

spørgsmål om hvad, der er genstanden og enheden for beskyttelsen og forvaltningen.

- *Havlampret* er sjælden i Gudenåen, men er dog registreret i nyere tid nedstrøms Tangeværket. Der foreligger ingen registreringer af havlampret opstrøms Tangeværket. Ældre oplysninger indikerer at der i Gudenåen tidligere har været hyppigere observationer, inklusiv oplysninger om gydninger i vandløbet. Ligesom hos flodlampretten ligger gydepladserne i de større dele af vandløbet, med sten- og grusbund, hvilket betyder at der, i teorien, kan have ligget gydepladser der hvor Tange Sø nu ligger.
- *Stavsild* forekommer i Randers Fjord, men det vurderes usandsynligt at der findes andet end enkelte strejfer i selve Gudenåen, eller at stavsild gyder i området. Hvis der findes gydepladser i Gudenåen ville disse desuden ligge omkring Randers, dvs. et godt stykke nedstrøms Tangeværket.

Den samlede konklusion må være, at flod- og havlampret forekommer sporadisk i Gudenåen, men at der ikke er fundet gydepladser og/eller larver fra disse arter i Gudenåen. Datagrundlaget for disse arters tilstedeværelse er desuden så spinkelt, at det er svært at konkludere noget om opstemningens betydning for arternes antal og forekomst.

4 Referencer

- / 1/ Carl H. & Møller, P. R., 2012. Atlas over danske ferskvandsfisk. Statens Naturhistoriske Museum, 700 s.
- / 2/ Århus Amt, 2004. Stavsild i Randers Fjord. Rapport udarbejdet af Århus Amt i samarbejde med Peter Clausager Rasmussen. 8 s.
<https://www2.blst.dk/download/aar/aaa/nmpubdb/pubDb/pdf/Stamsild2.pdf>
- / 3/ Carl, H., 2019. Forekomst af Flodlampret og havlampret i Gudenåen. Notat udarbejdet af Henrik Carl. 1 s.
- / 4/ Carl, H. & Møller, P. R., 2019. Udbredelse og forekomst af 8 fiskearter i de danske habitatområder. Rapport fra Statens Naturhistoriske Museum. 20. s.
- / 5/ Havlampret (*Petromyzon marinus* Linnaeus 1758) i danske vandløb 1869 – 2009.
- / 6/ Ussing, H., 1938. *Petromyzon marinus* L. Flora & Fauna nr. 44, s. 92-93.
- / 7/ Maitland, P. S. & Hatton-Ellis, T. W., 2003. Ecology of the Allis and Twaite Shad. Conserving Natura 2000 Rivers. Ecology Series No. 3, English Nature, Peterborough, 28 s.
- / 8/ Catarina S. Mateus, Madlen Stange, Daniel Berner, Marius Roesti, Bernardo R. Quintella, M. Judite Alves, Pedro R. Almeida and Walter Salzburger. Strong genomewide divergence between sympatric European river and brook lampreys. *Current Biology*. Vol. 23. Issue 15, 5. august 2013.
- / 9/ Q. Rougemont, A. Gaigher, E. Lasne, J. Côte, M. Coke, A. L. Besnard, S. Launey, G. Evanno. Low reproductive isolation and highly variable levels of gene flow reveal limited progress towards speciation between European river and brook lampreys. *Journal of Evolutionary biology*. 28, 2248–2263, 2015.

- / 10/ Wiberg-Larsen, P. Artsovervågning af lampretter. Teknisk anvisning V08. Bioscience.AU. 2. version, 2014.
- / 11/ Wiberg-Larsen, P. Artsovervågning af maj- og stamsild. Teknisk anvisning V10. Bioscience, AU, 2. version 2014.
- / 12/ R. A. Coleman¹, B. Gauffre, A. Pavlova, L. B. Beheregaray, J. Kearns, J. Lyon⁶, M. Sasaki, R. Leblois, C. Sgro, P. Sunnucks. Artificial barriers prevent genetic recovery of small isolated populations of a low-mobility freshwater fish. *Heredity* vol. 120, s. 515-532(2018).
- / 13/ F. S. A. Bracken, A. Rus Hoelzel, J. B. Hume, M. C. Lucas. Contrasting population genetic structure among freshwater-resident and anadromous lampreys: the role of demographic history, differential dispersal and anthropogenic barriers to movement. *Molecular Ecology* vol. 24, s. 1188-1204.
- / 14/ Nielsen, J., 1986. Laksefiskene og fiskeriet i Randers Fjord. Rapport nr. 4. Gudenåkomiteen. 50 s.

5 Anden relevant litteratur

- / 15/ Dieperink, C., 2007. Fiskepassage i Gudenåen ved Tange. Rapport udarbejdet for Gudenaacentralen. 35 s.
- / 16/ Nielsen, J., 2004. Fiskene i Gudenåens vandløb, statusrapport 2004. Rapport nr. 23 udgivet af Gudenåkomiteen. 106 s. <https://www.gudenaakomiteen.dk/media/14002/rapport-nr-23-fiskene-i-gudenaens-vandloeb.pdf>
- / 17/ Koed, A., 2016. Fiskebiologisk vurdering af fem modeller for den fremtidige faunapassage af Gudenåen ved Tange Sø (beskrevet af Rambøll 2016) med fokus på laks og havørred. Notat udarbejdet af DTU Aqua. 49 s.

Notat om

1. Indledning, baggrund og konklusion

Endvidere har styrelsen bedt mig belyse handlemulighederne ved udløbet af Tangeværkets nuværende koncession den 8. januar 2014.

Baggrunden er, at elproduktionen på Tangeværket muligvis må ophøre ved udløbet af den nuværende koncessionsperiode

Nedenfor kommer jeg til følgende konklusioner:

Det må forventes, at Tangeværket vil være berettiget til at fortsætte sin nuværende elproduktion efter den 8. januar 2014, uafhængigt af om koncessionen forlænges yderligere ved lov.

1. Oplysninger om Tangeværket og Tange Sø

Tangeværket er reguleret i lov nr. 184 af 20. marts 1918 om udnyttelse af vandkraften i Gudenå med senere ændringer. Af forarbejderne til den seneste ændringslov, jf. lov nr. 1533 af 19. december 2007 om ændring af lov om udnyttelse af vandkraften i Gudenå, fremgår, at der knytter sig betydelige kulturhistoriske interesser til det samlede anlæg ved Tangeværket. Værket og dets omgivelser, herunder Danmarks største kunstigt skabte sø, udgør et sammenhængende kulturmiljø med hoveddæmningen med frisluse, de to sekundære dæmninger, indløbskanalen mellem Tange Sø og værket, selve kraftværket med stigbord og transformatorårne og funktionærboliger. Anlægget er opført i perioden 1918-21. I det væsentlige står værket og dets omgivelser uændret og udgør derved et vigtigt eksempel på et industrimiljø fra begyndelsen af 1900-tallet.

Af et høringssvar fra Kulturarvstyrelsen af 12. april 2011 fremgår, at styrelsen vil henstille, at opstemningen ved Tangeværket (Gudenåen) bevares og at værket sikres vandføring til at fortsætte den nuværende drift. Tangeværket er fredet som Danmarks største vanddrevne elværk og repræsenterer sammen med Tange Sø meget væsentlige kulturhistoriske interesser.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

6. Forlængelse af koncessionen

Tangeværket har efter loven fra 20. marts 1918 fået koncession til udnyttelse af vandkraften i Gudenåen. Koncessionen blev oprindelig meddelt for en periode på 80 år fra den 8. januar

1921, men er som nævnt senest ved lov nr. 1533 af 19. december 2007 forlænget til den 8. januar 2014.

Det fremgår af såvel koncessionsloven som selve koncessionen, at der ved koncessionens udløb ved lov skal træffes bestemmelse om, hvad der skal ske med Tangeværkets anlæg. Det fremgår ikke udtrykkeligt, men bestemmelsen må efter sammenhængen forstås således, at indgreb i Tangeværkets ejendomsret til anlægget, herunder ved lukning eller overførelse af ejendomsretten til staten eller andre, vil være ekspropriative indgreb.

I forlængelse af den singulære lov om etablering af Tangeværket er vedtaget en generel lov nr. 315 af 25. maj 1918 om udnyttelse af vandkraften i offentlige vandløb ved anlæg af elektricitetsværker, der fortsat er gældende. Begge love har karakter af ekspropriationslove, hvis formål i første række har været at tilvejebringe fornøden hjemmel til at foretage nødvendige ekspropriationer til opførelse af de anlæg, der efter de pågældende love måtte opnå koncession. De pågældende love indebærer således efter min opfattelse ikke, at udnyttelse af vandkraften i Gudenåen eller andre offentlige vandløb til produktion af elektricitet i sig selv forudsætter en koncession fra staten, og en sådan forudsætning gælder mig bekendt heller ikke på andet grundlag.

Dersom det beslutes, at Tangeværkets koncession ikke forlænges, og det - som forudsat i koncessionsloven - ved lov bestemmes, at Tangeværkets anlæg forbliver i Gudenåcentralen AmbA's eje, vil det retlige udgangspunkt derfor være, at Tangeværket kan fortsætte sin elproduktion, selvom værket ikke længere har koncession. Tangeværkets elproduktion vil herefter være reguleret af de almindeligt gældende regler.

Da Tangeværkets elproduktion er under 25 MW, vil fortsat produktion ikke kræve bevilling efter elforsyningsloven. Bevarelse af værkets opstemning af Tange Sø vil ikke kræve tilladelse efter vandløbsloven, og fortsættelse af elproduktionen vil næppe heller kræve andre tilladelser, men en endelig stillingtagen hertil vil kræve nærmere undersøgelse. Det må derfor forventes, at Tangeværket vil være berettiget til at fortsætte sin elproduktion, når koncessionen ophører.

Dersom det beslutes ved lov at forlænge Tangeværkets koncession for endnu en periode vil udgangspunktet være, at forlængelsen i lighed med de tidligere forlængelser må ske på uændrede vilkår. Da der er tale om lovgivning af singulær karakter, vil ethvert indgreb af nogen væsentlighed i en beskyttet ejendomsrettighed som udgangspunkt være et ekspropriativt indgreb overfor Tangeværket. Det betyder, at der vil være meget begrænsede muligheder for erstatningsfrit at fastsætte nye restriktioner i forbindelse med en forlængelse af koncessionen. F.eks. vil det ikke uden videre være muligt at fastsætte vilkår om, at elproduktionen skal ophøre ved koncessionsperiodens udløb.

Med hensyn til spørgsmålet om VVM-pligt ved fortsættelse, henholdsvis ophør, af elproduktionen på Tangeværket efter 8. januar 2014 er det min vurdering, at ingen af delene vil udløse pligt til at foretage VVM-undersøgelser.

København den 4. april 2013

Sune Fugleholm
— *Advokat*